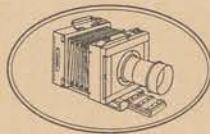

OBJEKTIV

Nr. 93

September 2001

Dansk Fotohistorisk Selskab

På HAT med tiden: ubemærket fotografisk optagelse.

Forside: I 1951 blev Frankrigs to store sønner, Niéphore Niépce og Louis Daguerre hyllet på et fransk klistermærke. Samling: F. Berendt, Lyon 2001.

Indhold

2

'Atelier & mørkekammer'
- fotografens brug af kemi og teknik
gennem tiderne

5. del

Flemming Berendt

14

Firmaerne AD. Goecker og Budtz Müller
- de to ældste grossistfirmaer i fotobrancen
Per Ask Nielsen & Flemming Berendt

25

EUMIG

Elektrizitäts- und Metallwaren-Industrie Gesellschaft m.b.H.

Jan Fleinert

36

Nicéphore Niépce

Et afslørende eksperiment, 20-40 timers eksponeringstid

44

'DREJ & SE - FILM'

Danske stumfilmsfotografer:

Johan Valdemar Ankerstjerne

Margurite Engberg

48

Udstilling- & boganmeldelser

54

'Samlerdillen'

Bevaring af fotografika:

Spaltelukker, spejlrefleks og prismsøger

- en succeshistorie

Svend Frederiksen

58

'Dit & Dat'

Generalforsamling & landsmøde

DFS - idé og målsætning

Anvisningssalgslisten

Møderækken

Layout & redaktion: Flemming Berendt

'Atelier & mørkekammer'

Fotografens brug af kemi og teknik gennem tiderne

Flemming Berendt

5. del

PRISES ..... AU DAGUERRETYPE
- Ah!..... Clarisse ..... vois donc cette grande machine ..... on dirait qu'il
y a un œil qui nous regarde !.....

- Ah....Clarisse.....se dog den store maskine, det ser ud som om der er nogen som ser på os!.....

Fotografi & kriminalitet

I midten af 1850'erne, hvor kolloidumprocessen for alvor havde overtaget fotografiens første famlende og besværlige arbejdsmetoder begyndte brugen af den fotografiske teknik i samfundets tjeneste. I første række indenfor industri, videnskab, kunst, og kampen mod kriminalitet. England, Amerika, Frankrig, Tyskland og Rusland var blandt de første som fik etableret atelier og mørkekamre indenfor politietaten. Scotland Yard i London var førende på området, hvor de fototekniske muligheder blev indkøbt og bragt i anvendelse. Under titlen 'Esquire of Photogenic Celebrity' blev der i England skrevet en hymne til Louis Daguerre under navnet 'Phaeton'. Visen havde fire vers hvoraf de to sidste gengives her:

O, Mr. Daguerre!

De grafiske fag
fornemmer i dag,
at der er lidt lusket ved sagen,
for hvis solen skal med,
bli'r der næppe et sted
hvor den ikke skal ha' del i kagen.

Og vort politi
kan med fotografi
slå fast, hvad i staden der hændte,
et billedarkiv
af forbrydernes liv
er vel også hvad vi nu kan vente!
Oversat af Fl. Anholm.

Politifotografiet

Politifotografering blev en af de nye muligheder lovens udøvere tog i anvendelse for at konstatere om en mistænkelig person var identisk med en af dets gamle bekendte. De arresterede blev fotograferet både før og efter udstået straf - hvilket

Specialkonstrueret kamerastativ og stol som har tilhørt Århus politi omkring 1904. Samling: Kriminalmuseet i København. Foto: Poul Pedersen.

Arbejdsmand Andreas Andersen også tiltalt for tyveri og betegnes som almindelig og sund.

Arbejdsmand Søren Peder Sørensen tiltalt adskillige gange for tyveri. Bliver ellers betegnet som stærk og sund.

blev til det berømte 'forbryder-album'. Billeder af efterlyste personer blev straks mangfoldiggjort, udsendt med stikbreve til de steder hvor man forventede at forbryderen færdedes. Politifolkene studerede nøje billederne, og gud nåde den stakkel som viste sig indenfor deres synskreds - han ville snart være bag lås og slå. Dette var i hvert fald meningen med 'albummets' oprettelse - dog blev man ofte skuffet. De professionelle var hurtige til at 'ændre' udseende, hvorefter de ofte efter blot 6 måneder var ukendelige. Imidlertid fastholdt man, med god grund 'albummet', som på lang sigt fik stor betydning.

I begyndelsen fotograferede man kun en face. Herved opnåedes kun en kunstnerisk lighed af den øjeblikkelige sindsstemning - hvorimod et profilbillede havde en længerevarende genkendelsesværdi. Særlig en detalje som delikventens øre skulle vise sig at have stor betydning. Portrætoptagelserne blev derefter foretaget ved at fastskruer såvel stol som apparat til gulvet. I England valgte man kun at optage én plade - det dobbelte billede fås ved at anbringe et spejl på forbryderens skulder. Da hænder form og størrelse ofte kan være karakteristiske, lader man personen lægge hænderne fladt på brystet under optagelsen. Arbejdet i politiet mørkekammer var let og ukompliceret. Man tilstræbte blot størst mulige lighed, en minutios skarphed og absolut ingen retouche!

Danmark

I Danmark blev politifotografering taget i brug fra begyndelsen af 1860'erne. Franskmanden Alphonse Bertillon (1853-1914) havde udarbejdet et identifikationssystem som blev udbredt i det meste af Europa. Københavns opdagelsespoliti tog systemet i anvendelse i marts 1900. Det byggede på antropometriske målinger: favnvidde, sidehøjde, hovedlængde- og bredde, længden af venstre fod m.m. samt et dobbeltfotoграфи en face og profil - alt indført i delikventens sagsmappe. I 1904 indførtes det engelske Edward Richard Henrys system til klassificering af fingeraftryk¹.

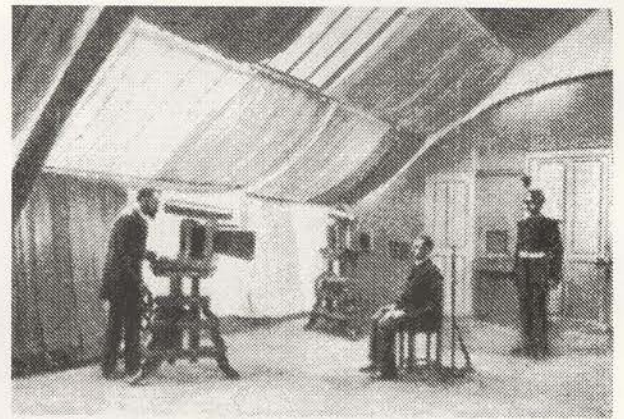
Alphonse Bertillon.

¹ Objektiv nr. 54, s.1-9.

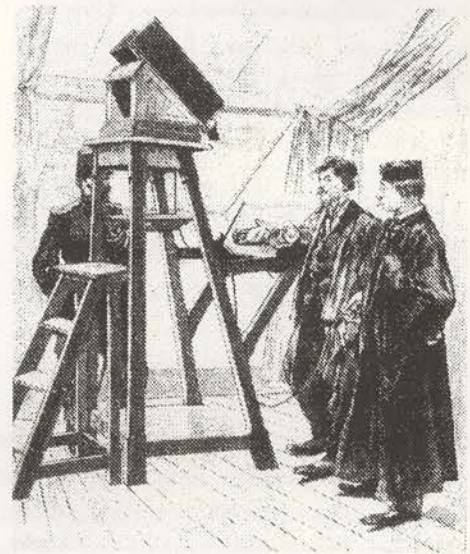

Stadier i optagelse af antropometriske mål (fra Bertillon, 1893).

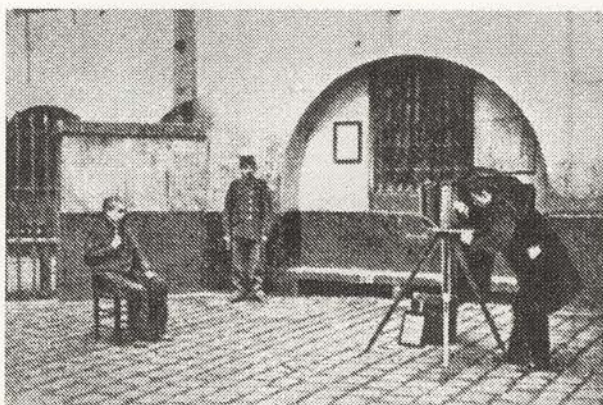
1. total højdemåling,
2. måling af favnevidde,
3. måling af siddehøjde,
4. måling af hovedlængde,
5. måling af hovedbredde,
6. måling af højre øre,
7. måling af venstre fod,
8. måling af venstre mellemfinger og
9. måling af venstre underarm.

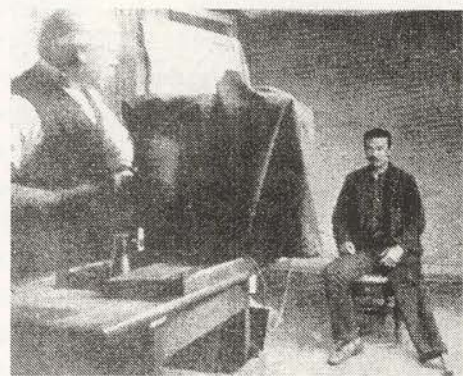
Forbryderen er blevet ført ind af retsbetjenten og placeret i den til formålet fremstillede stol, hvorefter politifotografen klargør kameraet som er konstrueret af Alphonse Bertillon. Paris 1890.

Specialkonstrueret fotoapparat til optagelse af nærbilleder - her en forbryders hånd. Paris 1889.

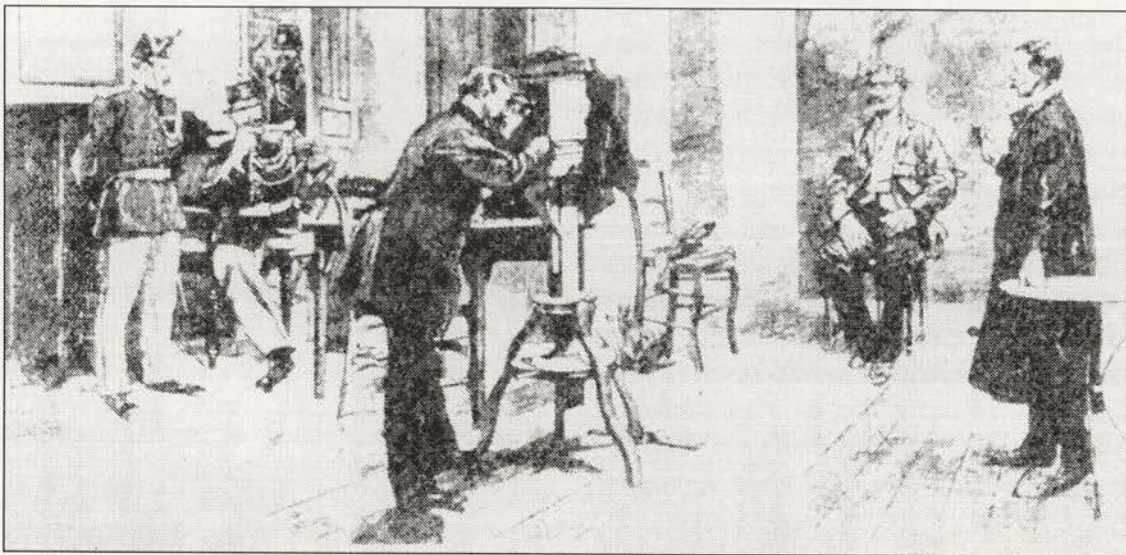
Den tilkaldte fotograf har taget opstilling i fængselsgården. Paris.

Ukendt optagelse til forbryderalbummet.

Den revolutionære fange iført håndjern bliver under streng bevogtning, bl.a. af to forhørsbetjente foreviget, bemærk nakkestøtten!

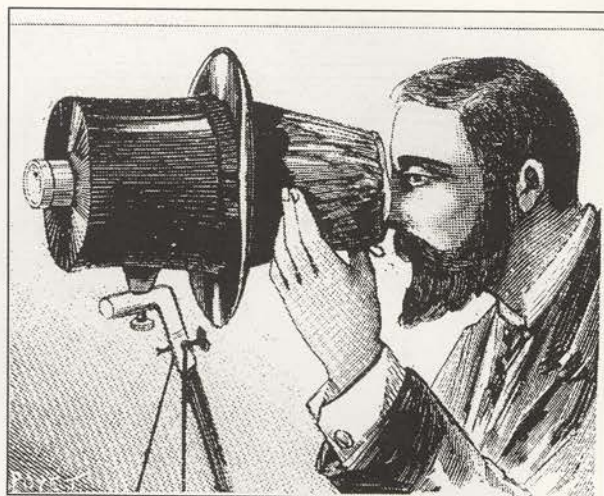
Italiensk (?) kriminalpoliti er præget af elegance, herren til højre overvåger fotograferingen af den anholdte.

Detektiv (politi) kameraer

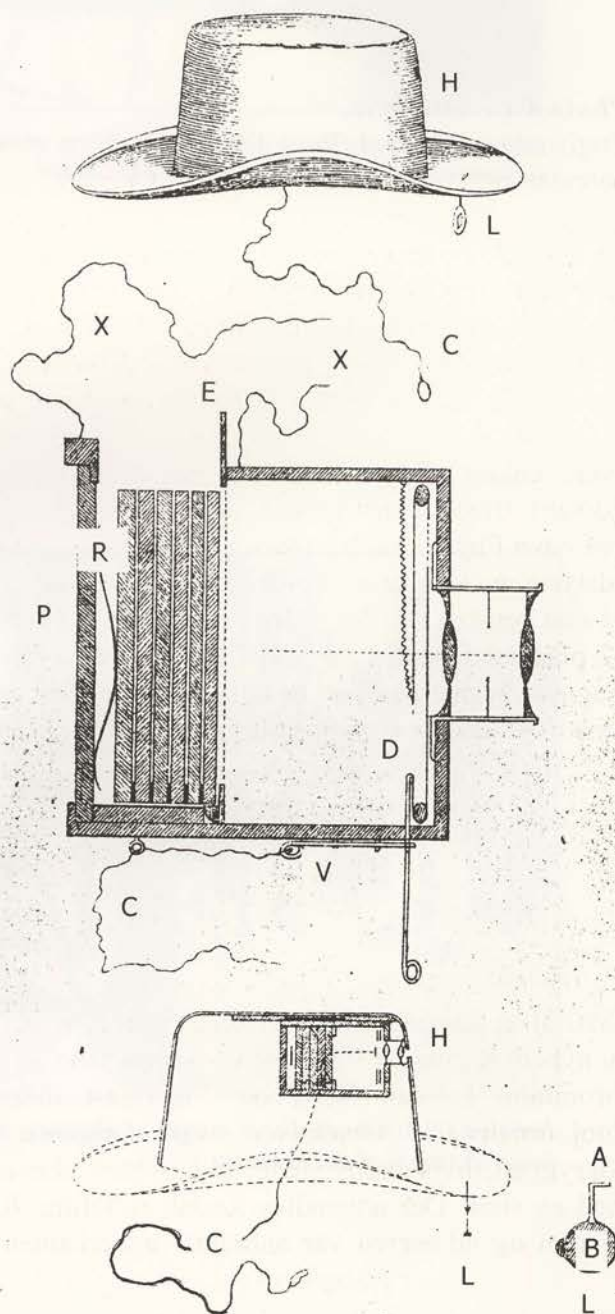
Hidtil havde det næsten været umuligt at optage øjebliksbilleder, men i slutningen af 1880'erne, hvor produktionen af tørplader for alvor var kommet i gang, var tiden moden for de europæiske kameraproducenter at fremstille små handige miniatrekameraer som fik dobbeltbetegnelsen 'detektivkameraer'. Egentlig var idéen at kunne optage amatør billeder af bly og generte damer - legetøj for det bedre borgerskab. Det første egentlige detektiv-kamera blev konstrueret af englænderen Thomas Bolas og patenteret den 3. november 1881 - en dato som mange forbrydere ville få at mærke på krop og sjæl. Magasinkameraet var i format 12,7 x 10,2 cm med plads til 4 plader - fremstillet til brug af politiet i England. I de kommende år myldrede det frem med små sjove, mere eller mindre heldige konstruktioner, men i 1885 fremstillede den belgiske amatør fotograf Louis van Neck fra Brüssel noget af en sensation: et detektiv-kamera indbygget skjult i en filthatt - et virkeligt arbejdsredskab for politiet.

Filthatt-kameraet

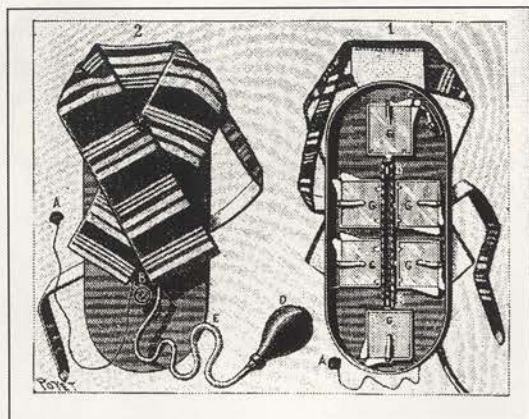
Kameraet består af en kraftig filthatt med flad pul, hvor der i den øverste del er monteret et kamera på 4,4 x 4,4 cm. Et Steineil-objektiv (H) med brændvidde 5,7 cm er øjet som skal afsløre de kriminelle elementer! Ved hjælp af en lille snor (A) er der under skyggen og i højde med fotografens øje anbragt et øjeglasse (L), hvis glasse er sværet med undtagelse af en firkant i midten der tjener som visirskive for personen eller billedet som skal optages. Med snoren (C), som er i forbindelse med hagen (V), sættes øjeblikslukkeren (D) i bevægelse. Den matte visirskive ses ikke på apparatet, og de følsomme plader er anbragt i en kassette, der går i ét med kameraet.. Hver plade er anbragt i en ramme af tyndt kobberblik og indføres i apparatet gennem døren (P), som bevæges automatisk frem ved et tryk af fjederen (R). Efter eksponeringen løftes pladen i sin ramme ved hjælp af udtrækkeren (E) op i en pose (X), som er fremstillet af lyst tæppeklæde. Derefter skydes den eksponerede plade ned bag de andre plader og foran fjederen (R). Hele apparatet anbringes under pullen på hatten i en ramme med fals og hage, således at det er let at fjerne det og tage det i lommen, når optagelsen er forbi. Mange af disse konstruktioner har utvivlsomt været besværlige og lidet anvendelige - alligevel bliver der konstrueret en fotografisk revolver, et gevær og en teaterkikkert. De mange forskellige modeller er dog ikke alle blevet anvendt af politiet.

Ombygget hat navngivet "la Nature".

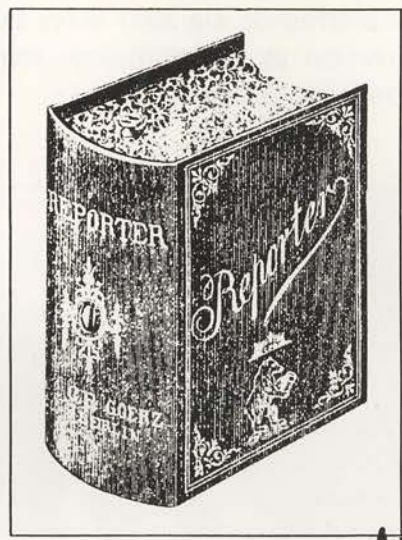

Photo-Cravatte var et ideelt skjult-kamera for kriminalpolitiet. Patent nr. 58.870, 17/12-1890.

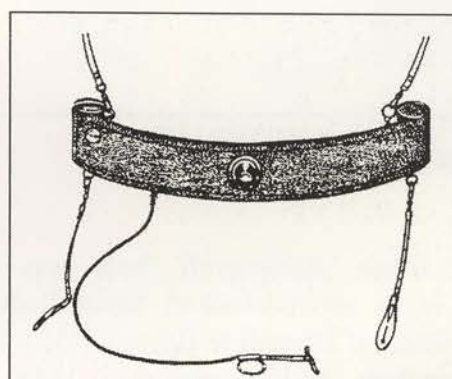
I 1892 konstruerede franskmændene A. Schaeffner og Le Photoalbum. Beklædt i skind med messingkanter havde det et eksklusivt look. Siderne kunne åbnes og låses i brugbar stand. Pladeformatet 90 x 120 mm. Apparatet blev bl.a. anvendt af førende franske kriminalkommisærer.

Reporter/kameraet udført som bog.

Photo-Cravatte m.m.

Englænderen Edmund Bloch fik den 14. august 1890 patentanmeldt et såkaldt Photo-Cravatte eller Detective Photo-Scarf kamera. Det var formet som en flad aflang æske med runde hjørner. I den ene ende var monteret et objektiv, udført som en dekorativ slipsenål i indfatning. Kameraet var forsynet med en aflang metalplade indeholdende 6 kvadratiske 25 mm plader fastholdt i en kæde som bevægede sig ved hjælp af en knap. Lukkeren foran hvert enkelt plade blev aktiveret med trykluft. Edward Bloch konstruerede også en teaterkikkert ved navn Physiograph i 1896. Kikkert-kameraet var udstyret med et stereoskopisk objektivpar monteret på den venstre halvdel. I den højre var der plads til 12 plader i formatet 45 x 107 mm i et poseformet magasin. Kameraet blev også lanceret under navnet Stereo-Binocular og flittigt brugt til specialopgaver indenfor Scotland Yard.

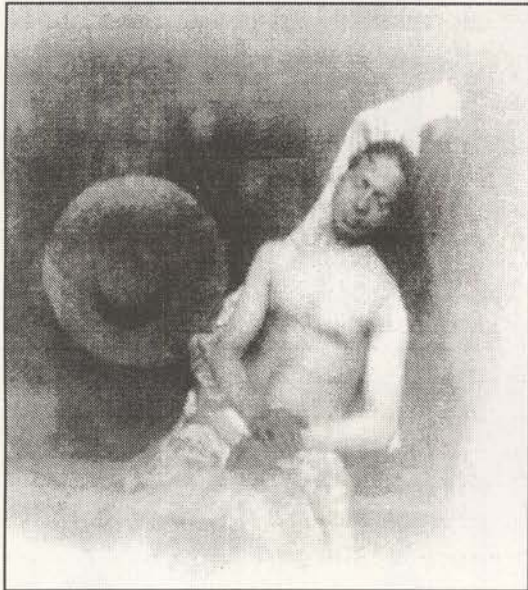
Walter Talbots 'usynlige' spolekamera. Patent nr. 38.391, 28/7-1886.

Detektiverne hos denne verdensberømte institution fik ofte besværlige og tidskrævende opklaringsopgaver, hvor et skjult kamera var den afgørende faktor i en kriminalsag. På denne baggrund var det tyske firma Goerz præsentation i 1890 af et kamera udformet som en bog, noget af en nyhed. Kameraet Reporter var konstrueret af den førnævnte L. van Neck og nærmest tiltænkt fotojournalister. Objektivet var monteret i bogryggen, hvis indbyggede lukker blev aktiveret med en snor. Der anvendtes Kodak rullefilm 40 x 55 mm og udløseren var anbragt i underkanten af bogen. En stribe af 'bog-kameraer' så dagens lys og var oftest til mere skæmt end praktisk brug.

Grænsen for hvad politiet og efterretningsvæsenet havde brug for af skjulte kameraer var meget flydende. Kamerakonstruktøren Walter Talbot i Berlin fremstillede i 1928 et usædvanligt kamera som han uden videre kaldte 'det usynlige kamera'. Apparatet var et langt og buet kamerahus med et cylindrisk spolekammer i hver sin ende til 35 mm film - nu var mørkekammeret blevet overflødig! Objektivet var monteret i et fremspringende konisk rør midt på kamerahuset - beregnet til at fastspænde omkring livet under f.eks. en jakke eller frakke. 'Usynligheden' gjorde det meget effektivt for anvendelse i Tyskland, for at afsløre den nazistiske militærbygning i 1930'erne.

'Akt' - fotografierne!

Fotografiets opfindelse udløste en billedmæssig 'kulturrevolution' som man ikke havde oplevet siden bogtrykkerkunstens fremkomst. Nu skulle ALT fotografieres - hvilket vi i de forrige afsnit på forskellig vis er blevet gjort bekendt med. Dette afsnit skal handle om fotografer, som mere eller mindre, beskæftigede sig med deres håndværk på kanten af lovens og sædelighedens rammer - kort sagt: om lystfotografering.

Hippolyte Bayard.

Verdens første 'aktfotografi', hvis man vil være pedant, er et selvindstuderet brystbillede af den franske fotograf Hippolyte Bayard (1801-1887), en af fotografiens fædre, optaget i 1839 med en eksponeringstid på ca. 20 minutter. Det positive fotografi på klorsølvpapir (!) blev offentliggjort den 18. oktober 1840². Selv om billedet ikke er anstødeligt er det det tidligste nøgenfotografi vi kender af en person, men det skulle snart ændre sig - en strøm af mere eller mindre afklædte damer/herrer trådte frem på arenaen. Samme år annoncerede den parisiske optiker/forlægger/ og rekvisitforhandler Noël-Marie Paymal Lerebours (1807-1873), at der fra hans atelier i Paris kunne erhverves 'académies' - dvs. daguerreotypier af smukke nøgne kvinder til brug for kunstmalere og billedhuggere hvis økonomi ikke rakte til betaling for levende modeller. Trods daguerreotypiernes høje pris, specielt de håndkolorerede, fandt de også hurtigt vej til et købedygtigt mandligt publikum blandt storbyens velhavere.

Man anslår at ca. 5.000 daguerreotypier så dagens lys i de første 15 år af fotografiets æra! Således begyndte en genre som skulle blive verdensomspændende og stadig er levedygtig!

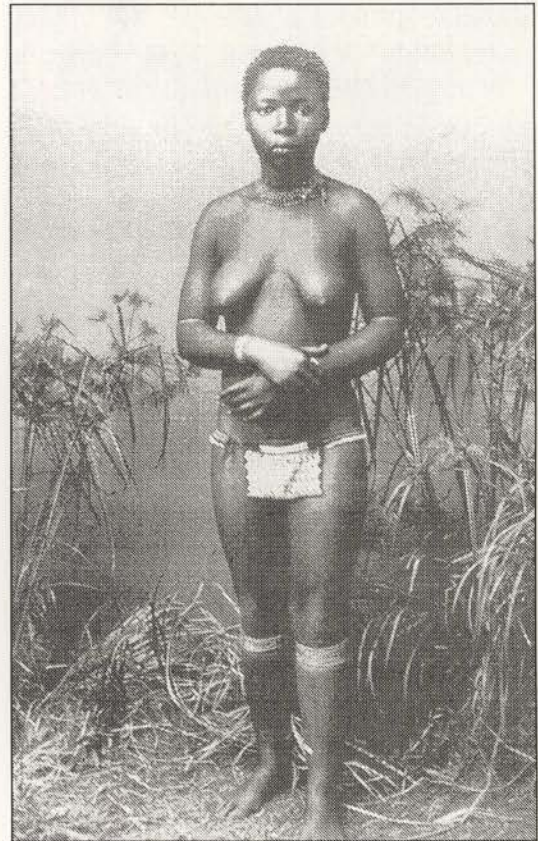
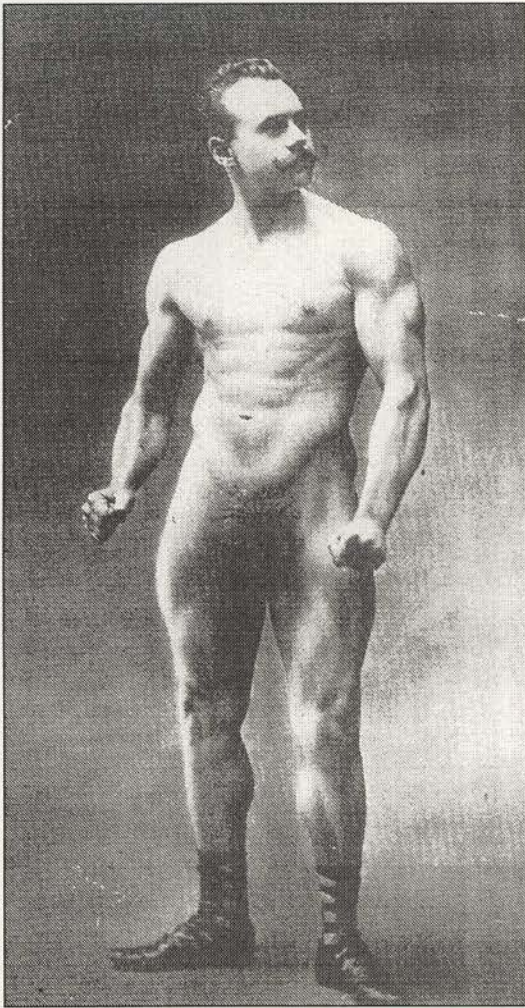

Et usædvanligt smukt daguerreotypi fra 1840'erne.

Venstre side af et håndkoloreret stereoskopisk daguerreotypibillede.

² Den 7. juni 1839 bliver Bayards selvportræt vist som papirbillede i Rue de Jeuneuis 16 i Paris. (Objektiv nr. 42/1988 s. 32-42).

Fotografierne blev solgt under utallige beskrivelser: Den hvide mands kraft og styrke konfronteret med en 'etnografisk' skønhed.

Daguerreotypioptagelserne krævede som bekendt optimalt sollys, hvis ikke 'aftagningen' skete udendørs - en eksponeringstid på op til 20 minutter var ikke ualmindelig! Billedets prægning var tillige afhængig af hvor fint den forsølvede plade blev håndpoleret i op til 1 time! Heldigvis var der hjælp på vej - i 1851 fremstillede 'mekanikus' Gouin en polérmaskine som lettede arbejdsgangen og billedets kvalitet. Priserne svingede meget. I 1855 tilbyder firmaet Alexis Gaudin 'plaques' - daguerreotypier - til mellem 10-40 franc (10 franc svarede til mere end en håndværkers ugeløn).

I midten af 1840'erne begyndte adskillige af de kendte fotografer at fremstille akt-studiooptagelser, portrætfotografer som: italieneren Giacomo Caneva, tyskeren Hermann Krone (1827-1916) samt franskmændene Charles Nègre (1820-1880) og Le Gray.

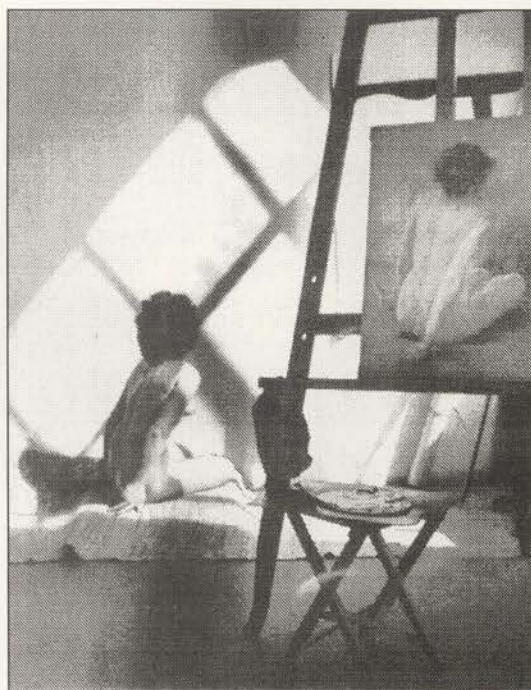
En af tidens (1840-1850) store producenter af studie billeder var den parisiske fotograf Felix Moulin som havde atelier i Rue de Fabourg på Montmartre - firmaets produktion var hurtigt stigende, man arbejdede faktisk i døgndrift for at klare efterspørgslen. Trods adskillige bøder og fængselsophold fratog det ham ikke lysten til sin metiér- tværtimod! I 1850'erne rejste Moulin til Tunis med 1.500 kg udstyr for at etablere et atelier. I den nordafrikanske by, som var uden for lov og ret, her kunne han fotografere de unge billedskønne arabiske piger. Den eminent dygtige kunstfotograf ballancerede behændigt med sine motiver mellem det lovlige og det som var på kanten af tidens moralkvodeks. Moulin modtog i øvrigt flere priser og deltog i agtværdige udstillinger, således var besøgstallet på pariserudstillingen 'Exposition Universelle' i 1855 ikke mindre end 5.162.330 personer!

Det er vist et noget begrænset billedfelt den unge fotograf har indfanget.

I det seriøse studieatelier.

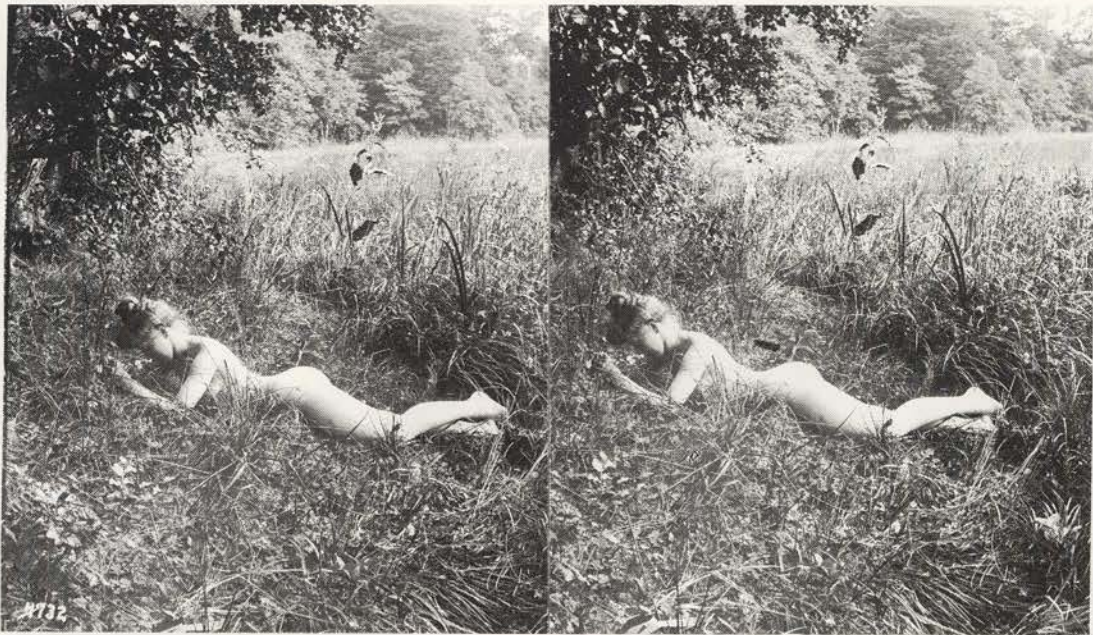

Kunstnerisk studieoptagelse.

Fremstillingen og omsætningen af hel- og halvpornografiske billeder gik strygende - hurtigt fandt de vej til det europæiske billedhungrende marked. I 1854 begyndte 'London Stereoscopic Compagny' massefremstilling af dristige humoristiske billedserier med titler som: Den utro ægtemand, nonnens bøn, kærlighedens mysterier - de tredimensionale billeder gik sin sejrsgang. Efterhånden som den fotografiske teknik og de produktionsmæssige muligheder var på plads begyndte der et veritabelt boom i perioden op mod århundredskiftet. Samtidig med at konkurrencen mellem de etablerede fotografer blev hårdere, i 1920'erne følte mange sig fristet til at fremstille pornografiske billeder og postkort for at overleve. Man ved ikke meget om hvorledes billederne blev distribueret, men avis- og bogforlag havde oparbejdet et net af forhandlere blandt kiosker. En hel hær af dygtige amatører var ligeledes kommet ind på markedet. Der blev produceres enorme mængder af nøgenbilleder under betegnelserne: aktstudier, kunstnerisk etnografi, franske postkort, osv. osv.....

Denne stadig stigende strøm af billeder blev af moralens vogtere håndhævet meget forskelligt i de europæiske lande - Frankrig forblev imidlertid det land hvorfra de største mængder af hel- og halvpornografiske billeder blev eksporteret - i frankrigs tre største byer var mere end 30.000 mennesker beskæftiget i brancen.

Kgl. hoffotograf Peter Elfelt på optagelse i Bollemosen - fruhen har lagt sig til rette.

Her indstuderes næste optagelse.

Den vildeste sofalitteratur.

'I andegården'

I Danmark var der også fotografer, som lod sig friste af den økonomiske gevinst der lå og ventede i denne genre. Det var på alle måder en lyssky virksomhed - særlig for købstadsfotografer, hvor vagtsomme øjne lurede overalt, men også estimerede københavnerfotografer som Sophus Juncker-Jensen fremstillede en del meget smukke kvindestudier, dog holdt de sig indenfor lovens rammer, men salget foregik dog ofte 'under disken' - det var imidlertid svært at vide på forhånd hvad lovens håndhævere betragtede som utugtigt. Det var ikke ualmindeligt at fotografens kone eller døtre poserede, billig arbejdskraft om man vil, men i takt med at omsætningen steg blev det muligt at 'hyre' prostituerede, som ikke var uvante med at fremføre kvindens yndigheder på rette måde. En lille gruppe 'professionelle' aktører stod til rådighed for de mere velbeslåede fotografer. Badeanstalten Helgoland ved København, som blev etableret i midten af det forrige århundred, var et yndet sted, hvor det tilsyneladende var muligt at få adgang til. Adskillige kendte fotografer bl.a. Politikens første pressefotograf Holger Dangaard har ugenert kunne optage billeder i damernes afdeling - illustrerede småskrifter som 'Badeanstaltens hemmelighed' så dagens lys. Herudover blev mange billeder optaget ude i naturen. Kgl. hoffotograf Peter Elfelt optog kun 'damestudier' i atelieret på Købmagergade 64 samt ude i naturen - aldrig i Østergade. En serie på

To fornøjelige og typiske Mary Willumsen optagelser. Samling: Andrew Daneman.

"Undertegnede Mary Willumsen, født Nielsen, erklærer herved, at jeg for at undgaa Tiltale og Straf er villig til at efterkomme ethvert Paalæg, der maatte blive givet mig af Myndighederne med Hensyn til Tilvirkningen af Fotografier af Badescener m.v.

Jeg tillader mig at fremhæve, at jeg er meget daarligt stillet i økonomisk Henseende, og at mit Hjem for en stor Del opretholdes ved mit Arbejde som Fotograf, samt at jeg i den forløbne Sæson, efter at det af Statsadvokaturen var tilkendegivet mig, at jeg udsatte mig for at blive sat under Tiltale, ikke har tilvirket Billeder af Badescener til offentligt Salg men kun til private, men at mine økonomiske Forhold nu er saadanne, at jeg daarlig kan undvære den Indtægt, som Salg af Billeder til Forhandlere giver. Nogle Prover af de Billeder, jeg nu har til hensigt at forhandle, vedlægges. København, den 3 Februar 1922".

mere end 35 forskellige stereoskopiske nøgenbilleder blev optaget i Bøllemosen nord for København med hoffotografens smukke hustru som model. Disse billeder er unummererede og indgår ikke i hans 'Stereoskop-Galleri'. Billederne blev solgt fra 'baglokalet'.

En af de mere kendte kvindelige fotografer, som levede af sine meget smukke, æggende og fornøjelige postkort var Mary Willumsen (1884-1961)⁴. Den talentfulde fotograf blev ofte udsat for politiets chikanerier og beslaglæggelse af hendes fotografiske arbejder. Hvor vanskeligt og besværligt det har været at holde sig til 'dydighedens motiver' fremgår af dette brev forfattet til Politiet i København:

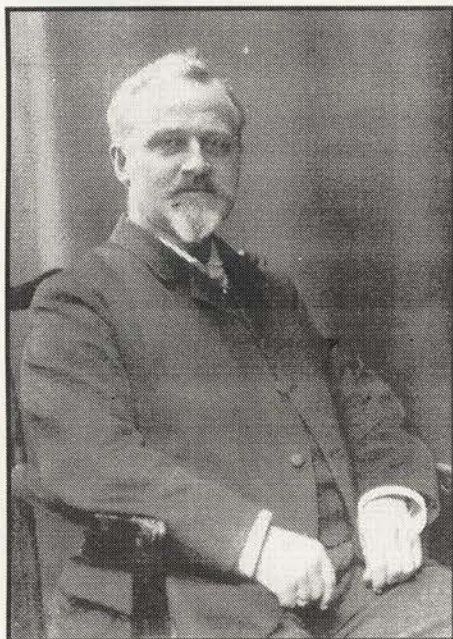
Mary Willumsens postkort kunne købes i forretninger som Dannebrog i Istedgade 67, Kiosken Dr. Tværgade 47, Papirhandlen Rantzausgade 52 og Scalas Kiosk på Axeltorvet. Ifølge en politirapport fremstillede hun ca. 1.200 billeder pr. måned til en pris af 25 øre pr. stk. Politiet beslaglagde et større antal - på forskellig vis 'sivede' disse billeder imidlertid tilbage i samfundet, hvor samlere i dag jagter dem med stor iver. Myndighederne betragtede Danmark som et u-land hvad angår fremstillingen af utugtige billeder, hvorimod de importerede fotografier var en helt anden sag. ●

⁴ Historien blev præsenteret af Andrew Daneman ved en udstilling på Glyptoteket i København.

Firmaerne AD. Goecker og Budtz Müller

- de to ældste grossistfirmaer i fotobranchen

Per Ask Nielsen & Flemming Berendt

Grosserer Heinrich Philipp Goecker.

Direktør Alfred Langkjær.

Præhistorie

For at kunne praktisere og frembringe et daguerreotypi var det nødvendigt, udover daguerreotypikameraet at være i besiddelse af forskellige kemiske substanser, spritapparat, glaskolber, måleglas, og div. pincetter - redskaber som fulgte med de første daguerreotypikameraer, som kom til Danmark, med Daguerres egen 'Praktisk Beskrivelse'.¹ Vi har et samtidigt historisk dokument om, hvorledes de første fotografiske produkter kom til Danmark i 1839. I et brev dateret den 26. november 1839² fra general Chr. Julius de Meza sendt fra Paris til generalløjtnant von Bülow, chef for Den Kongelige Militære Højskole på Kgs. Nytorv. Generalløjtnanten skrev at han straks tog til:

"Herre Lerebour, for hos ham at bestille et complet Daguerreotype, til hvilken, som Følge af den store Mængde Bestillinger, de fleste Bestanddele havdes færdige i Forraad, saa at faa Dage vare tilstrækkelige til at samle og sammensætte dem. Selv var jeg tilstede veed Indpakningen, for at overbevise mig om, at alle de i Beskrivelsen nævnte, til et fuldstændigt Apparat henhørende Dele befandtes i Kassernes forskjellige Rum, og vel indsvøbte. Kassen er vel emballeret og

forsynet med mulig contact af Sovand eller Fugtighed, afgaaet med Messageries Générales (Rue St. Honoré No. 30) til Le Havre de Grâce den 19de November, og forsynet med Adresse til Den Kongelige Militære Højskole i Kjøbenhavn; og saaledes tør jeg haabe, at den, i god Behold og snart, vil kunne ventes til Kjøbenhavns Toldbod."

De følgende ca. 20 år har det været både besværligt og bekosteligt at få disse nødvendige fotografiske produkter fremsendt fra udlandet - i første række Tyskland. Berlin og Hamburg var de mest nærliggende handelssteder. Forskellige driftige handelsfolk har sikkert afprøvet markedsmulighederne for et engrossalg i Danmark.

Historien om de to ældste handelsfirmaer på området: Budtz Müller og AD. Goecker er et stykke interessant dansk fotohistorie som denne artikel handler om. Takket

¹ Nyt Magazin for Kunstnere og Haandværkere. Nr. 16 og 17. 1839.

² Korrespondance (Bülow, de Meza. Den Militære Højskoles arkiv.

AD. Goecker leverede i 1870'erne fotokemikalier som engangsprodukter på flaske eller i pulverform, som den professionelle fotograf derefter kunne afveje og blande. Tidens billeder viser tydeligt hvorledes nogle var bedre end andre.

Direktør C.C. Christiansen.

være Per Ask Nielsens store interesse for de to firmaer er det lykkedes at fremdrage hidtil ukendt dokumentarisk materiale, som hermed præsenteres for første gang.

Firmaet AD. Goecker blev grundlagt af den tyske statsborger Heinrich Philipp Adolph Goecker, som fødtes i byen Rodinghausen i Westphalen den 28. oktober 1833 - seks år før fotografiets opfindelse. I slutningen af 1850'erne, i en alder af ca. 25 år, begyndte AD. Goecker ifølge Dansk Fotografisk Tidsskrift³, som agent for de to tyske firmaer Gehe & Co i Dresden og Ferdinand Beyrich i Berlin. Produkterne var i første række farveriartikler suppleret med fotokemiske produkter, hvor kundekredsen var apotekere i Danmark og Skandinavien. AD. Goecker handlede også med kemikalier til nordiske farverier med ovennævnte eksportører som hovedleverandører. Salget skete fra foråret 1862.⁴ Leveringsadressen var Store Kongensgade 42, hvor der på dørskiltet stod 'Kjøbmand'.⁵ Den initiativrige og stræbsomme indvandrer havde imidlertid problemer med at få bevilget borgerskab som grossist i sit nye hjemland. AD. Goecker fik dog ikke lov til at være alene på markedet ret længe. Allerede den 4.

december samme år etablerede firmaet Budtz Müller sig i hovedstaden - mere om BM senere.

En historisk tid

Danmarks historiske forhold til vor sydlige nabo Preussen var yderst spændt i perioden 1848-1850 og kulminerede med krigen i 1864. Naturligt nok blev det en periode, hvor 'indvandringen' sydfra, både var problematisk og uønsket, men ikke forbudt. Reglen om, at en indvandrer skulle have været bosat mindst 5 år i landet, blev nøje fulgt af myndighederne.⁶ Det er i dette lys man skal betragte Adolph Goeckers afslag i marts måned 1862 om borgerskab som grosserer i staden København. I begrundelsen hed det at Magistraten ikke vil se bort fra reglerne: "til fordel for nogen Preussisk Undersaat."⁷ Adolph Goecker var imidlertid født i Westphalen!

³ Dansk Fotografisk Tidsskrift august 1912

⁴ Københavns Vejviser 1862.

⁵ Københavns Vejviser 1862, s.273.

⁶ Indenrigsministeriet sag nr. 1168/1863 (Københavns Rådhusarkiv).

AD. Goecker fortsatte imidlertid de følgende tre år at handle med 'Chemicalier, præparerede Papirer, Apparater, Utensilier, Rammer m.m.' - en handel som stadig voksede og medførte, at han i 1866 udsendte det ældste forhandlerkatalog vi kender, men stadig fra adressen St. Kongensgade 42. AD. Goecker var desuden medlem af den fotografiske forening i Berlin som udgav månedstidsskriftet 'Photographische Mittheilungen'. I Goeckers salgskatalog kunne man læse følgende: "Skulle en af Dhr. Photographer ønske, som jeg, at blive Medlem af den photographiske Forening i Berlin, er jeg beredvillig til at besørge Indmeldelsen, og bliver i saa Fald ethvert forekommende Spørgsmaal gratis besvaret, enten directe fra Foreningen eller gennem Bladet".

AD. GOECKER, Kjøbenhavn. K.
 Lager af alle fotografiske Artikler.
 General-Agentur for Skandinavien af:
Emulsionsplader „La Couronne“.
 Endvidere føres Emulsionsplader fra de mest renommerede Fabrikanter.

Endelig borgerskab

Den 17. januar 1865 fik Adolph Goecker endelig bevilget borgerskab i København som grosserer samtidig med at han, etablerede sin grossistvirksomhed på adressen Tordenskjoldsgade 5 - midt i hovedstaden.⁸ De følgende mange år opbyggedes firmaet med handelskontakter og leverancer af foto- og farveriartikler til Danmark og efterhånden til store dele af Skandinavien bl.a. med en filial i Malmø hos firmaet H. Anderson, hvorfra man toldfrit kunne eksportere til det øvrige Norden.

Goecker havde imidlertid bidt sig så godt fast på markedet, at man 1887 flyttede til større og bedre lokaler i Herluf Trollesgade 5. Firmaet havde nået et højdepunkt som et pålideligt, faglig kompetent og velrenommeret firma og fejrede den 17. januar 1890,⁹ sit 25-års jubilæum ved en stor sammenkomst, hvorunder man skænkede et pengebeløb til Dansk Fotografisk Understøttelsesfond. Desværre begyndte helbredet at svigte for den kun 57-årige fotogrossist og den 2. september blev hans sidste dag. Dorthea Goecker videreførte firmaet med støtte fra de trofaste medarbejdere. For at knytte de to ansatte Franz Frederik Didrichsen (1860-1920) og Alfred Langkjær (1864-?) nærmere til firmaet blev der i april 1895 oprettet en interessentskabskontrakt.¹⁰

⁷ Indenrgsministeriet sag nr. 1168/1863 (Københavns Rådhusarkiv).

⁸ AD. Goecker figurerer herefter ikke længere under faggruppen Photographische Artikler i Vejviseren.

⁹ Jubilæumsdatoen er fastsat i forhold til etableringstidspunktet den 17. januar 1865.

¹⁰ Interessentskabskontrakten befinder sig på Danmarks Fotomuseum.

AD. GOECKER,
Nr. 5 Tordenskjoldsgade Nr. 5
 Kjøbenhavn,
 anbefaler sit Lager
EN GROS & EN DETAIL
 af
Fotografiske Artikler,
 som:
 Chemicalier, Cartons, Albuminapirer, Rammer og samtlige
 Utensiler etc. etc.
 Eneste Depot af:
 Dr. Schippangs Moment-Colloidum,
 Engelsk Patent-Colloidum,
 Universal-Brillant-Colloidum,
 H. Anschützs Patent-Albuminapirer og
 Marseille-Albuminapirer.
 Chemisk-techniske
Farveri Artikler
 hvortil især frembøves:
 Anilinfarver, Tinsalt, Perso etc.
 i fortrinlig Kvalitet.
 En gros Udsalg af alle Sorter
 Coulerete Glandsapirer og Silkepapirer,
 Ægte italienske Macaroni og Nudler.
 Eneste Depot
 af
sekte Eau de Cologne
 fra den ældste Destillateur i Cogn.
 Johann Maria Farina, Jülichs Platz Nr. 2.

AD. GOECKER
 INDEHAVERE
 F. DIDRICHSEN & ALFRED LANGKJÆR
 KATALOG
 OVER
 FOTOGRAFISKE ARTIKLER
 SÆRLIG FOR FAGFOTOGRAFER
 NORDENS ÆLDSTE HANDELSFORRETNING MED FOTOGRAFISKE ARTIKLER
 ETABLERET 1862
 FOR TIDEN ENESTE NOKDSKE FORRETNING UDELUKKENDE FOR FAGFOTOGRAFER
 KØBENHAVN K.
 HERLUF TROLLESGADE 5.
 LAGER I MALMØ HOS H. ANDERSON
 SVENSK UDGAVE
 CH. F. PETERSEN - H. TROLLESGADE 7
 KØBENHAVN

AD. GOECKER
 er flyttet til
 Herluf Trollesgade Nr. 5, Stuen tilhøjre.

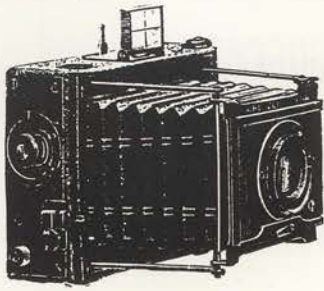

Fig. 16.a

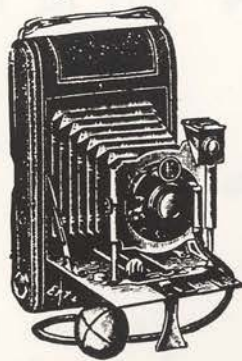

Fig. 18.

Fig. 16.

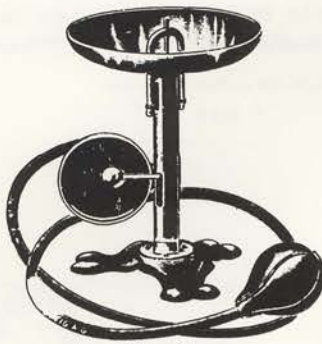

Fig. 76.

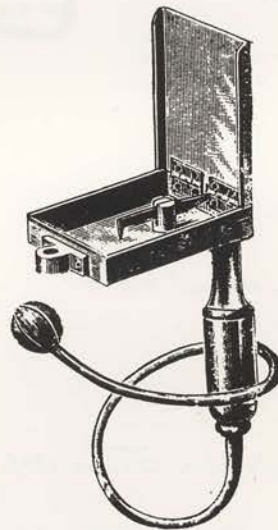

Fig. 75

Fig. 98.

Magnium-Belysning.

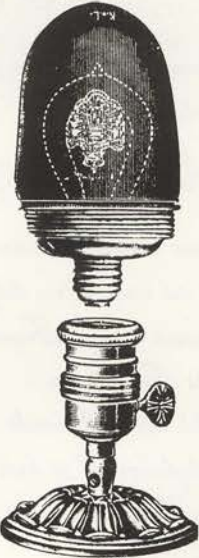

Fig. 100.

Objektivlukkere.

Grundner Atelierlukker,

Fig. 53,

arbejder tyst; prøvet, kendt Konstruktion, anvendes i de fleste Ateliers, anbringes indeni Kamret.

Maalene gælde for Objektivets Indfatningsdiameter.

cm. 8 10 12 14 16 18 20
18,- 20,- 21,- 24,- 28,- 32,- 38,-

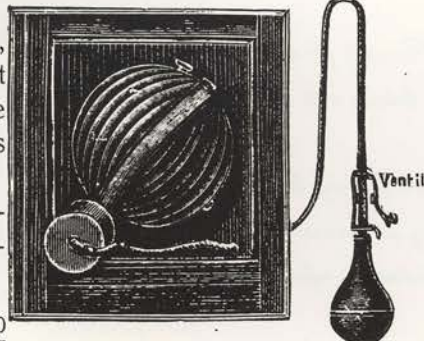

Fig. 53.

Et salgskatalog

Goecker udsendte årligt et gennemarbejdet salgskatalog, hvor man præsenterede årets nyheder i fotografiske artikler. De kemiske produkter havde førsteprioritet efterfulgt af fotopapir: Aristo, gelatine, albumin og gaslyspapir var dominerende - derefter fulgte markedets almindelige produkter.

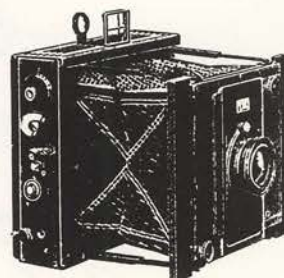

Fig. 13.

Paanov. Stranov. 9,
 - J. Br. Neutn St. Pedersf. 10,
 Bogmanns St. Petrusk. 14,
 gen. 14,
 Godtke J. P. Enkefrue Wildersg. 49,
 Godskjær Bertha Enke Vesterbrog. 14,
 Goecker A. Riibnd st. Kongensg. 42,
 Goete C. J. Dverpillemand st. Kongensg. 7,
 Goepel A. F. Graveur Salmt. 4,
 Goepel E. Pr. Salmt. 4,
 Goepel Kroger.

Privat
adresse

Den første privatadresse hvorfra der blev handlet engros.

Conditioner og Bemærkninger.

KJØBENHAVN,

~~Store Kongensgade Nr. 42.~~

Fra det første priskatalog med utensilier.

Ad. Goecker 1865.

Tirsdagen den 17. januar 1865

*Goecker, Christian, Salmt. 4, i Westphalen den 23. Oktober 1874,
 med Børnsel fra Goecker.
 Med den første som O. Rosenkrantz. — lempet med kongl. An.*

AD. Goeckers borgerskab som grossist.

P. P. Kjøbenhavn, Marts 1895.

Ved Nærværende tillader jeg mig at gjøre Dem den Meddelelse, at jeg har optaget de Herrer

Alfred Langkjær og F. Didrichsen

som Deltagere i min Foretning.

Som det vil være Dem bekendt, have nævnte Herrer i flere Aar været virksomme i min Foretning og forstaaet at hævde mit gamle Firmas gode Traditioner.

Jeg beder Dem bemærke nedenstaaende Underskrifter og benytter sluttelig Lejligheden til at bede Dem ogsaa fremtidig at bevare Deres Tillid til og Velvilje for mit gamle Firma, som fortsættes uforandret under samme Navn.

Færbødigs!

Ad. Goecker

Fru Dorette Goecker veddiger at tegne *Ad. Goecker*

Alfred Langkjær vil tegne *Ad. Goecker*

F. Didrichsen — *Ad. Goecker*

ager og Udsalg en gros & en détail

af alle til

PHOTOGRAPHIEN

henhørende

Chemicalier, præparerede Papirer, Apparater, Utensilier, Rammer m. m.

da ingen Hensyn kan tages til senere reklamationer.

6.

sendelsen skeer i Reglen uopholdelig efter Ordrens Modtagelse. Ønskes pr. Dampskib, Jernbane eller Fragtmand, maa Beløbet forud indbetales. I saa Fald skal den eftertages.

Trykt hos C. Ferslew & Co.

1866.

Denne herlige opstilling kunne minde om et billede fra for århundredskiftet. Den blev imidlertid taget i går, da støvede, morsomme og minderige fotorekvisitter blev flyttet til Nationalmuseets fotoafdeling i Brede. Disponent Cai Christiansen står med fingeren på trådudløseren til et gammelt salonkamera fra 1899, som på tid optager afdelingsleder Poul Johansen, Elfelt, der sidder bomstille takket være 'nakkeholderen' med de fire gesvejsninger. Bag opsatsen sidder bestyreren for den nye afdeling, hr. Yde Andersen, med en stereoskopbetragter - datidens tredimensionale fjernsyn. Foto: Hakon Nielsen 1962.

Interessentskabskontrakten behørigt underskrevet.

Nyhed!

Nyhed!

Prøv

Platinerstatningsmidlet „IDEAL“,

hvormed kan opnaaes holdbare, smukke brune og graabrune Toner, og De sparer ca. 50 %
Prøvedaaer til 4 Ark Papir 1 Kr. 50 Øre, Daaser med Erstatning for 4 gr. Platin Kr. 12.

Hovedforhandling hos:

Ad. Goecker.

Telefon Central 970. — København K. — Herluf Trollesgade 5. 1916

Firmaet Goeckers årlige skovtur -

var altid årets store begivenhed - "far" selv var en habil stereoskopfotograf - her to af skuddene.

Den 1. januar 1920 blev fejret med en festlig sammenkomst med personalet - anledningen var at grossererne F. Didrichsen og A. Langkjær fejrede 25-årsdagen for deres overtagelse af firmaet. Festen blev hurtigt vendt til en sorgens dag. Den 5. januar døde F.F. Didrichsen hvorefter AD. Goecker videreførtes med A. Langkjær i chefstolen. I 1923 overtog Henri Langkjær og Peder Chr. Pedersen firmaet efter A. Langkjær's død.

I maj 1926 udtrådte Henri Langkjær af firmaet. Chr. Pedersen overtog ejerskabet og firmanavnet ændredes til AD. Goeckers efterfølger ved Chr. Pedersen.

I 1935 omdannedes firmaet til et aktieselskab med C.C. Christiansen som direktør og bestyrelsesformand.

Den 15. marts 1962¹¹ fejrede firmaet sit 100-års jubilæum i Falkonercentret med en stor udstilling af fotografika arrangeret af fotograf og direktør for Atelier Elfelt, Poul Johansen. Arrangementet bestod af ca. 25 effekter udlånt fra Nationalmuseets samling i Brede, dvs. bl.a. resterne af Dansk Fotografisk Forenings historiske samling.¹² I den anledning havde man indbudt Nationalmuseets leder professor Glob og museumsinspektør Yde Andersen.

Det runde jubilæum var bredt anlagt. Til receptionen var indbudt branchens importører, grossister, fotohandlere og fotografer. Den kulinariske servering var prima, mange følte vist at det var en virkelig milepæl og mærkedag - 100-års levetid var nok værd at fejre. Dansk Fotografisk Forening modtog et legat på 10.000 kroner, iflg. fundatsen skal det årlige renteaflast tildeles to elever, der har aflagt svendepøve fra fagskolen. Jubilæet blev tillige markeret ved udgivelse af bogen 'Fotografi i 100 år 1862-1962 - set fra et dansk synspunkt' skrevet af Det kgl. Biblioteks leder af billedsamlingen mag.art Bjørn Ochsner.¹³

I 1972 blev Esther Ellegaard Frederiksen og Cai Christiansen optaget i bestyrelsen.

¹¹ Nu ændrer firmaet AD.G., af ukendte årsager, udregningstidspunktet for jubilæet fra 1862.

¹² Store dele af samlingen er i dag deponeret på Danmarks Fotomuseum.

¹³ Bogen beskriver fotografiet udvikling gennem 100 år.

I 1980 fejrede C.C. Christiansen sit 70- års jubilæum som ansat i firmaet, heraf 35 år som direktør. 1982 døde C.C.Christiansen 92 år gammel - sønnen Cai Christiansen blev direktør.

Den 13. marts 1987 fejrede firmaet sit 125-års jubilæum i Lorry's Guldaldersal med en reception, hvor store dele af branchens folk gjorde deres opvartning. Direktør Cai Christiansen overrakte et beløb på 25.000 kroner til Danmarks Fotomuseums konsulent Flemming Berendt, til indkøb af fotografika til museet. Til dagen havde man desuden arrangeret en lille nostalgisk udstilling af fotografika udlånt fra Danmarks Fotomuseum og medlemmer af Dansk Fotohistorisk Selskab. Firmaet havde tillige fremstillet et lille jubilæumshefte på 32 sider med indlæg af bl.a. Mestanas, Peter Danstrøm, Poul Ellegaard, Stig Lerche, Aage Stryving, Per Wadskjær og Flemming Berendt hvis lille historie: "De gode gamle dage" byggede på efterladt historisk materiale fra Adolph's Goecker's tid. Det hæderkronede handelsfirma eksisterer stadig, som det eneste tilbageblevne fra en fjern fortid.

Flemming Berendt får overrakt 25.000 kroner af Cai Christiansen.

Firmaet Budtz Müller

Grundlæggeren af det andet grossistfirma i branchen, Bertel Christian Budtz Müller blev født den 26. september 1837 i den smukke fjordby Mariager. Han begyndte sin fireårige uddannelse i april 1852 på Svaneapoteket i Ålborg under provisor L. Krag's ledelse. I 1856 bestod han første del af pharm eksamen. Budtz Müller videreførte sine studier på Københavns Universitet, hvor han demiterede som cand. pharm. i 1858 derefter fungerede han som kandidat på Løveapoteket i Randers indtil sin ansættelse på Svaneapoteket i København,¹⁴ byens førende på området. Forretningen ejedes af den kendte apoteker Alfred Benzson som var en driftig mand med øje for tidens muligheder. Budtz Müller var hurtigt klar over, at der var et stort behov at dække ved salg af kemikalier og fotografiske utensilier til de mange fotografer, som etableredes sig i kongens by. I løbet af 1861 var de to

herrer blevet enige om i fællesskab, at etablere en grossistvirksomhed. Indvielsen fandt sted den 4. december 1862, forretningsadresse Bredgade 21, kælderen. Året efter den 4. september åbnede Budtz Müller et fotografisk atelier samt et 'Institut for fotografiske elever', hvor mange danske og udelandske fotografer fik deres lærdom. Atelier og forretning var blandt byens førende etableringer.

På grund af sin uddannelse som farmaceut og specielle interesse for fotokemien var Budtz Müller i besiddelse af en specialviden, kombineret med et medfødt organisationstalent, som hurtigt blev modtaget positivt af byens fotografer og et stigende antal amatører. Budtz Müller var desuden en flittig skribent af belærende artikler om, hvorledes fotograferne, ved hjælp af nye kemiske produkter, kunne højne deres billeders kvalitet. Fotografmesterens egne frembringelser blev modtaget med respekt bl.a. fik han sin første udstillingsmedalje i Berlin i 1865 og året efter i Stockholm. Kompagniskabet med Alfred Benzson opløses i 1866, hvorefter Philip Weilbach indtræder som kompagnon frem til 1871.

Budtz Müllers fotografiske indsats og ikke mindst han nytænkning på mange områder er nok en omtale værd. Den 29. juli 1865 anbefalede han sig i Dansk Boghandler Tidende med ca. 400 forskellige prospekter af København & Omegn samt fotografier af Bertel Thorvaldsens værker 'Monumets Danois' alt fremstillet i visitkort- stereoskop- og storformat. Det var en tid, hvor sådanne nationale billeder blev købt af et meget bredt publikum - den nationale begejstring var stor i årene efter krigen i 1864. I 1866 indgik han i et samarbejde med bladudgiver og bogtrykker C. Ferslew, med hvem han præsenterede fotolitografien i Danmark. Den nye teknik gjorde, at omkostninger faldt betydeligt, hvorved man øgede salget tilsvarende. Bogtrykker Ferslew & Co. begyndte at trykke store oplag med billeder af kendte steder og danske byers historiske bygninger. Det første hefte hed 'Danske Mindesmærker i photographiske Fremstillinger' og var på 25 blade. Fotografierne var optaget af F.E. Rørvig og teksten skrevet af Philip Weilbach. Året efter præsenterede de deres fotolitografi i Paris, hvor man brillerede med en årsomsætning på 30.000 francs. Samarbejdet med bogtrykkeren blev en virkelig succes. Man udgav en publikation med affotograferinger af den kongelige malerisamling på Christiansborg. I 1884 publiceredes en smukt udstyret mappe med Christiansborg Slots historie, optagelser fra før- efter og under branden. Prisen var 25 kroner - en ganske pæn pris på den tid. Budtz Müllers så værdien i, at fotografien kunne bruges til at fastholde historisk værdifulde minder - alt gik som varmt brød!

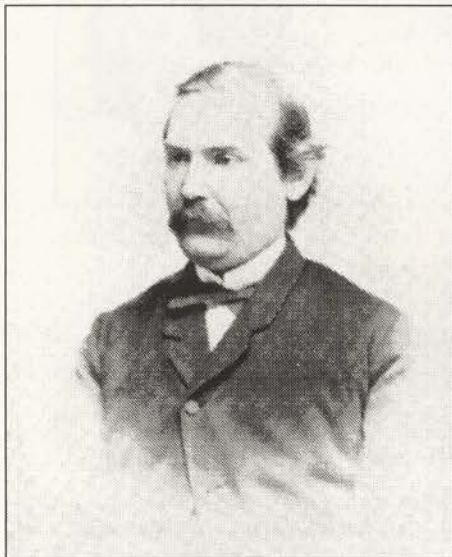
¹⁴ Byens førende amatører mødtes her og købte deres fotokemi.

Bertel Budtz-Müller.

M. Abrahamsen.

Kgl. hoffotograf B.M. august 1870.

J.P. Steenbro.

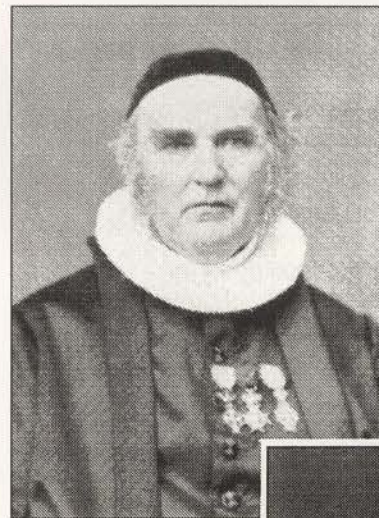
Grosserer M. Abrahamsen var en værdig repræsentant for firmaets varer, altid en kærkommen sælger.

Med militærmusikken i spidsen marcherer soldaterne gennem Vestergade i Odense, hvor Budtz-Müllers Ejf. A/S i 1962 havde hovedsæde.

Ejendommen Bredgade 21 i København. I det tredje vindue på 2. sal ses Budtz-Müller.

Visitkortbillede optaget af B.M. i 1860'erne af præsten og salmedigten N.F.S. Grundtvig.

Cabinetbillede af den aldrende Grundtvig ca. 1869.

Katalog Nr. 21 Katalog Nr. 21

Højevænder til Heds. Majestæt Dronningen af England

Salvmedaille Paris 1889 Salvmedaille Paris 1900

Salvmedaille Malmø 1896 Salvmedaille Stockholm 1897

Salvmedaille Dansk fotografisk Forening 1901 Salvmedaille Horsons 1906

Fabrikamerke

Fotografiske Artikler

fra Budtz Müllers Efterfølgere

Fotografisk Handelshus Telefon 1078 Bredgade 29 København

Telegram - Adresse: Budtz Müllers Eft. København

♦♦♦ Filial: Klostergade 6, Aarhus. Telefon 2680 ♦♦♦

En gros & en detail ♦♦ Import & Eksport

♦♦♦ Forretningstid fra Kl. 8—6 ♦♦♦

Panorama Kodak Nr. 1.

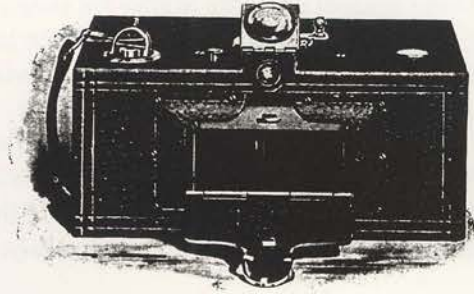

Fig. 27

Ensignette-Kamera

(Fig. 21).

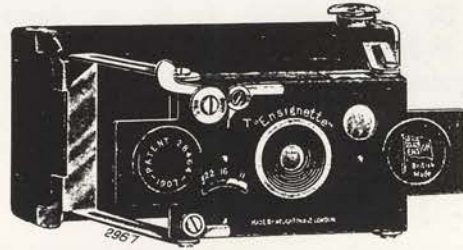

Fig. 21

Budtz Müllers Eftf.
København

Miniatur Stereoskop-Apparat.

(Fig. 37).

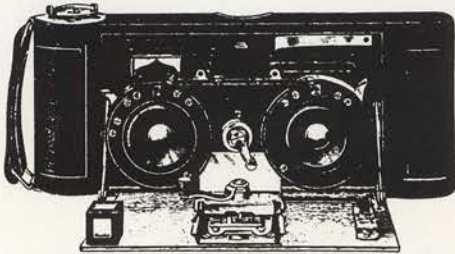

Fig. 37

Tick-Kamera

Lukkere

til Atelier-Kameraer.

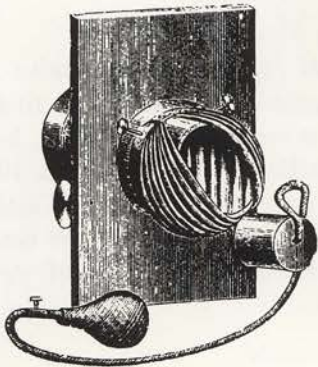

Fig. 63

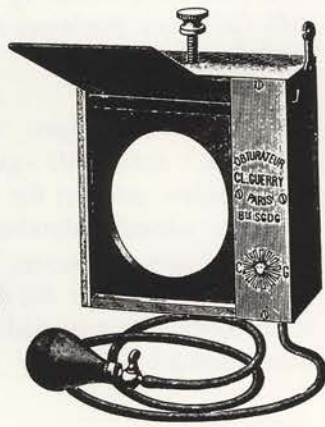

Fig. 64

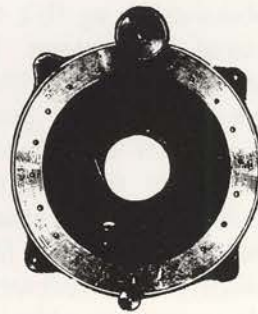

Fig. 62

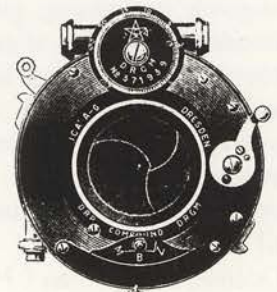

Fig. 61

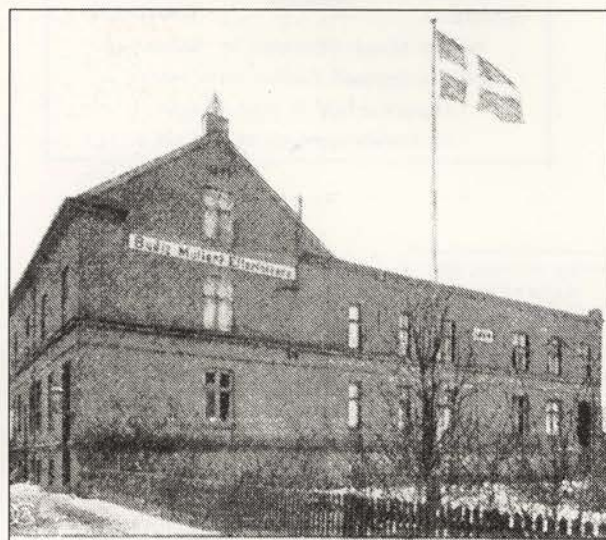
Der udgik en række smukke og vellignende portrætbilleder optaget af Budtz Müller fra slutningen af 1860'erne og begyndelsen af 1870'erne. Bedst kendt er billederne af salmedigteren N.F.S. Grundtvig, hvis datter var gift med fotografmesteren. Blandt andre kendte personer var: H.C. Andersen, Bjørnstjerne Bjørnson, J.P.E. Hartmann, Henrik Ibsen, Linné, Oehlenschläger og Bertel Thorvaldsen.¹⁵ Den 11. august 1870 bliver han kgl. hoffotograf og tildeles en belønningsmedalje i guld.

Den idérige og farverige grosserer og fotograf døde den 30. december 1884 kun 47 år gammel - hvad skulle der nu ske med det velrenomerede firma? Det blev besluttet at grossererne M. Abrahamsen (1853.), som havde været tilknyttet firmaet fra sit 17.-år og J.P. Steenbro (1856-1909), som var den fødte regnskabsmand overtog styringen. De to partnere havde et harmonisk samarbejde, hvilket førte til stor fremgang for firmaet. Den 15. september 1885 overtog de den fotografiske afdeling, hvorimod atelieret blev videreført af Budtz Müllers bror Hans Jørgen Grundtvig Müller (1833-1892).

Hidtil var størsteparten af emulsionsglasplader blevet importeret fra Tyskland, England og Amerika, det ville Abrahamsen og Steenbro gøre noget ved, og i 1888 indrettedes 'Kjøbenhavns Emulsionsplade-Fabrik'. Succesen var så stor, at man allerede to år senere måtte flytte til større lokaler på Amagertorv 22, indgang i Walkendorfgade. Derudover blev det også til en fabrik for fotografi-kartons. Emulsionsfabrikken var imidlertid så konkurrencedygtig, at man i 1893 byggede en endnu større fabrik på Kong Georgs Vej på Frederiksberg, hvor man yderligere i 1899 udviede med et anlæg til fabrikation af bromsølvgelatine, klorsølvgelatine m.m., den eneste eksisterende af sin art i Skandinavien. Det blev yderligere de to herrers fortjeneste at man i 1903 blev i stand til at købe en stor grund i Bredgade 29, hvor der blev opført et moderne handelshus, hvor facaden var prydet med firmanavnet Budtz Müllers efft. hugget i bornholmsk granit. Forudsætningen var naturligvis en stigende omsætning, godt købmandskab og flair for at imødekomme det stigende antal fotoamatører. Disse blev i øvrigt rigeligt forsynet med små opskriftbøger, vejledninger og gode råd om fotografering. Som en yderligere fjer i hatten blev firmaet kgl. dansk og engelsk hofleverandør. I april 1909 fik man tillige oprettet en filial i Århus, som dog senere blev afhændet til anden side. I 1911 oprettedes yderligere en filial i Odense, hvortil man i 1937 overflyttede hovedkvarteret. Gregers Andersen, som havde været ansat siden 1903 blev nu direktør.

Firmaets nyeste domisil Bredgade 29.

Fabrikken på Kong Georgs vej.

Et katalog

Budtz Müller udgav også gennem årene et omfangsrigt katalog på ca. 160 sider i formatet 15x23 cm. De viste illustrationer er fra ca. 1912 Deres katalog viser i første række det fotografiske kamera med tilbehør, hvorefter papir og kemi præsenteres i den sidste del af kataloget Men i det store hele afveg disse kataloger ikke meget fra AD. Goeckers. Her vises de mere 'eksotiske' fotoartikler med datidens priser.

Kort før afslutningen af tyskernes besættelse af Danmark i april 1945 oprettede man på ny en filial i hovedstaden, primært for at være nærmere stedet, hvor der blev udstedt valutabevillinger. I juni måned 1953 døde Gregers Andersen, som blev afløst af Gunnar Schou. I Odense var det direktør N.T. Buur som havde komandoen - firmaet hed nu Budtz-Müllers Efft. A/S., som ophørte i 1970.¹⁶ ●

¹⁵ Bjørn Ochsner: Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920. Bibliotekscentralen 1986. På side 580-81 findes en udførlig fortegnelse over B.M.'s fotografiske arbejder.

¹⁶ I 1987 fremstillede Henrik Steinmetz (Cinematic Aps) et genoptryk af et BM katalog fra ca. 1895, hvorfra en del af illustrationerne er hentet.

Elektrizitäts- und Metallwaren-Industrie Gesellschaft m.b.H.

Eumigs hovedkontor i Wien, Østrig, 1937.

Jan Fleinert

En bemærkelsesværdig historie.

Fra et lille maskinværksted til en verdensomspændende gigant inden for fremvisere og småfilmsoptagere. Det skulle gå så gruelig galt og ende i kaos og konkurs.

Vi skal tilbage til 1919 hvor igangsætterne var ingeniør Alois Handler og forretningsmanden Karl Vockenhuber, Wien (Vienna) i Østrig. Deres idégrundlag var bearbejdning af affaldsprodukter og genbrug. Startgisten var et fyrtoøj lavet af patronhylstre fra 1st Verdenskrig.

62 år senere i 1981 blev firmaet erklæret konkurs. Denne virksomhed som, da den var på sit højeste, havde 7000 ansatte, var verdens største producent af småfilmfremvisere og verdens tredje største producent af småfilmsoptagere. Med et verdensomspændende forhandlernet, med egne repræsentanter i 108 lande og med en eksport, der udgjorde 90%. Den absolut største private virksomhed i Østrig.

En konkurs sker naturligvis ikke fra den ene dag til den anden. I Eumigs tilfælde var det en ulmen, der startede i 1978 og kulminerede 3 år senere i 1981. Årsagen kan helt klart tillægges forfærdelige fejltagelser på management siden og kommunikations problemer i øverste ledelse. Det virkede som om man, op gennem 1970'erne, ikke havde fattet den generelle nedgang i hele småfilmindustrien.

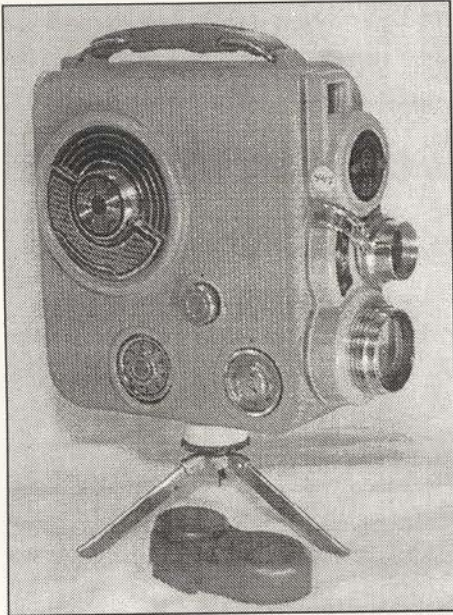
Og det for en industrivirksomhed, der gennem årtier havde satset på radioer, TV og specielt en enorm (efter datidens målestok) produktion af al muligt udstyr inden for hele småfilmsområdet.

Begyndelsen

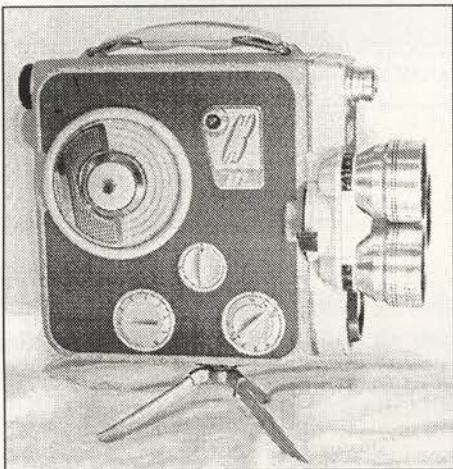
Lad os starte ved begyndelsen i 1919 på et lille værksted med 24 ansatte, hvor grundlaget, som nævnt, var affaldsprodukter og genbrug af gammelt krigsmateriel. To år senere var der 60 arbejdere og 15 funktionærer, der nu også producerede stikdåser, stik og afbrydere. Fra starten og i årtier var filosofien - aldrig - at lægge alle æg i samme kurv. I 1924 begyndte man så produktion af radioer. Den første kaldet 'Baby', der blev en kanonsucces. I 1928 påbegyndte udviklingsarbejdet inden for småfilmsudstyr. Man startede med at lave filmfremvisere til 9,5 mm og 16 mm småfilmsformat.

Kort tid efter kunne man sende den første Eumig-projektor på markedet under navnet P1.

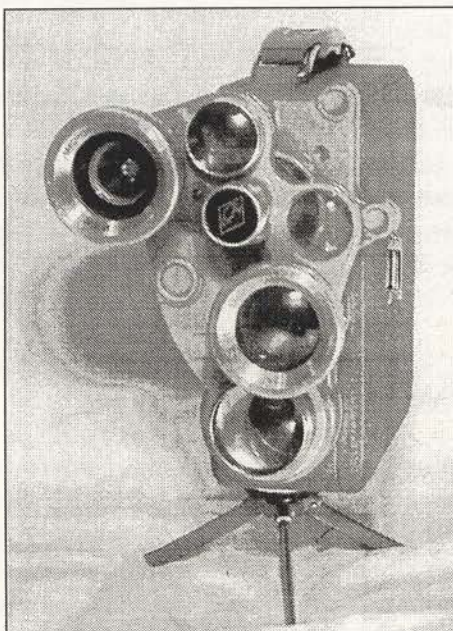
I 1932 kom så den første småfilmsoptager en 9,5 mm 'Eumig C1'. Det var en meget let optager, lavet af sort poleret bakelit. Ydermere var den meget lydlos og vandafvisende. Prisen var ekstrem lav efter datidens forhold. Filmen var indlagt i en speciel Eumig-designet kassette og udviklet i firmaets eget laboratorium. Endnu engang havde Eumig levet op til firmaets slogan "god og billig". Det vil sige en kvalitet, der lå over gennemsnittet

Eumig C1.

Eumig C3 m.

Eumig C3 R.

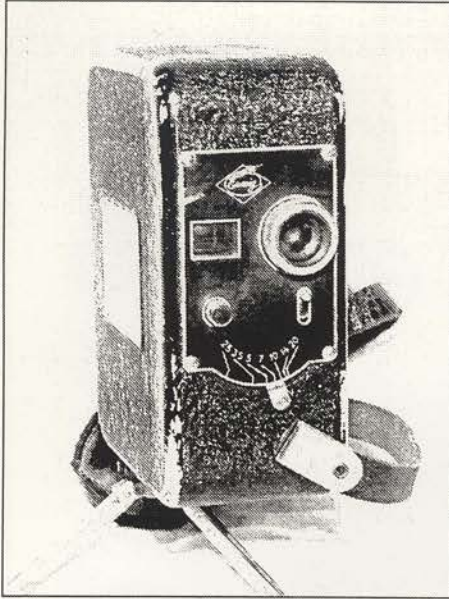
Eumig electric.

og samtidig var yderst overkommelig i pris. Det skal indskydes, at året 1932 også var det år, hvor Kodak introducerede 8 mm filmen. Nøjagtig 10 året efter at 16 mm filmen kom frem. Til orientering havde 16 mm filmen frem til dette tidspunkt, imidlertid aldrig opnået en særlig stor markedsandel. I 1935 kom 'Eumig C2' med et patent 'Electric eye'. Det var verdens første kamera med automatisk belysningsmåler. Indtil da havde det altid været svært at styre lysindstillingen. Nu skulle blot justeres en viser med et bestemt indeks. Fra da af, var Eumig verdensberømt. I 1937 blev 'Eumig C3', firmaets første 8 mm, født. Den blev et utroligt HIT. Lige efter kom 'Eumig C39', der var en 9,5 mm optagere. Den var identisk i udseende. I årene 1937 til 1939 og igen efter krigen fra 1948 frem til 1959, blev der fremstillet flere end 300.000 stk. af disse modeller.

I 1935 kom "Eumig C2" med et patent "Electric eye". Det var verdens første kamera med automatisk belysningsmåler. Indtil da havde det altid været svært at styre lysindstillingen. Nu skulle der blot justeres en viser med et bestemt indeks. Fra da af, var Eumig verdensberømt.

I 1937 blev "Eumig C3", firmaets første 8mm, født. Den blev et utroligt HIT. Lige efter kom "Eumig C39", der var en 9,5mm optager. Den var identisk i udseende. I årene 1937 til 1939 og igen efter krigen fra 1948 frem til 1959, blev der fremstillet flere end 300.000 stk. af disse modeller.

Frem til 1938 havde man brugt en opræksmotor. Nu lanceredes verdens første 8 mm filmoptager med en lille elektromotor baseret på et 4,5 volt lommelygtbatteri. 'Eumig C4' hed vidunderet, der igen blev et hit for Eumig. Alt blev lavet på egne fabrikker inkl. linser. Og foruden udstyr til de hungrende smalfilmsentusiaster, så producerede man også ca. 25.000 radioer pr. år. I 1939, 20 år efter firmaets grundlæggelse, beskæftiges 1000 ansatte. I 1940 okkuperes Østrig af Tyskland. Det

Eumig C4.

indebar, at nu blev Eumig tvunget til at koncentrere sig om leveringer til den tyske radio industri. Al produktion af projektorer og kameraer blev lagt på hylden og blev først genoptaget efter krigen i slutningen af 1940'erne. Ved krigens ophør i 1945 viser det sig, at 70% af fabrikken er udbombet og de to grundlæggere må endnu engang starte op næsten helt fra grunden.

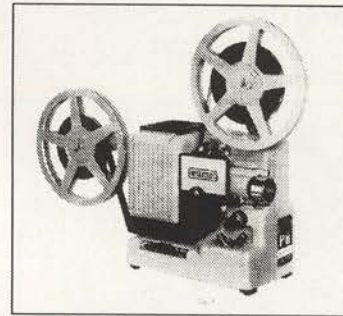
I 1949 grundlagde man egne afdelinger for konstruktion og fabrikation af optik. I 1951 deltager Eumig på den første photokina udstilling i Köln. Det blev firmaets første lille skridt ud i den store verden og væk fra hjemmemarkedet. Samme år dør Karl Vockenhuber, men hans plads i firmaledelsen overtages af hans søn (med samme navn) ing. Karl Vockenhuber. I december 1954 kom så 'P 8'. Det var en 8 mm fremviser, der blev begyndelsen til Eumigs succes-historie og som gjorde Eumig til verdens største producent af filmfremvisere. P 8 var konstrueret efter helt nye principper. Der var bl.a. opfundet en indbygget lavspændingslampe på 12v og kun 100w. Den kunne

Eumig C39.

give langt mere lys end de sædvanlige 500-1000w pærer. Efter kun 1 år oversteg produktionen 100.000 stk. 'P 8'. I alt frem til 1968 blev produceret 1.300.000 stk.

Som noget helt ukendt, var Eumig i denne periode også langt fremme med personalegoder. Der var blevet oprettet vidtgående social omsorg, så som pensionsforsorg, firma kantiner, gratis arbejdstøj, bibliotek for de ansatte og 60 busser tog sig af fri transport til- og fra arbejde. I 1956 overraskede direktionen bystyret, ved at reducere arbejdstiden fra 48 timer til 40 timer uden lønreduktion. Det var først i 1975, at arbejdstiden i Østrig, ved lov, blev nedsat til 40 timer. Året 1957 var det år hvor radioproduktionen (56.000 stk.) blev overgået af filmfremvisere (64.000 stk.) og filmkameraer (53.000 stk.). Det var også året

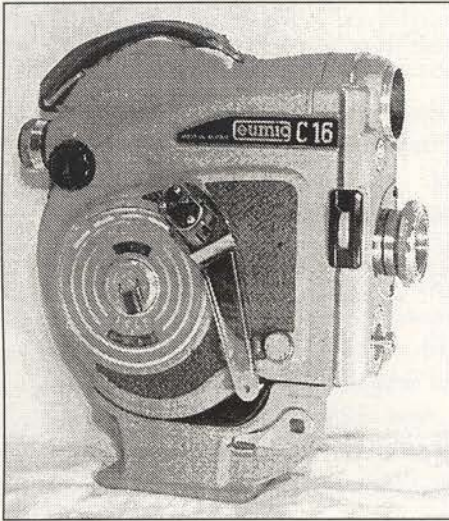

Eumig-projektor P8 zoom.

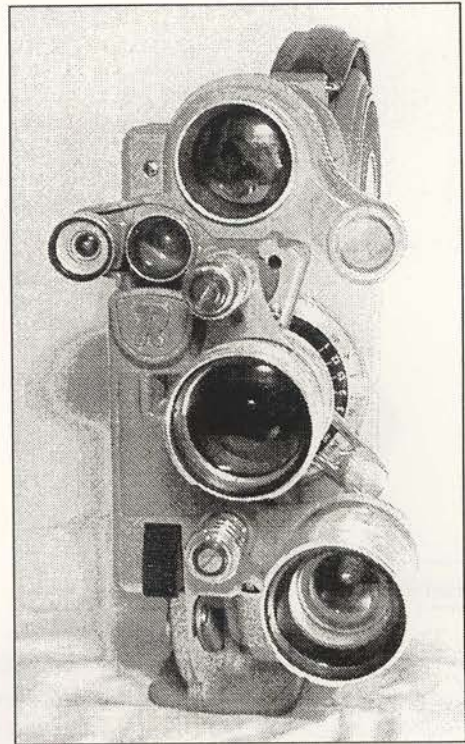
hvor Eumig udviklede model 'C16', en 16 mm optager. Der var en rigtig 'arbejdshest' til professionel brug. I 1958 sendes det første Eumig fjernsynsapparat på markedet. 18. februar 1960 dør Alois Handler og med ham også gejsten for Radio- og TV produkter. Produktudviklingen inden for dette område sakkede derfor hurtigt bagud.

Nedturen

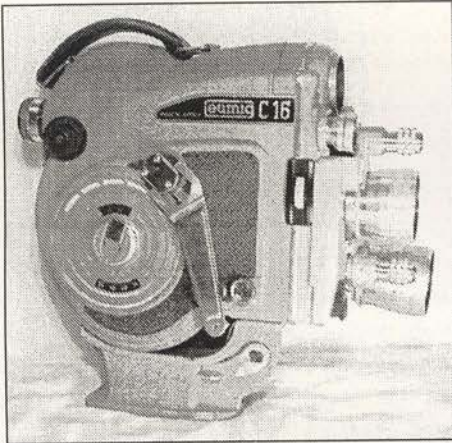
I 1962 sker et generationsskifte. Et barnebarn, den 25-årige unge advokat Dr. Raimund Hauser indtræder og overtager bedstefaderens plads som partner. Han er total uerfaren og en ødelæggende uenighed gør, at han aldrig kommer overens med den nu 68-årige ing. Karl Vockenhuber. Raimund Hauser er alt for optaget af religion og musik og efter Volkenhubers udtalelser, lever Raimund i en helt anderledes verden. I 1962 ønsker Eumig, lige som lidt senere Bell & Hovell, at få sat lyd til filmen. En ganske lille båndoptager 'T 5' på kun 17 x 10 cm lanceres. Den har en kassette på 2 x 10 minutter synkroniseret lyd. Desværre viser de første produktioner så store fejl, at Vockenhuber beslutter at standse produktionen - for altid. Kort tid efter er det, at Philips kommer med deres 'compact cassette' båndoptager. I 1963 opfinder Eumig 'Servofocus' systemet - igen en verdensnyhed. Optageren hedder "C6 Zoom Reflex", og får på udstillingen i Milano guldmedalje for særlig vellykket formgivning. C6 er hermed det første kamera med automatisk fokus justering af linse elementerne i zoomen. Denne

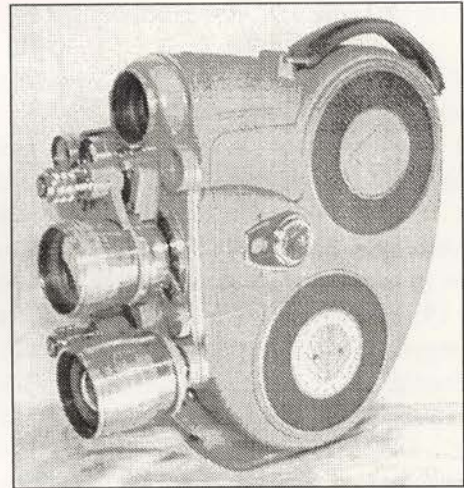
Eumig C16.

Eumig C16R.

Eumig C16R.

Eumig C16R.

eumig electric

ELEKTRISK DRIFT
skal aldrig trækkes op — derfor altid parat!

Med original farve-korrigeret EUGON 1:2,8

kr. **398.-**

DERES GARANTI

eumig optagere og gengivere er af fornemste præcisionstilvirkning. Som garanti for kvaliteten har fabriken på hvert apparat og på hvert objektiv efter endt afprøvelse og kontrol anbragt et fabriksnummer.

Disse numre er Deres garanti for ægte EUMIG-kvalitet!

Køb Deres eumig-apparater hos et medlem af FOTOHANDLERFORENINGEN. Kun der får De den rette eumig-service.

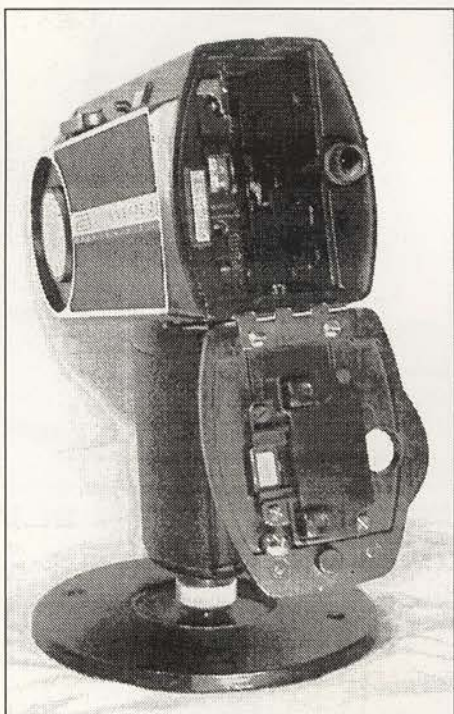

Import: BELGISK IMPORT COMPAGNI

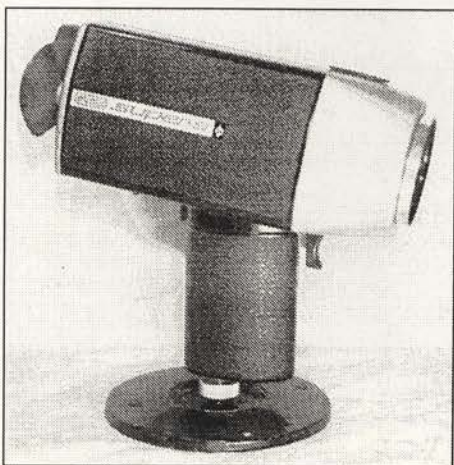

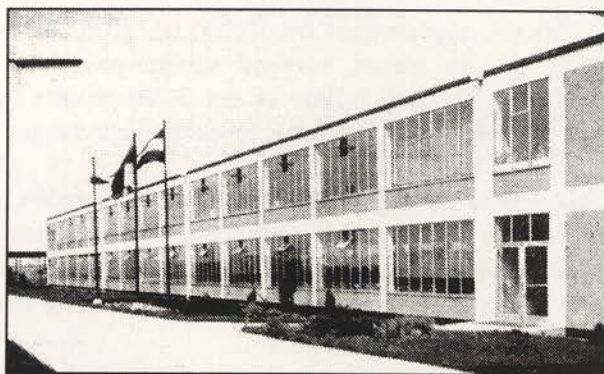
Eumig C6 zoom-reflex.

Eumig Vienne super 8.

Eumig Vienne 3 super 8.

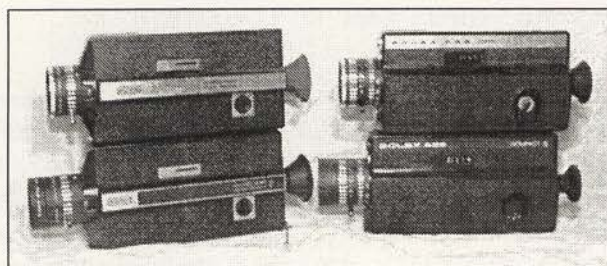

Eumigfabrikken i 1965.

opfindelse holder sig 15 år, før den motoriserede autofokus opfindes af en konkurrent. Samme år fornyes P8 projektoren, der nu bliver udstyret med et helt nyt jodkvartsbelysningsystem. Året efter i 1964 kommer magnettoneprojektoren MARK-S, som forenkler toneindspilningen gennem modulationsautomatik, mixerautomatik og støjdemplingsautomatik.

Op gennem alle årene, har kunnet konstateres, at man med alle Eumig produkter, har været tro mod det gamle koncept "god og billig". Det bemærkelsesværdige er, at kvaliteten fortsat er ypperlig, og det har ikke skortet på nytænkninger og design ud over alle grænser. I 1965 bestemte Eumigs direktion, at nu ville man gå ind på markedet for Super 8 optagere. Valget stod mellem det japanske Fuji-system og Kodak Super 8. Man valgte det sidste på grund af den forenklede og lette filmilægning, samt det, at Kodak-kassetten indeholdt 15 m film. Fuji-systemet (også kaldet single 8) havde kun 10 m i kassetten. Designet skulle være unik og følge tidens trend. For første gang ønskede Eumig ikke at benytte sine egne designere. Man entrerer med det danske firma Bernadotte & Bjørn. Dette firma havde specialiseret sig i industriel design og var bl.a. kendt for flere apparater til B & O, Margrethe skålen, møbler og for plastic designede skrivemaskiner. Firmaet bestod af danskeren Acton Bjørn og den svenske prins Sigvard Bernadotte. Bjørn lavede modellen og titlen for hans design kaldte han: "New Shape for New Ways". Eumig selv kaldte det "Haute couture in camera construction". Modellen 'Viennette Super-8' var født. Udseendet var helt forskelligt fra alt hvad tidligere var set af smalfilmsoptagere. Et underliggende greb, der giver fuld balance i kameraet. Den dyre zoom-linse er beskyttet inde i huset. Sort læder på siden. Flot blank sort lakering på top og bund og en front, der hele vejen rund minder om børstet stål. Et rigtig strømlinet design, der ser meget avant-garde ud. 'Viennette Super-8' blev for første gang præsenteret i 1965 på the IPEX show in New York. I Danmark gav pressen den navnet "Jens Lyn" pistolen, efter tegneserien om den uforfærdede rumfartshelt fra 1950'erne. På IPEX lanceres også en ny Super 8 stumfilm- og en tonefilmsprojektor.

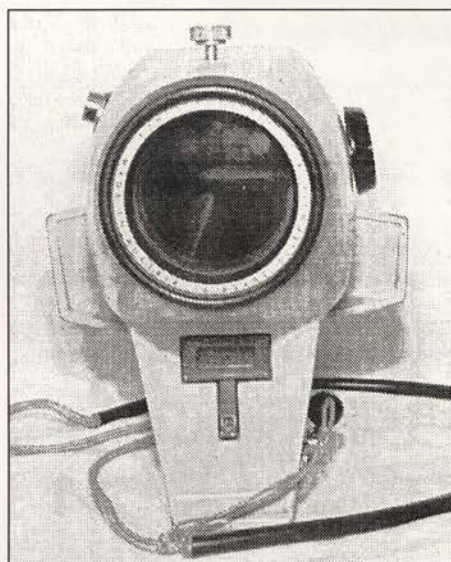
Nu begyndte det at gå stærkt. Fra 1965 til 1969 steg årsproduktionen af projektorer fra 130.000 stk. til 185.000 stk. og kameraer fra 30.000 stk. til 65.000 stk. Eumig var nu blevet verdens største producent af projektorer med lyd. I 1965 er der 3.200 ansatte og 4 store fabrikker. 5% af hele omsætningen bruges til forskningsarbejder. Ved 50 års jubilæet i 1969 proklamerede Eumig, at de var de eneste i verden, der udelukkende producerede apparater og tilbehør til smalfilmsoptagere og fremvisere. Næsten alle komponenter blev lavet på egne fabrikker. Dog havde

Eumig Mini3 zoo reflex, servofocus, PMA og Mini5 macro zoom reflex.

man i 1968 købt et kvalitetskamera fra Bosch/Bauer. Det var et 8 x zoom, som kom til at hede 'Eumig 308 Zoom Reflex' med 50 b/s, det vil sige slow-motion. Modellen produceres også hos Bosh/Bauer. Først i 1969 kunne Eumig selv præsentere deres egen top model, det var 'Viennette 8', som dog ikke fra starten havde slow-motion. I 1969 sker der afgørende forskydninger blandt de producerende konkurrenter. Den italienske fabrik Silma (kendt for fremragende projektorer) opkøbes af Bosch-Group, lige for næsen af Eumig. Bolex skilles ud fra Paillard og indgår samarbejde med Eumig. Bolex har ry for at være kvalitet som Rolls Royce. Eumig som Volkswagen. Men problemet opstår, da de fremtidige Bolex, blot bliver kopier af Eumig med minimale ændringer. Det reducerer naturligvis salget. I 1971 kommer Eumig med et interessant pocket kamera 'Eumig mini' og der laves en næsten identisk 'Bolex Compact' men til en noget dyrere pris. Forvirringen stiger, da Eumig nu også begynder at lave fremvisere til andre firmaer. Det er f.eks. 'Revue', der sælges via postordre firmaet Foto-Quelle, der var væsentligt billigere end Eumigs egen, som blev solgt via fotohandlerne. På photokina i 1974 vises en ny generation smalfilmkameraer. Det er alle lydoptagere, der kan optage lyd med så flotte specifikationer som 75hz til 10.000hz og med 18 b/s. Her er Eumig ikke med. Kodak, Fuji og Chinon er 'marked leader' og selv Bolex har købt produkter lavet af Chinon. Året efter i 1975 forsøger Eumig sig dog med købte produkter af Bell & Howell in Japan, der med mindre modifikationer er identiske med B & H. Alligevel går det forrygende godt for Eumig på fremviser siden. Et yderligere held for Eumig er, at det amerikanske Polaroid vælger Eumig

som producent for deres nyudviklede Instant-smalfilms-optager med tilhørende speciel fremviser. Også de kommende 2-3 år går det godt Med Eumig har tilsyneladende travlt med at producere under andre 'brands/names' og får ikke selv produkt-udviklet til egen mærker/produktion. I 1978 satses dog stort på 'Eumig Nautica'. Et spændende undervandskamera der kunne klare en dybde på 40 meter (131 ft). Men det var til et begrænset publikum. Det viste sig, at dykkere krævede en billedhastighed på 24 b/s, som Eumig ikke havde. Og efter nogen tids brug begyndte forskellige skruer og møtrikker at ruste. En fatal fejl fra Eumig. Samme år 1978 tog Polaroid konsekvensen af et vigende smalfilmsmarked og annullerede al fremtidig produktion. Et katastrofeår for Eumig.

Metal undervandshus i farve gul til Eumig Vienne super8.

Eumig Nautica undervandskamera.

Anvisningssalgslisten til lørdag d. 29. sept. 2001

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprævning. Den, der afgiver bud for trediemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon, e-mail eller brev til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 2. sal, 1850 Frederiksberg C.**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif-gj@vip.cybercity.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Konica Auto Ring & double cable release i æske.			
2	4 stk. div. ældre objektiver i lukkere.			
3	Novoflex bælg til Exakta			
4	Helios-44 objektiv, f:2/58mm.			
5	2 stk. Edixa skaktsøgere + mellemringsæt			
6	Jupiter objektiv, f:4/135mm.			
7	Novoflex-Noflexar, f:4/105mm.			
8	Schacht-Novoflex-Travenon, f:4,5/135 R			
9	C. Zeiss Jena Tessar, f:2,8/50 samt Carl Zeiss S-Tessar 4,5/150			
10	2 stk. Meyer Görlitz Telefogar, f:3,5/90mm.			
11	Leitz målelup			
12	Gammel kondensator i messingfatning			
13	Kodak Vest-pocket med griffel			
14	Minox 35 EL m. B-taske			
15	2 kameraer: Steinette m. 3,5/45 samt "Beirette k" m. Meritar			
16	Div. kassetter til pladekameraer.			
17	2 stk. gamle træstativef			
18	4 stk. Brownie plastkameraer.			
19	Kodak No.2A Folding Autographic Brownie m. griffel og taske			
20	Topcon RE-2, (lysm. def.), Soligor 4,5/25cm, close-up lens + 2 filtre	A-B		
21	Yashica Electro	A		
22	Rollei XF35 m. org. blitz, taske m. def. lynlås	A		
23	Minolta AL-F, (lysmåler ?), B-taske	A		
24	Land Camera. 900 Electric Eye	A		
25	BERTRAM lysmåler, fra 50'erne			
26	Voigtländer VITO Automatic, m. ½ B-taske			
27	Agfa Silette, B-taske	A		
28	Kodak No.2 Brownie m. læderbox, 120 film + dansk brugsanv.	A-B		
29	Zeiss Box Tengor 54/2 i box	A		
30	Voigtländer "Unoscop", vekselslæde, ekstra pære, i fiberkuffert.	A-B		
31	Dr. Paul Wolff (Leicaeksperten): "Sun-sea-shore", 3-sproget, 1936			
32	Dr. Paul Wolff: "Meine Erfahrungen mit der Leica", 1939			
33	Dr. Paul Wolff: "Meine Erfahrungen ... farbig", 1942			
34	Godtepose / rodekasse m. diverse			
35	KODAK FILM TANK, ca. 1900, i pænt lyst træ	A-B		
36	Box Tengor 6x9 i taske	B		
37	Olympus Pen EE, ½-format	A		
38	Kodak Retinette, B-taske	A		
39	Zeiss Contina, B-taske	A		
40	3 kameraer: Pouva 6x6, Dignette, Nettar 6x6, - alle lidt defekte.			
41	IKOPHOT lysmåler, - virker.			
42	Zeiss Nettar, 6x6, B-taske	A		
43	Voigtländer Vitomatic lia, B-taske	A		
44	Ricomite 88E, dobb. 8 smalfilm m. elektromotor	A		
45	View-Master stereo-viewer i org. carton, m. div. billedhjul	A		
46	No.1A Kodak Jr. med griffel			
47	No.2A Folding Cartridge Hawk-Eye, model B, med taske			
48	Kodak Duaflex			

Anvisningssalgslisten til lørdag d. 29. sept. 2001

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægges hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprævning. Den, der afgiver bud for tredemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 1850 Frederiksberg C.**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif-gj@vip.cybercity.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
49	No.2 Folding Autographic Brownie m. griffel			
50	No.1 Pocket Kodak			
51	No.2 Folding Autographic Brownie ("square-ended") med griffel			
52	Mappe med div. brugsanvisninger: Ihagee, Exa, Exakta			
53	Mappe med div. brugsanvisninger (A-O)			
54	Mappe med div. brugsanvisninger (P-Å), bl.a. Rolleiflex, Voigtl. og Zeiss			
55	2 ferrotypier			
56	Lot m. div. fotos			
57	Lot m. div. fotos			
58	Kodak "US-ARMY" fly-kamera, 24V, Ektar 7", m. rullefilmskassette	A-B		
59	Voigtländer, 6x9, m. Scopar 4,5 samt Compur 1-1/200sek. og taske	B		
60	Zeiss Ikon samm.klappeligt lysbill.app. til store dias, 35cm Zeiss obj.	B		
61	Meyer Primotar, f:3,5/135mm. til Exakta			
62	Meyer Primagon, f:4,5/35mm. til Exakta			
63	Meyer Orestor, f:2,8/135mm. til Exakta			
64	Pentacon, f:3,5/30mm. til Exakta			
65	4 stk. fotobøger			
66	Polaroid timer og blitz			
67	Div. brugsanvisninger m.m.			
68	View-Master mono projektor			
69	Füllfix-Filmlader (bakelit) samt mørkekammerpose.			
70	Div. Ihagee tilbehør, bl.a. skaktsøgere og mellemringe			
71	3 stk. div. bordstativer			
72	Div. Retina tilbehør			
73	Div. Voigtländer tilbehør			
74	4 stk. ekstinktionsmålere			
75	14 stk. div. selvudløsere			
76	Zeiss Ikon Nettar, 6x9, m. Novar Anastigmat samt taske			
77	Zeiss Ikon Nettar, 6x6, (518/16)			
78	Zeiss Ikon Cocarette m. Dominar-Anastigmat, f:4,5/10,5cm.			
79	Voigtländer Bessa, 6x9, m. Voigtar f:7,7			
80	Voigtländer Bessa, 6x9 / 4,5x6, m. Voigtar f:4,5/11cm.			
81				
82				
83				
84				
85				
86				
87				
88				
89				
90				
91				
92				
93				
94				
95				
96				

Anvisningssalgslisten til lørdag d. 6. oktober 2001

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprævning. Den, der afgiver bud for trediemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon, e-mail eller brev til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 2. sal, 1850 Frederiksberg C.**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif-gj@vip.cybercity.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Kasse med 2 Duret-negativholdere, 13x18	B		
2	Tysk dagslysforstørr.apparat m. grøn bælg, 9x12, uden objektiv.	B		
3	Reproobjektiv, Nikkor-Q, 1:10 , f=260mm.	A		
4	Skaktsøger til Nikon F	AB		
5	Diafremviser, Sawyers 500 R	B		
6	ALPA-REFLEX mellemringssæt m.m.	A		
7	Leitz mellemringssæt til Elmar f=5cm.	B		
8	Leitz feinstell-Lupe 30x til Repro-Gerät "Loohw"	A		
9	Leitz fototubus til mikroskop m.m.	AB		
10	Zeiss IKON Stuttgart, stereoforsats m. ORICAR 1:2,5 / 100mm, grå	A		
11	Zeiss IKON stereobriller (pap) med pol "glas", klassesæt (35 stk.)	A		
12	Stero-Matic 500 View-Master fra 1954, virker.	AB		
13	Leitz dobbelt-trådudløser			
14	No.2 Folding Autographic Kodak Jr. med griffel			
15	Novoflex bælg til Exakta			
16	No.1 Autographic Jr. med griffel			
17	No.1A Autographic Jr. (mangler griffel)			
18	No.1A Autographic Jr. (mangler griffel)			
19	Zeiss Ikon Bob (510/2)			
20	Zeiss Ikon Nettar, 6x9			
21	Zeiss ikon Nettar, 6x9 (515/2) m. taske			
22	"Hapo 10" bælgkamera m. Steinheil Cassar f:3,8/10,5cm.			
23	Kodak Vestpocket m. griffel og etui			
24	Kodak Vestpocket m. griffel og etui			
25	Diverse Ihagee-tilbehør: Skaktsøgere, mellemringe m.m.			
26	Kasse med diverse filtre			
27	Diverse brugsanvisninger, brochurer m.m.			
28	2 plastkameraer: Kodak Pony II + Brownie Reflex, synchromodel			
29	Diverse gamle Kodak Wratten filtre (3" Sq.) i org. emballage.			
30	Kasse m. div. blitzpærer og gamle kopieringsrammer.			
31	Gammelt pladekamera.			
32	Yashica MG-1 m. f:2,8/45mm.			
33	Voigtländer Vito CLR m. Color Skopar f:2,8/50mm og B-taske			
34	Retinette IA m. Reomar f:3,5/50mm. og B-taske	A		
35	Exa II m. Domiplan f:2,8/50mm. og B-taske	B		
36	Leica Fotografie, Årgang 61, 62, 76, 77, 78			
37	Olympus AF-1 Twin 35/70, (frontlåge defekt).			
38	Agfa Isolette II m. Apotar f:4,5/85mm. og B-taske, (lukker træg)			
39	View-Master betragter med hjul	C		
40	Agfa Clack + Agfa Isola 1			
41	Kodak Jr. 0 m. Triskop			
42	Zeiss Ikon Contessamat m. 2,8/Pantar + Contina 2a m. Novar			
43	Kodak 8mm-optager, fjederværk, Ektanar 6,3 – 13 – 24 mm. (OK)			
44	ITT 400 (110) (OK)			
45	Altix Altessa m. 2,9 Trioplan + Retinette 1b m. 2,8 Reomar			
46	Bell & Howell Autoload 8mm-fremviser m. pære (i orden)			
47	Voigtländer klap 6x9 m. 6,3 Voigtar			
48	Canonet 28 m. 2,8/40 + Adox m. 3,5 Adoxar			

Anvisningssalgslisten til lørdag, d. 6. okt. 2001

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprævning. Den, der afgiver bud for tredemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 1850 Frederiksberg C.**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif-gj@vip.cybercity.dk

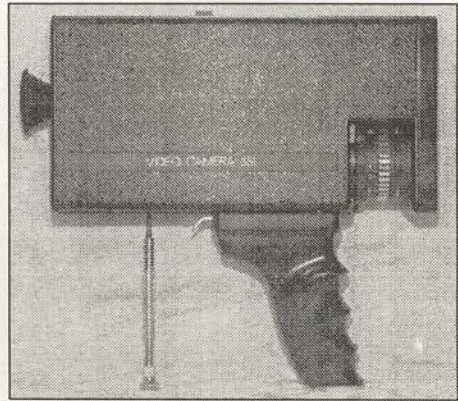
Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
49	Asahi Pentax KX spejlrefleks m. 1,7/50, - lysmåler?			
50	Leicaflex SL crome m. Elmarit 2,8/35	B	3000. -	
51	Beauty Camera – Lightomatic 24x36 (japansk)	B		
52	S.E.M. Kim Cross, 2,9/45	B		
53	Agfa Karat, Solinar 1:3,5	B		
54	Halina Simplette F, 126-kamera, Achromat	B		
55	Proximeter	A		
56	Mamiya-sekor zoom, 1:3,8	A		
57	RE. Auto-Topcor, 1:5,6/20cm.	A		
58	"Leica guide" og "Leicaflex guide" (fotokopi)			
59	"Rolleiflex guide" og "Rolleicord guide" (fotokopi)			
60	Minox guides (fotokopi)			
61	Div. guides (Yashica, Canon, nikon, Mamiya), (fotokopi)			
62	Æsker med glaspladenegativer samt tørrestativer til plader			
63	Eastman Negative Album, Size 3-1/4 x 5-1/2, (ubrugt)			
64	Kasse med div. filtre			
65	2 stk. Voigtländer Brillant			
66	Exakta 110 EF m. org. emballage og brugsanv.			
67	Agfamatic 3000 + Agfamatic 2000 + Hanimex XP-2 automatic	B/C		
68	Zeiss Ikon Contina			
69	Braun Super Paxette			
70	Bolex Paillard B8 LA			
71	Olymus PEN-EE			
72	Kodak Retina Ib, Xenar 2,8/50mm.			
73	Kodak Retina I (type 141), Ektar 3,5/5cm.			
74	Pladekamera 13x18 cm. Uden lukker og optik			
75	Budtz 1			
76	Exa II, Travenar 2,8/50mm.			
77	Zeiss Ikon Ikonflex Ic, Tessar 3,5/75mm.			
78				
79				
80				
81				
82				
83				
84				
85				
86				
87				
88				
89				
90				
91				
92				
93				
94				
95				
96				

Eumig 800.

Eumig 125 XL.

Eumig Video Camera 551.

I 1979 forsøger Eumig sig med 'Eumig 125 XL' og 'Eumig 128 XL', men antallet af defekte apparater var enormt og hver 4. returneres. Samtidig forsøger Eumig sig også med Video-monitoring kameraer og forsøger sig lidt med BASF. Og mens systemerne Beta og VHS er ved at slå sig fast hos andre producenter, når Eumig ikke at komme med på vognen. Nu forsøger Eumig forgæves at bejle til Rollei. Herefter henvender man sig til Bosch/Bauer og til sidst til Noris, men også uden succes. På dette tidspunkt er hele verdens markedet for småfilm-/udstyr ved at kollapse til fordel for video. Eumig har ikke har formået at sadle om mens tid var. Alle forsøg mislykkes. Konkursen er uundgåelig og der lukkes og slukkes i august 1981.

Efterskrift.

6 måneder senere i januar 1982 afhændes de sorgelige rester. Det tilbageværende produktionsudstyr, samt navnet Eumig sælges til den italienske grev Sassoli, som netop har købt firmaet Silma fra Bosch/Bauer. Silma bliver for en kort tid Europas største projektor fabrik. Forskelligt udstyr får påsat mærkat med Eumig navnet og Sassoli kommer med det lidt malplacerede slogan: "*Eumig - confidence in the future*".

Kilde:

Foredrag afholdt i DFS den 16. november 2000.
Diverse, Eumig lupe, international edition 1, samt bogen Movie Cameras. ●

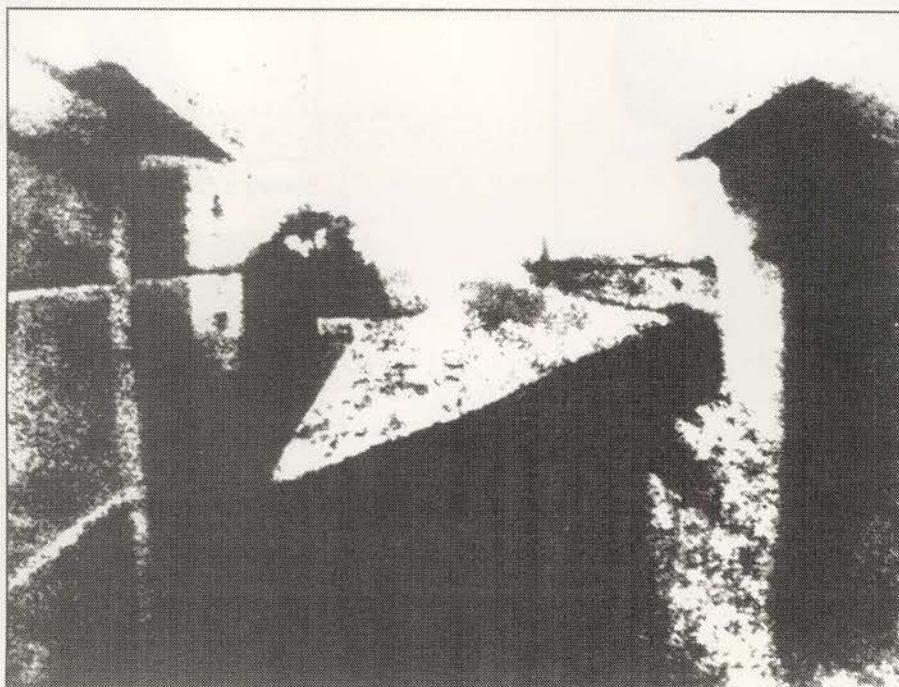
<http://photo2.si.edu/Cinema/Cinema.html>
<http://www.angenieux.com/>
<http://www.saunalahti.fi/~animato/>
<http://www.leprogres.fr/fex-indo/>
<http://perso.magic.fr/concept/WELCOME2.HTM#ENGLISH>
<http://www.xs4all.nl/~wichm/cinemat.html>
<http://www.pathefilm.freemove.co.uk/index.html>
<http://www.simplycine.swinternet.co.uk/cameras.htm>
<http://www.sci.fi/~animato/filmhist/filmhist.html>
<http://www.leescameras.demon.co.uk/>
<http://www.marriott.u-net.com/pieces/pieces12.htm>
<http://www.meopta.cz/history/>
<http://www.mondofoto.com/>
<http://www.city-net.com/~fodder/s8mm/cameras.html>
<http://www.city-net.com/~fodder/bolex/index.html>
<http://www.scripophily.net/scripophily/patbabcom.html>
<http://www.concentric.net/~Jdq/reeltrading.htm>
<http://www.provnet.fr/users/nschulcz/>
<http://www.super8.de/>
<http://fotoboerse.ch/english/index.html>
<http://www.exlevj.fsnet.co.uk/cameramain.htm>
<http://www.ifrance.com/projcollect/main.htm>
http://210.170.89.98/voigtlander/kino/kino_index.htm
http://www.hugo.ch/super8/index_engl.htm
<http://www.kievusa.com/>
<http://www.upperfold.ukshells.co.uk/>

A Centennial Salute To Cinema
 ANGENIEUX
 ANIMATO - Camera movements
 Appareils photos et caméras
 cinema des origines - cinema from the very beginning
 COLLECTING VINTAGE FILM (MOVIE CINE) CAMERAS and PROJECTORS
 GRAHAME NEWNHAM (9.5mm MOVIES etc)
 Here is our selection of cameras. We have a selection from highly specified standard
 Historic sub-35 mm Film Formats & Cameras
 LEE'S CAMERAS (HOLBORN) LTD.
 Marriott - Beaulieu Super-8 Cine Cameras
 Meopta - Products history
 mondoFoto - super 8 cameras and collectible movie equipment for sale
 Need a camera Find a camera
 Paillard, Bolex
 Pathe Baby Company - 1923
 REEL TRADING
 sommaire du site des vieux projecteurs cinematographique
 Super-8 Cinematographica
 Swissphoto
 The Online Museum of Photographica
 VIEUX PROJECTEURS
 Voigtlander Cine Camera
 Welcome on super8site
 Welcome to the KIEV-USA Website
 Welcome to Upperfold

Nicéphore Niépce eksponerede i 20 - 40 timer

- de nyeste forskningsresultater

1. Del

Verdens hidtil første kendte (fotografi) 'aftaget' af Joseph Nicéphore Niépce i 1826 af sit landsted Gras i landsbyen St. Loup-de-Varenne ved Chalons-sur-Saone i Frankrig. Til højre ses et æblestræ i midten taget af en staldbygning. Den lange bygning i baggrunden er et bageri med sin skorsten. Til højre en anden floj af huset. Eksponeringstiden har hidtil været anslået til 8 timer i fuld solskin. Billedet er 'aftaget' i 1826 ses - det tydeligt at solen har skinnet på begge sider af gårdspladsen. Fysikeren Jean-Louis-Marignier har nu påvist at eksponeringstiden har været et sted mellem 20-40 timer.

Pladestørrelsen er: 16,5 cm. x 20,5 cm. På bagsiden står med Francis Bauers håndskrift: "Monsieur Niépces første vellykkede eksperiment med at fiksere et permanent billede af naturen", dateret 1827, året hvor det blev præsenteret i Det kgl. Fotografiske Selskab. I virkeligheden så det første (fotografi) verdens lys i 1822, et fotografur af pave Pius VII, fremstillet uden brug af et kamera.

Heliografiet blev i 1827 skænket til Francis Bauer, sekretær i Det kgl. Fotografiske Selskab i London. Bauer beskrev billedet "en bid af virkeligheden". I 1841 blev det solgt til dr. Robert Brown, efter yderligere et par ejere, havnede det hos redaktøren af Photographic News, H. Baden Pritchard i 1884. Efter Pritchards død udlånte enken det til Udstillingen for Opfindelser i London. Sidste gang det blev fremvist offentligt var i Crystal Palace i London 1898. I 1952 blev det genfundet af fothistorikeren Helmut Gernsheim i en deponeret rejsekuffert opmagasineret i London, hvor den havde stået siden 1917. Billedet befinder sig i dag i H. Gernsheim fothistoriske samling på universitetet i Austin Texas.

Jean-Louis Marignier

Mine forskningsresultaterne bygger udelukkende på Joseph Nicéphore Niépces (1765-1833) originale manuskripter og arkivalier samt korrespondance¹. Niépce første skridt mod opfindelsen begyndte i 1816 med forsøg på at fiksere sine billeder og eksperimenter med sølvklorid gydet på et stykke papir, som var anbragt i camera obscura. I maj måned opnåede han for første gang at frembringe et negativt billede på papir. I hans brevkorrespondance findes talrige beskrivelser af disse aftryk som var udsigten fra et af hans vinduer på sit landsted.

For Niépce var det blot en delvis succes, eftersom billederne kun var negativer, han var oven i købet ikke i stand til at fiksere dem. De blev gradvist sorte, når de udsattes for lys. For at opnå positive billeder, begyndte han at arbejde med forbindelser, som i modsætning til sølvklorid, der faldede, når de udsattes for lys der var

mere stabilt. Han prøvede med jernsalte, oxider og sort manganoxid. Selv om han af og til opnåede opmuntrende resultater, havde han endnu ikke overvundet problemet med at fiksere billedet, som består i at fjerne den del af den oprindelige kemiske substans, som ikke var ændret af lysets påvirkning.

Niépce besluttede at finde frem til en metode, hvorved han kunne fiksere billedet ved at indgravere det på en basis. Med henblik herpå begyndte han at undersøge lysets indvirkning på syrer. Han håbede, at kunne opnå en ændring frembragt af lyset der svækkede syrens styrke. Der ville så ikke været meget andet at gøre end at gyde syren ud på en metalplade som f.eks. kobber. Som følge af de forskellige reaktioner mellem syren og lysets intensitet, ville syren indgravere et billede på metallet i overensstemmelse med forskellene i intensiteten i det projicerede billede. Desværre blev de syrer, han anvendte, ikke ændret af lyset - det forblev en fiasko.

Joseph Niépchore Niépce.

Louis Mandé Daguerre.

På trods af dette nederlag arbejdede Niépce videre og udbyggede sin opfattelse af problemet. Han forstod, at det ikke var nødvendigt at anvende en forbindelse, som ville frembringe en direkte mærkbar fotokemisk omdannelse. En ændring af egenskaberne forårsaget af lyset ville, selv om det ikke var synligt, føre til frembringelse af et billede, når en følgereaktion fandt sted, enten med en anden forbindelse eller med selve basen. I 1818 begyndte Niépce at interessere sig for alle substanser, der kunne ændres under påvirkning af lys.

Under studier af videnskabelige værker, som bl.a. omfattede Lavoisier's *Traité*, Grande Encyclopédie, og Klaproth's *Chemical Dictionary*, fandt han guajakharpiks, der udvindes af et træ, som vokser i Santa Domingo. Under påvirkning af lys, varierer harpiksens opløselighed i alkohol. Hvis det har været udsat for lys, kan det kun opløses i ekstraordinær ren alkohol, medens almindelig alkohol kan bruges, hvis harpiksen ikke har været udsat for lys. Niépce indså med det samme, at denne måde at differentiere mellem en harpiks, som er blevet ændret, og en, der er forblevet intakt, ville være et middel til at fikser et billede. Efter at have opnået opmuntrende resultater med disse forsøg, der blev udført i direkte sollys, lykkedes det ikke, når han prøvede at fikser billeder med et camera obscura.

Vi kender årsagen. Det er kun ultraviolet lys, der ændrer guajakharpiks. Disse stråler findes i almindeligt sollys, men blev bortfiltreret af linserne i hans camera obscura, og nåede derfor aldrig ind til den harpiksdækkede basis.

Opfindelse af fotografiet

Det skulle blive en helt anden harpiks, som skulle gøre det muligt for Niépce at gengive tegninger i 1822 og senere at aftage "*Udsigtspunkter med Camera Obscura*". Mængden af asphalt (kendt som Judæas bitumen), en organisk fossil forbindelse, der stammer fra omdannelsen af planter ved en geologisk proces, der kan sammenlignes med den, der frembringer olie og kul. I det gamle Judæa, har man kendt denne bitumen siden oldtiden. Oldtidens folk samlede det ind på overfladen af det Døde Hav, asfalthavet på græsk, hvor det fortsat steg op fra havbunden. Egypterne anvendte det til at balsamere mumier og tætnes skibe, og det var mortel i Babylons bygninger³. I det 19. århundredes Frankrig blev det udvundet af bitumenholdige klipper, hvorfor det produkt, som Niépce anvendte ikke kom fra Mellemøsten. Niépce viste, at i form af en tynd grundlak, blev substansen omdannet ved at blive udsat for lys, hvilket betød, at det ikke blev opløst af almindelige opløsningsmidler.

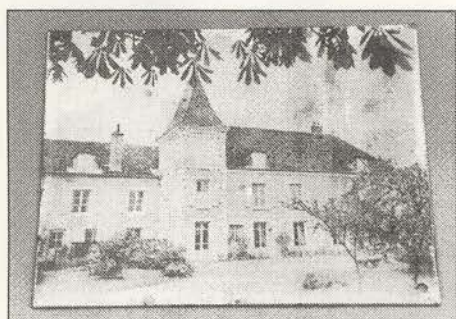
Hvis nogle få sparsomme hentydninger i Niépces korrespondance får os til at tro, at han måske i 1818 havde opnået sine første lovende resultater, så kan vi være sikre på, at han i 1822 begyndte at fremstille kopier af tegninger under hans forsøg på at fikser billeder med et camera obscura. Den 2. september 1824 erklærede

¹⁺² De fleste dokumenter er fundet i følgende publikationer: Fouque V., *La vérité sur l'invention de la photographie*. Niépchore Niépce, sa vie, ses travaux, Librairie des auteurs et de L'Académie des Bibliophiles, Paris, 1867.

Kravetz T.P., *Documentii po istorii izobretenia fotografii*, Académie des Sciences de L'URSS, St. Pedersborg and Moscow, 1949 (500 pages). Niépce, J.N., *Lettres 1816-1817*, Association du Pavillon de la Photographie du Parc Régional de Brotonne, Rouen, 1973 (190 pages). Niépce, J.N., *Correspondances 1825-1829*, Association du Pavillon de la Photographie du Parc Régional de Brotonne, Rouen, 1974 (191 pages).

³ Connan, J.L., and Deschesnes O., "Le Bitume dans L'Antiquité". *La Recherche*, 1991, p.153.

han, at det endelig var lykkedes. Indtil da havde hans resultater været utilfredsstillende. Først senere satte han navn på denne proces. I maj 1826 talte han om sit "Heliografiske Arbejde", og det var først i december 1827, at han kaldte sin opfindelse for "Heliografi".

Heliografi af Niépces ejendom i St-Loup-de-Vareennes.

Princippet i Heliografi

Niépces metode blev aldrig publiceret, og hans know-how forblev uudnyttet indtil 1989, hvor vi indledte vort forskningsarbejde som i videst mulig udstrækning er blevet offentliggjort^{4,6-12}. Vi har kun ét eneste originalt prøvetryk, fremstillet af Niépce selv. Det er udsigten fra vinduet i hans hjem i St-Loup-de-Vareennes nær Chalon-sur-Saône. Pladen findes nu på Texas Universitetet i Austin⁴. Det blev fotograferet i 1827 og udgjorde kun en af etaperne i hans mange forsøg. Det ville være uklogt at tro, at alle hans heliografier så ud som dette. Efter 1827 anvendte Niépce andre teknikker til at frembringe billeder, som ikke ligner Austin-pladen.

I vore første laboratorieforsøg, blev der fremstillet billeder med asfalt, leveret af kemiske firmaer. Senere for at komme tættere på Niépces egne forsøg, begyndte vi at søge efter asfalt, der lå tættere op af den, han anvendte. Niépce havde et lager af fludiet, da han begyndte at eksperimentere. I 1817 havde han allerede fået idéen med at anvende det til at forsyne sin pyreolofor⁵. Niépce havde gjort forespørgsler i asfaltminerne i Ain nær Seyssel, især et sted kaldet "Mine du Parc". Disse miner var oprettet i det 19. århundrede, men er i dag nedlagt. Den sidste lukkede

omkring 1960. Da jeg tog til stedet kaldet "Le Parc", opdagede jeg, at underskoven havde fjernet ethvert spor af den tidligere mine. Min søgen forekom vanskelig, selv om jeg havde et geologisk kort fra 1942, der angav de forskellige indgange til minen. Det var faktisk ejeren af den eneste aktive mine, der er tilbage i Orbagnoux-egnen 10 km syd for "Le Parc", som viste mig nøjagtigt, hvor minerne fra 1816 havde ligget. Jeg tog ca. 10 kg malm, som bestod af limsten gennemsyret af bitumen. Da jeg kom tilbage til mit laboratorium, uddrog jeg bitumen, som udgjorde ca. 5% af den oprindelige vægt. Vi var så i stand til at lave fine heliografier ved at anvende denne bitumen, efter at den først var filtreret. Resultaterne svarede til dem, der var beskrevet af Niépce, lysfølsomheden ligger nær op af den, man opnår med blød bitumen.

Heliografi

Her er de forskellige stadier i fremstillingen af et heliografisk billede:

- En stor mængde asfalt-pulver opløses i æterisk lavendelolie. Der tilføjes ingen andre additiver. Resultatet består af en ret tyktflydende opløsning.
- En lille mængde af denne opløsning gydes ud i et tyndt lag på basen. I Niépces mest perfekte fremgangsmåde (1828) bestod denne af en forsolvet kobberplade. Han brugte enten en blød klud eller en børste. Når den varmtørres, bliver laget til en glat, skinnende, jævn, gylden lak.
- Efter belysning er der ikke noget synligt billede. Pladen sænkes ned i et fortyndet bad af æterisk lavendelolie, som opløser de dele, der ikke har været udsat for lys. Det er den fase, vi kalder fremkaldelse.
- Billedet skylles i vand og tørres.

Som vi tidligere har vist, bliver asfalten ikke gjort mere hvid ved lyspåvirkning, sådan som Niépce fik en til at tro i hans anvisninger, og som er det modsatte af næsten alt, hvad man læser i litteraturen om fotografiens historie 6-12.. Den omdannelse, som asfalten undergår, kaldes netagtig forgrening, eller kryds-forbindelse, og man har stadig ikke forstået den helt¹³. Under lyspåvirkningen samles molekylerne og danner et net, heraf processens navn. Forbundet på denne måde kan molekylerne ikke splittes af opløsningsmidler. Lyset gør asfalten uopløselig. Vore forsøg viser, at omdannelsen af asfalten er afhængig af lysets styrke. Med hensyn til det fremkaldte billede, varierer tykkelsen af de resterende lag i forhold til, hvor stor lysstyrke, det udsættes for. Denne karakteristik er grundlæggende for fremkaldelse af et billede, fordi det har ført til reproduktion af halvtone-effekter.

^{4,6-12} Marginier, J.L., "Mystères éclaircis sur la plus ancienne photographie du monde", *Le Photographie*, 1480: 50, 1990b.

⁵ The idea of using asphalt to fuel the pyréolofore was written into the patent for the engine in 1807 but it was never used in experiments.

⁶ Marignier, J.L., "Heliographische Verfahren des Joseph Nicéphore Niépce in der praktischen Anwendung", *Photo Antiquaria*, (Hürth, RFA), 1989, 3:5.

⁷ Marignier, J.L., "Heliographies: 1989 première reconstitution du procédé de Nicéphore Niépce". *Catalogue de l'exposition du Musée Niépce, Chalon-sur-Saone, 1989*, 16p.

⁸ Marignier, J.L., "A la découverte des héliographies de Niépce, *Le Photographe*, 1989, 1470, 14.

⁹ Marignier, J.L., "New Light on Photography", *Nature*, 1990, 346, 115.

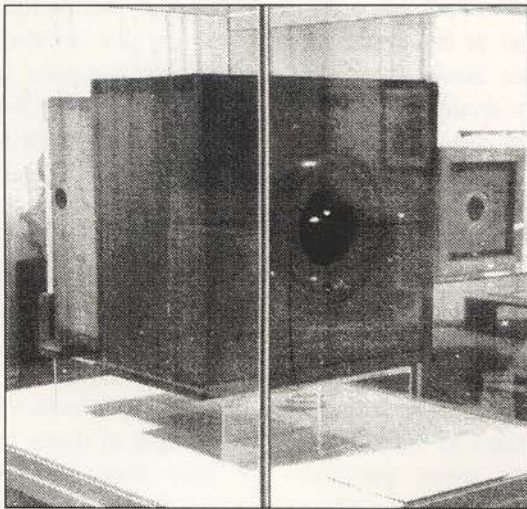
¹⁰ Marignier, J.L., "Gewust wie. Gewust womit, Gewust wie lange", *Photo Antiquaria*, (Hürth, RFA), 1991, 1: 17.

¹¹ Marignier, J.L., "L'héliographie de Niépce redécouverte", *La Recherche*, 1991, 22, 374.

¹² Marignier, J.L., "Reconstitution du premier procédé photographique mis au point par Joseph Nicéphore Niépce vers 1829", *Journal de Chimie et Physique* 1991, 88, 865.

¹³ Kosar, J., *Light Sensitive Systems*, Wiley and Sons, 1965.

Niépces håndbyggede kamera.

Lakken er guldrun og den er let at se efter fremkaldelse, idet de områder, der blev udsat for mest lys, vil fremstå mørkere end de, der var mere afskærmede, hvor basen kan ses gennem den opløste lak. Billedet fremstår som negativ.

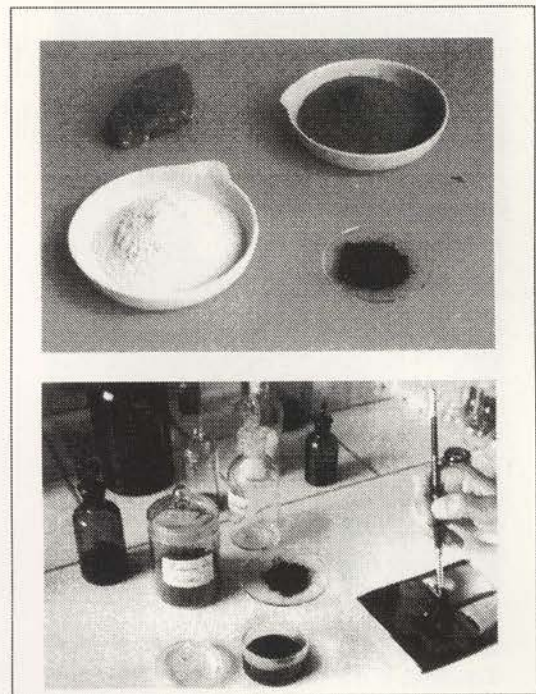
Selv om asfalt er i stand til at gengive variationer i lys, skal disse variationer strengt overholdes. Denne egenskab kan forklares i opløsningsgrad. Vore første målinger har vist, at den lak vi brugte, tillader en gengivelse på op til 80 linjer/mm⁹. Dette svarer til den bedste opløsning, der kan opnås i dag med moderne kameraer. Denne glimrende billedskarphed viser, at lysvirkningen blev strengt overholdt med hensyn til tidsrum, hvilket betyder, at der var meget lille sekundær effekt (kædereaktion). Der forekom kun en fotokemisk omdannelse der, hvor der var lys. Dette får os til at mene, at hver enkelt "photon" skaber en meget let reaktion, og vi mener derfor, at billedfremkaldende netagtig forgrening behøver meget mere lys end en kædereaktion ville have brug for. Vi ser faktisk, at lav lysfølsomhed er det modsatte af en høj opløsningsgrad.

Niépces brug af asfalt

Niépce udviklede tre måder til at fremstille sine billeder, ved at bruge asfalt: billeder graveret på en metalplade (kobber eller tin), direkte positive billeder på tin og sort/hvide billeder på sølvplader. Jeg vil ikke her tale om graverede billeder. Jeg vil her omtale de to typer behandling, som blev anvendt til billeder, som var optaget med et camera obscura.

Positive-Negative billeder

Som vi allerede har forklaret, er billeder fremstillet med asfalt negativer. Under særlige omstændigheder kan de ses som positiver. Når lakken er blevet gydet på en fuldstændig blank overflade så som glas eller et spejl og undereksponeeres, kan billedet ses som et positiv. Når dette er tilfældet, er den fremkaldte lak meget tynd og lettere matteret. Ved skrå belysning og når genskinnet

Marignier's opstilling til de mange forsøg.

fra basen er mørk, fremstår lakken lysere end baggrunden, og billedet ses som positiv, fuldstændig som et daguerreotypi⁷.

Den berømte udsigt fra vinduet på hans landsted er af denne type. Basen er en tinplade, som 174 år senere, stadig er glat og skinnende som et spejl. Billedet er det asfalt-negativ, som Niépce fremstillede. I normalt lys fremstår billedet som et negativ. Hvis det anbringes på et mørkt sted under skråt lys, kan man se den berømte udsigt, men med dyberegående detaljer. I fodnote 4 gives der en detaljeret analyse af billedet.

I 1824, året for de første vellykkede forsøg på litografisk sten, skrev Niépce om positive/negative billedvirkninger (brev af 16. september 1824). "Vore forsøg på litografisk sten viser, at den frembragte virkning er den modsatte af, hvad der sker på en glat basis. Selv om den er fuldstændig poleret, giver stenen ikke en nær så god afspejling som en skinnende basis. Med en korrekt placeret grund, sker der en spejlvending af det negative billede, fordi den fuldstændig glatte lak i genspejlende lys skinner, hvorimod den matte sten fremstår mørkere". Det er først fra 1827 at Niépce bliver interesseret i denne type billede. Tidligere som i 1824 havde han altid behandlet billederne med asfalt, som gravører gør, når de laver en gravering.

Positive billeder lavet med joddampe

Under hans rejse til England i 1827 hentydede Niépce for første gang til denne type billedbehandling (brev af 31. oktober 1827). Han begyndte at anvende den i sommeren 1828. Princippet er baseret på den idé, at man må sortfarve de bare metalområder, der fremstår

Kardinal d'Amboise som foto-gravering
1826.

skinnende. Niépce fandt da på at lave et asfaltfremstillet negativ på en poleret sølvplade og udsætte det for joddampe. Disse meget ætsende dampe angriber hurtigt sølvet og danner en tynd hinde af sølvjodforbindelse. Når den udsættes for lys, forvandles denne hinde til mikroskopiske partikler af metallisk sølv, der fremstår sort for øjet. De lyse dele af negativet blive mørke. Når den lak, der beskytter metallet fjernes, skinner de dele af metallet, der blev udsat for lys, igennem. Billedet er positivt 7,8-11. Courtois opdagede sølvjodforbindelsen i 1811 og dens egenskaber blev kendt gennem Gay-Lussaca arbejde i 1813.

Ved at anvende denne teknik har vi været i stand til at se, hvor godt den forandrer værdien af et asfaltfremstillet billede. Fordelene blev først tydelige efter at have reproduceret processen. Vi vidste allerede, at sølvjodforbindelsen var en effektiv forbindelse til at gøre sølv mørkere. Vi tænkte, at ligesom en syre ville dets dampe kun gøre de dele af metallet mørkere, som var fuldstændig bare, hvilket gav et billede med meget store kontraster. Vi blev forbavsede over at se, at det positiv, vi opnåede, var af en kvalitet, der kunne sammenlignes med aktuelle sort/hvide fotografier.

Fordelen ved at anvende jod i modsætning til en syre ligger i, at den er luftformig og således kan trænge igennem lakken. Graden af gennemtrængelighed er en følge af tykkelsen og tætheden, som optræder som en kontrol, og som gør den langsommere. Såfremt lakken er tyk, vil det tage tid for en lille del af gassen at nå basen. Hvis jodindholdet er mindre end tid, vil sølvet ikke blive forandret. Lakken virker faktisk som et filter, som kun akcepterer en lille mængde jodmolekyler. Praktisk talt forsøgte vi ikke at overskride tiden for de områder med den tykkeste lak, hvilket efterlader

metallet intakt og i allerhøjeste grad skinnende og i stand til at reflektere en stor del lys. De mindre tætte områder bliver udsat for den samme mængde jod og filtrerer en del af det. Den brøkdelt af jod, som omdanner metallet, og følgelig mængden af sølvjodforbindelsen, der er skabt på overfladen, er omvendt proportional med lakkens tæthed og tykkelse.

Under mødet den 19. august 1839 i Videnskabernes Akademi forklarede videnskabsmanden Arago faren for at opnå et tåget billede, såfremt joddampene var til stede for længe¹⁴.

Langsomt forandres hver sølvjodforbindelseskristal til en partikel af metallisk sølv. Afhængig af deres tæthed, fremstår disse partikler for øjet som områder af forskellig intensitet af sort til hvidt. Fordelen ved denne metode, i modsætning til den, der anvender syre, er, at den bedre gengiver halvtoneeffekter. Ydermere bibeholdes alle detaljerne i asfaltnegativet. Det opståede billede er et bevis på den høje kvalitet af det originale asfaltfremstillede billede. Det originale billedes størrelse er 80 x 90 mm. Med denne type linse dækker det frembragte billede ikke hele pladen.

Dette forklarer den meget synlige glorieeffekt på negativet. Eksponeringstiden var fem solskinsdage (mmelm 20 og 40 timer).

Lyseeksponering og eksponeringstid

Da vi begyndte vort arbejde, havde vi ingen oplysninger om, hvor lang tid Niépce brugte til at eksponere sine plader. Han lavede plader ved brug af to metoder: på bagsiden af et camera obscura og gennem kontakt med en tegning på papir, som han havde lavet gennemsigtigt ved at anvende lak.

Vi var i stand til at reproducere tegninger ved at anvende Niépces metode, som ikke er andet end metoden for kontaktaftryk. Det tager tre timers eksponering med sollys på et lakket papir at trykke et billede på asfaltlaget. Denne tid er den samme som Daguerre omtaler i sin beskrivelse af fremstillingen af et daguerreotypi, nemlig tre til fire timer for denne type forsøg¹⁵. Endvidere har J.B. Biot, medlem af kommissionen udnævnt af Arago, for at undersøge tidlige fotografiteknikker, ligeledes nævnt en eksponeringstid på to til tre timer, når han taler om Niépces metode til at reproducere tegninger¹⁶.

Ved at måle lysmængden i et kamera med linseåbning, der ligner den Niépce anvendte til sine stærkest belyste motiver fandt vi, at lysintensiteten er 20 gange mindre end den, der blev modtaget gennem et lakket papir. Man kan derfor konkludere, at kamera-eksponeringstiden

¹⁴ In papers written by journalists who were present at the Academy.

¹⁵ Daguerre, L.J.M., *Historie et description des procédés du daguerretype*, Alphonse Giroux et Cie., Paris 1839.

¹⁶ Biot, J.B., "Sur les effets chimiques des radiations et sur l'emploi qu'en a fait M. Daguerre, pour obtenir des images persistantes dans la chambre noire", *Journal des Savants*, 1939, 3:1.

François Arago.

varede flere dage i direkte sollys 9. J.B. Biot talte om en tid på tre dage for at opnå kamera-billeder. Arago bekræftede tre dages eksponeringstiden under mødet den 19. august 1839 i Videnskabernes Akademi i Paris, og dette blev angivet i aviserne den næste dag¹⁴.

Det forsøg vi foretog med et kamera med en linseåbning på $f/4$, der svarer til de linser, som Niépce anvendte, viser, at denne lange eksponeringstid er nødvendig for at tage et billede af et landskab 10. Asfaltens utilstrækkelige lysfølsomhed førte til, at denne metode blev opgivet. Dette var så Niépces teknik. Den skulle ikke forveksles med de fotomekaniske printere, der blev anvendt til at gengive billeder indtil omkring 1930¹⁷. Disse senere asfalt-baserede teknikker er forskellige fra det, Niépce gjorde, og giver ikke, som det er tilfældet med heliografi, positive billeder.

Forholdet mellem Niépce og Daguerre

Den langsomhed, hvormed billeder blev fremstillet gennem asfalt, fik Niépce til at gå i kompagniskab med Louis Daguerre med det formål at øge lysstyrken i camera obscura. Daguerre var kendt for at være

Niépce og Daguerre under deres forsøg.

specialist i bruges af camera obscura. Han søgte efter udveje til at fiksere de fremstillede billeder. Den 14. december 1829 tog Daguerre fra Paris til Chalon-sur-Saône for at underskrive en kompaniskabskontrakt med Niépce. Det vil sige, at i denne aftale bidrog Niépce med fotografimetoden og Daguerre gav sig selv til opgave såvel at forbedre det apparat, som tog billedet, og udvikle metoden. Efter kontraktens indgåelse åbenbarede Niépce heliografens hemmeligheder for Daguerre.¹⁵

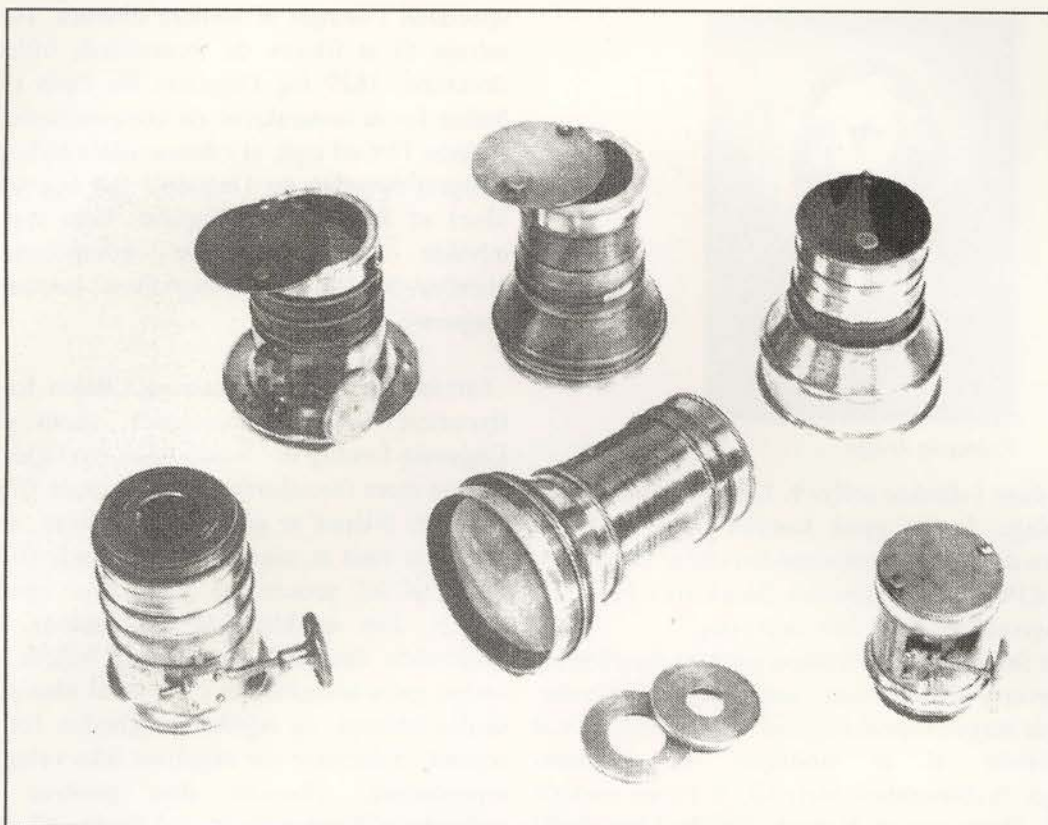
Samarbejdet mellem Paris og Chalon foregik først og fremmest ved korrespondance, skønt de tre rejser Daguerre foretog til Chalon uden tvivl gjorde det muligt at gøre store fremskridt. Når man læser Daguerres breve (dem fra Niépce er gået tabt), ser man, at de to mænd begyndte med at søge efter en metode til at ændre den heliografiske proces, så de kunne opnå et positivt billede. Det er klart, at det faktum, at de skulle spejlvende det asfalt-fremstillede billede, gør det blot endnu mere kompliceret i det antal manipulationer, der skulle udføres, og øgede muligheden for et mislykket resultat. Ydermere var negativet ikke velegnet til at lave reproducere, eftersom den positive spejlvending opfundet af Niépce fandt sted direkte på den forsøvede plade. Niépce og Daguerre regnede ikke med store vanskeligheder ved at finde en måde til at fremstille positiver, så snart de kunne finde en metode til at "lysne" asfalten. Asfalt-billedet er negativt på grund af baggrundens brune farve. De mente, at ved at anvende asfalt, som var bleget, ville det resultere i et direkte positivt billede. De startede derfor deres fælles arbejde ved at prøve at blege brun asfalt og gøre det mere lysfølsomt. Det vanskelige i denne opgave fik dem til at prøve andre substanser.

Niépce og anvendelse af harpiks

Den 26. februar 1830 prøvede Niépce at forbedre kvaliteten af sin asfalt ved at blande den med harpiks, inden han smurte den på pladen. Niépce og derefter Daguerre kritiserede dette arbejde. Daguerre skrev, "*Ligesom De finder jeg, at Sandarac, Harpiksdråber, Shellak, (Jomfru) Naturvoks og Kopal er ubrugelige*". Bortset fra voks er disse forbindelser varianter af harpiks, der normalt bruges til at fremstille lak.

I maj 1830 arbejdede Niépce med en lak, der var baseret på asfalt, hvori han blandede harpiksdråber, sandarac og en smule shellakpulver. Han skrev om fem forskellige lakker af denne type; "*Lak nr. 4 er den eneste, der bliver hvid, når den bliver udsat for lys, lak nr. 5, i flydende form, giver en god kvalitet af hvidt*". Niépce så ud til at være på rette vej til at opnå en hvid

¹⁷ Clerc, L.P., La technique des reproductions photomécaniques. Editions de la Revue Le Procédé, Paris, 1955.

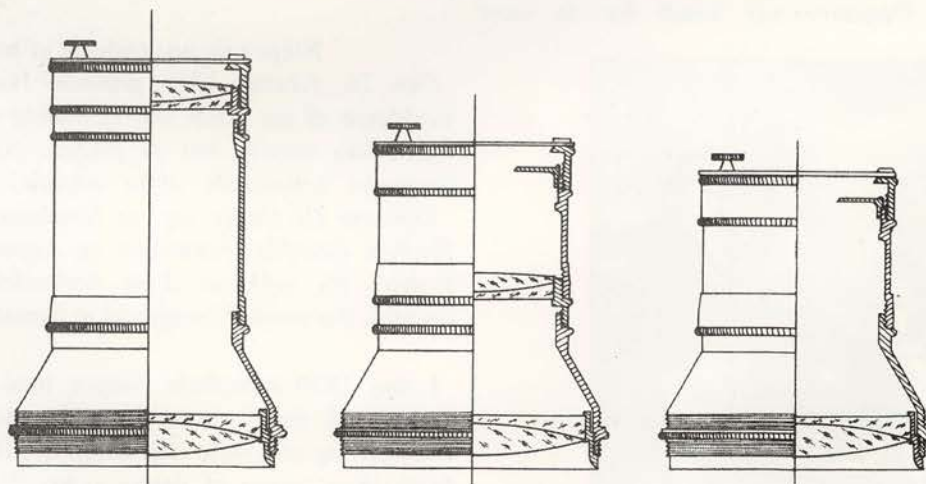
Seks eksemplarer af objektiver, som viser de forskellige kombinationsmuligheder beskrevet af optikeren Charles Chevalier i Paris., ingen af objektivsættene er komplette.

Da objektiverne er fremstillet som håndarbejde gennem en længere årrække, er der i opbygningen detaljforskelle, selv om enkeltdelene er indbyrdes fuldt compatible.

Alle objektiverne er fremstillet til anvendelse på et hel-pladekamera (165 x 215 mm), bortset fra et enkelt til anvendelse på et 1/4-pladekamera (83 x 108 mm).

Det koniske design skal sikre fuld udlysning også i pladens hjørner, i modsætning til cylindriske modeller, der på større formater kan forårsage vignettering.

I Chevaliers katalog fra 1844 er prisen 55 Francs for 1/6 plade objektivet og op til 200 Francs for hel-plade objektivet.

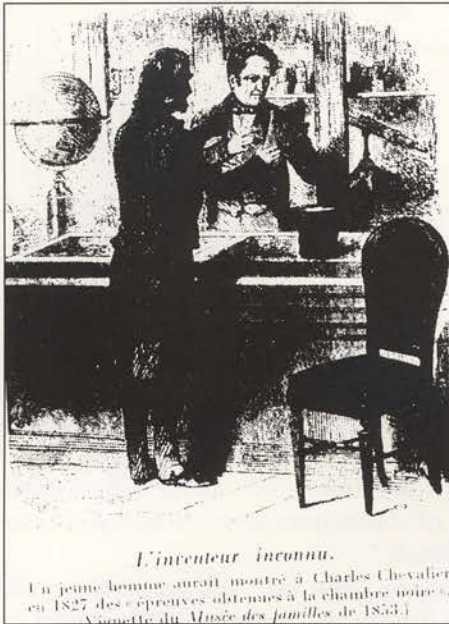

Landskabsobjektiv.

Kort landskabsobjektiv.

Alm. portrætobjektiv.

Min studierejse til bl.a. brødrene Lumières bolig og museum i Lyon, museet for E.J. Marey i Beaune, men ikke mindst besøget på Nicéphore Niépce landsted og museum blev en usædvanlig oplevelse. Det lykkedes at få ret til at oversætte og publicere denne videnskabelige afhandling af fothistorikeren og kemisten, Jean-Louis Marignier, som i 10 år har arbejdet på at afprøve Niépces kemiske forsøg på at fastholde et fotografisk billede. Forsøg og eksperimenter har afdækket hvorledes Niépce og Daguerre arbejdede som forskere. I de følgende numre af Objektiv præsenteres de enkelte museer. F.B.

L'inventeur inconnu.
Un jeune homme aurait montré à Charles Chevalier en 1827 des épreuves obtenues à la chambre noire. (Nouvelle du Musée des familles de 1833.)

Bag disken ser vi Charles Chevalier i hans forretning i Paris.

N. Niépce et Daguerre collaborant.

Samarbejdspartnerne Niépce og Daguerre.

lak. Vi får aldrig at vide, om denne serie harpiksforsøg blev opgivet, fordi teknikken var for kompliceret eller, fordi resultaterne var for vanskelige at opnå.

Juni 1830 – Daguerre besøger Niépce igen

Seks måneder efter deres samarbejde startede, besøgte Daguerre Niépce i hans hjem i St. Loup-de-Vareannes, syv km fra Chalon-sur-Saône. "Mr. Daguerre kom her i 14 dage i juni", skrev Niépce til en af hans fætre. "I løbet af denne halve måned arbejdede vi uafbrudt fra morgen til aften. Selv om vi opnåede betydningsfulde forbedringer af min teknik med hensyn til eksponeringstid, har vi endnu ikke kunnet opnå et resultat, der gør det muligt for os rigtig at anvende det camera obscura, som Daguerre har stillet til rådighed." Hvad kunne det være for "betydningsfulde forbedringer" Niépce hentydede til?

Et af Niépces heliografiforsøg fra ca. 1829.

Fire måneder efter dette besøg i Chalon bemærkede Daguerre den 9. oktober 1830. "Jeg beklager hver dag, vi ikke tilbringer sammen. Det er sikkert, at hvis vi havde været sammen i den tid, der er gået siden min afrejse, ville vi have gjort større fremskridt, for vi er faktisk ikke nået spor længere med hensyn til hurtigheden". Begge mænd anførte, at det var eksponeringstiden, de forsøgte at afkorte. Det bør bemærkes, at Daguerre sagde "siden min afrejse" og ikke "siden starten af vort partnerskab", idet han dermed anførte, at det var i juni 1830, at de begyndte med at prøve på at gøre eksponeringstiden kortere.

Erkendtlighed

Forfatteren ønsker at rette en speciel tak til Mme Michèle Minana for hendes samarbejde, til M. Collin fra Minerne i Orbagnoux, til alle forskerne i Rusland, USA og Frankrig, som har sat os i stand til at anvende Niépces korrespondance i form af fotokopier og foto af de originale manuskripter. En særlig tak til Mme J. Niépce og M. M. Bonnet, P.G. Harmant, B. Lefevre og L. Schaaf.

Oversættelse: Lene Duchéne, Bruxelles. Redaktion Flemming Berendt.

Afhandlingen: L'invention de la photographie par Nicéphore Niépce, apport de la voie expérimentale. ISBN 2-907284-19-3. Musée Niépce Niépce, 28, Quai des Messageries. 71 100 Chalon-s/Saone. Frankrig. Att: Laurent Vallon (Service des Publics. Fortsættes..... ●

'DREJ & SE - FILM'

DANSKE STUMFILMFOTOGRAFER:

- Johan Ankerstjerne

Marguerite Engberg

Johan Ankerstjerne

Johan Valdemar Ankerstjerne blev født den 17. januar 1886 i Randers, døde den 18. august 1959 i København. Den vordene filmfotograf begyndte sin karriere som urmager i Randers. I 1907 blev Ankerstjerne desuden filmoperatør i byens første biograf 'Kinografen', der lå i Middelgade 14. Snart fik han lyst til selv at optage film, og den 2. december 1907 var der premiere på hans første arbejde, en række små reportagefilm fra byens liv med titler som '*Junckers Arbejdere forlader Fabrikken*' - som man ser Lumière, havde ikke levet forgæves - og '*Randers Brandkorps Øvelser*'. Det blev i den følgende tid til ialt 15 filmprogrammer. Det sidste program, der havde premiere den 15. oktober 1909, hed '*Branden på Junckers Fabrik torsdag d. 30. September 1909*'. Ildebrande var populært stof i den tidlige filmhistorie, ligesom de også senere blev det i fjernsynets første tid. Grunden er den simple, at en ildebrand i almindelighed strækker sig over et langt tidsforløb, så fotografierne kan nå at komme og optage ulykken. Det er noget andet med trafikulykker som togsammenstød og bilsammenstød, hvor filmfolkene først kommer, efter at ulykken har fundet sted.

Nordisk Films Kompagni

Nordisk Films Kompagni, Danmarks førende filmselskab i den tidlige stumfilmstid, udvidede i foråret 1911 produktionen dels ved at fordoble længden på den enkelte spillefilm, dels ved at øge antallet af film. Nu kunne Nordisk Film Kompagni derfor ikke længere nøjes med en enkelt instruktør og en enkelt fotograf. Selskabet så sig derfor om efter nye medarbejdere., heriblandt også nye filmfotografer. Frede Skaarup, der dengang var ansat på Nordisk Films Kompagni, havde set Ankerstjernes reportagefilm fra Randers og på Skaarups anbefaling sendtes et brev til Ankerstjerne den 23. maj 1911 med følgende ordlyd:

"Gennem Herr Baack har vi erfaret, at De søger Dem en ny Plads. Hvis saa er, vil vi kunne anvende Dem, forsaavidt De egner Dem som Optager ved vort Teater. Vi maatte i saa Fald gerne have Dem nogle Dage paa Prøve."

Ankerstjerne tog omgående over til Nordisk Films Kompagni. Han må have vist et tydeligt talent, for allerede efter et par prøvedage blev han ansat som spillefilmfotograf. Et senere brev fra den 15. april 1912

fortæller os om den kontrakt, der blev indgået. Brevet lyder således:

"I øvrigt tillader vi os at gøre opmærksom paa, at Kontrakten er indgaaet for Tidsrummet fra 12. August 1911 til 1. September 1913, og kan ikke opsiges fra Deres Side før til sidstnævnte Dato, hvilket forøvrigt maa være Dem bekendt."

Ankerstjernes gage var ved ansættelsen 40,50 kr. om ugen, og den var den samme i 1912; dog fik han den 17. maj et gratiale på 1.000 kr. Til sammenligning kan nævnes, at Axel Graatkjær, der indtil Johan Ankerstjerne blev ansat, havde været selskabets eneste filmfotograf, fik en halvmånedlig gage på 100 kr. Med andre ord. Graatkjærs anciennitet bevirkede, at hans gage var noget højere end Ankerstjernes. Men alt i alt må man sige, at lønningerne var ret lave. August Blom, selskabets kunstneriske leder og førsteinstruktør var den, der fik den højeste gage af det faste personale, idet han fik en halvmånedlig gage på 333,33 kr. Edouard Schnedler-Sørensen, en instruktør, der var blevet ansat i 1911, fik kun 150 kr i halvmånedlig gage. De fastansatte skuespillere som Frederik Buch, Emilie Sannom og Lauritz Olsen fik henholdsvis 150 kr, 125 kr. og 175 kr. i halvmånedlig gage. De eneste, der fik højere gager var stjerneskuesspillerne: Valdemar Psilander fik i 1911 100 kr. om dagen for at medvirke i en film; og hans gage steg år for år. Augusta Blad fik 350 kr. pr film, Clara Pontoppidan fik 275 kr. pr. film. Poul Reumerts gage lød på 500 kr. pr film.

Inden udgangen af 1911 havde August Blom valgt Ankerstjerne som fotograf til to af sine film: '*Fru Potifar*' og '*Det mørke Punkt*'. Herefter bestemte Blom sig til fortrinsvis at lade Ankerstjerne fotografere sine film, hvilket han da også gjorde, indtil han i sommeren 1915 forlod selskabet. I et interview i Dansk Folkeblad i 1945 udtaler Ankerstjerne, at han i 1911 var fotograf på 26 film og at han ialt optog 52.000 meter. Det kan ikke stemme. Han var muligvis fotograf på 30 film. Men deres gennemsnitslængde var langt fra 2 000 meter. De længste var på ca. 1000 meter og mange var kortere. I 1912 blev det til 11 film for Blom, foruden at Ankerstjerne også nåede at være kameramand på to film, instrueret af Robert Dinesen. Ankerstjerne udviklede sig hurtigt, og omkring 1913-1914 står han ubestridt som Danmarks førende filmfotograf.

Fra 1913 må fremhæves to August Blom instruktioner med teaterskuespilleren Betty Nansen som stjerne. Det drejede sig om filmene *'Bristet Lykke'* og *'Af Elskovs Naade'*.

Ankerstjernes arbejde var ikke blot præget af omhu og præcision, men også af hans evne til at understøtte en begavet instruktør som Blom, når denne eksperimenterede med billede, lys og afskæring. Optagelser med sidelys, der blev typiske for dansk film fandt man i mange af de film, som han fotograferede. Dette sidelys bevirkede, at personerne i bedre grad stod frem og blev næsten tredimensionale. Ankerstjernes evner når deres højdepunkt i *'Atlantis'* fra 1913, måske instruktøren August Bloms bedste film, en film, hvor der er mange eksempler på Ankerstjernes evne til at udnytte hele gråtoneskalaen. Man kan nævne scenerne i billedhuggeren Eva Burnes atelier - man havde i dette tilfælde anvendt Rudolf Tegnens atelier, for at få scenen til at virke så realistisk som mulig og samtidig få det rette format på interiøret.

'Atlantis' er inspireret af Titanic katastrofen fra året før. I filmens handling indgår en skibskatastrofe, hvor en atlantehavsdamper ved navn 'Roland' synker. Selve katastrofescenerne, filmens berømteste, er fotograferet og klippet i en forrygende rytme. Man klipper mellem de panikslagne passagerer, der forsøger at redde livet og komme op i redningsbådene og scener af damperen, der synker. Takket være Ankerstjernes eminente billedsans står disse scener som noget af det smukkeste, dansk stumfilm har skabt.

I 1915, kort før Ankerstjerne forlod Nordisk Films Kompagni, var han cheffotograf på endnu et af Bloms mesterværker, science fiction filmen *'Verdens Undergang'*. Filmen beskriver et fatalt møde mellem jorden og en planet fra verdensrummet. Ligesom i tilfældet *'Atlantis'* blev intet sparet for at gøre denne verdensundergang så realistisk som mulig. Fremhæves må nogle scener, der blev optaget i en minegang ved Höganäs. Her ser vi filmens to hovedpersoner, Ebba Thomsen og Olaf Fønss, forgæves prøve at overleve katastrofen ved at søge ned i en underjordisk minegang, der kun oplyses af de håndlygter, de selv medbringer. Arbejdet med denne film var så omfattende, at Ankerstjerne måtte have en assisterende fotograf ved sin side. Det blev Louis Larsen, der efter Ankerstjernes afsked med selskabet blev en af de førende fotografer hos Nordisk Films Kompagni. Ankerstjerne nåede at optage ca. 30 film for August Blom i løbet af sin tid hos Nordisk Films Kompagni. Herudover arbejdede han også som kameramand for følgende instruktører: Robert Dinesen, Christian Schröder, Holger Madsen, Sofus Wolder, Hjalmar Davidsen, Karl Ludwig Schröder, Karl Mantzius, Alfred Cohn og Martinus Nielsen *'Verdens Undergang'* blev Johan Ankerstjernes sidste film for Nordisk Filmskompagni, for engang i løbet af sommeren 1915 fik han et tilbud fra filmselskabet Dansk Biograf Compagni, et tilbud han

ikke kunne sige nej til. Dette selskabs ejer og leder var filminstruktøren Benjamin Christensen. Han skulle igang med en ny film *'Hævnens Nat'*. Emil Dinesen, der havde været hans fotograf på gennembrudsfilmen *'Det hemmelighedsfulde X'* var død i foråret 1915, Benjamin Christensen var derfor på udkik efter en ny fotograf. Valget faldt på Johan Ankerstjerne. At få fat på Danmarks førende kameramand krævede et godt tilbud. Og det var det, Ankerstjerne fik. Han fik tilbud om ikke blot at være fotograf på den kommende film, men skulle også være selskabets tekniske leder og forestå fremkaldelsen og kopieringen af dets film. Kontrakten mellem Ankerstjerne og Benjamin Christensen er bevaret. Lad os citere fra den:

"Imellem A/S Dansk Biograf Co. og Herr Fotograf Ankerstjerne indgaaes Dags Dato følgende Overenskomst:

Herr Ankerstjerne engageres fra 9de August 1915 i tre Aar som Leder af Tekniken på Fabriken, samt Optager af Fabrikens levende Billeder. Herr Ankerstjerne tager sig med hele sin Arbejdskraft af nævnte Arbejder og kan ikke være interesseret i andre Filmsforetagender.

Gagen er for de tre Aar henholdsvis 8 - 9 - 10.000 Kroner, som betaales ugentlig hver Fredag bagud."

Et lykkeligt samarbejde opstod snart mellem Benjamin Christensen og Johan Ankerstjerne. De var perfektionister på hver deres felt. Benjamin Christensen kunne f.eks. tage den samme scene op til ti gange i forskellige belysninger, kameravinkler etc. for at sikre sig lige det resultat, han havde for øje. Denne måde at optage film på var usædvanlig dengang, hvor Nordisk Films Kompagni og de andre danske selskaber i almindelighed producerede en 1.000 meters spillefilm på

Clara Pontoppidan står ved vindueskarmen og Johan Ankerstjerne anvender det for dansk stumfilm så berømte sidelys. 'Gengældelsens Ret' Dansk Film Co. 1917.

1-2 uger. Johan Ankerstjerne forstod, som den dygtige fagmand han var, at underordne sig Benjamin Christensens direktiver. Tintningen og toningen af den endelige filmkopi gik de begge meget op i, hvilket resulterede i en efter sigende meget smuk originalkopi. Desværre findes den ikke længere. *'Hævnens Nat'*, der fik premiere i 1916, blev en lige så stor succes som *'Det hemmelighedsfulde X'*. Samtidens kritik både hjemme og i udlandet var meget rosende. Også Ankerstjernes indsats blev påskønnet. F.eks. skriver Jens Locher i sin anmeldelse i filmtidsskriftet *'Filmen'* den 1. oktober 1916: *"Filmen er fotograferet af Hr. Ankerstjerne, der fortjener sin ikke helt ringe Del af Æren for det smukke Resultat."* *'Blind Justice'*, som filmen hed i U.S.A. blev kåret til månedens bedste film. Der blev solgt 273 kopier af den i U.S.A.

Til trods for denne films succes ophørte samarbejdet mellem Benjamin Christensen og Ankerstjerne snart derefter. Dansk Biograf Compagni, Benjamin Christensens selskab havde især været baseret på salg til udlandet, og da dette salg blev vanskeligere og vanskeligere, efterhånden som verdenskrigen bredte sig, opgav Benjamin Christensen i foråret 1917 at føre selskabet videre. Den 13. april sendte han Ankerstjerne dennes opsigelse med følgende ord:

"Kære Johan Ankerstjerne

Efter Anmodning fra min Bestyrelse maa jeg - saa nødig jeg vil - opsige Kontrakten mellem Dem og D.B.C. til Ophør 1ste Maj d.A.

Jeg gør det ikke uden paa Selskabets og egne Vegne at takke Dem for Deres udmærkede Arbejde for os i den Tid, vi har været sammen. Grunden til Opsigelsen er udelukkende den, at de nuværende Aktionærer i D.B.C. paa Grund af den af Krigen skabte vanskelige Situation - ikke mere ønsker at drive Filmvirksomhed.

Med Højtægtelse

Benjamin Christensen."

Men Johan Ankerstjerne kom ikke til at gå uden arbejde længe. Allerede fjorten dage efter, at hans kontrakt var udløbet, d.v.s. den 15. maj blev han engageret af et andet selskab: Dansk Films Kompagni. Det var et nyoprettet selskab, der havde til huse på Taffellbaysallé, i Benjamin Christensens tidligere atelier. Selskabet, der kort efter skiftede navn til Dansk Astra Film Kompagni var oprettet, delvis for tysk kapital for at optage film med filmstjernen Olaf Fønss i hovedrollen. Ankerstjerne var fotograf på alle selskabets film, foruden at han forestod fremkaldelsen og kopieringen af filmene. Hans gage pr. film var 1.000 kr, og der blev ved kontraktens indgåelse garanteret ham 6.000 kr. i gage. Skulle han fotografere mere end disse seks film, ville gagen for de følgende film også være 1.000 kr. Det blev ialt 18 film Seks film i både 1917 og 1918, derefter tyndede det ud og

efter to film optaget i foråret 1920 gik selskabet ind. En ikke særlig betydelig instruktør ved navn Fritz Magnussen instruerede størsteparten af filmene. Inden sin ansættelse på Astra havde Magnussen dels arbejdet for Nordisk Films Kompagni og indtil udgangen af 1916 for Svenska Biografteatern. Dette selskab afskedigede ham ved udgangen af 1916, fordi producenten Charles Magnusson var utilfreds med hans arbejde. Det lykkedes ikke Fritz Magnussen at instruere en eneste bemærkelsesværdig film i sin tid hos Astra eller Dansk Film Co. Alle filmene var stjernefilm, bygget op omkring Olaf Fønss person. Historierne mindede om dem, Nordisk Films Kompagni producerede før krigen og virkede gammeldags allerede ved premieren. Det må have været nedslående for Ankerstjerne at arbejde ved dette selskab. Men heldigvis fik han kort efter filmselskabets ophør endnu en gang et tilbud fra Benjamin Christensen. Denne skulle efter lange forberedelser igang med at optage den film, der skulle blive hans berømteste: *'Heksen'*, eller som den også hedder *'Hexan'*, for filmen var optaget for svensk kapital. Igen stod Benjamin Christensen både som instruktør og manuskriptforfatter, foruden at han som sædvanlig spillede en hovedrolle.

Svensk Filmindustri, filmens producent, udnyttede den store arbejdsløshed indenfor dansk film ved at lade *'Heksen'* optage i Danmark, på danske atelierer og fortrinsvis med danske teknikere og filmskuespillere. Svensk Filmindustri købte Astras atelier på Taffellbaysallé. Desuden lejede selskabet sig ind på to tomme atelier i Hellerup: Kinografens tidligere atelier på Strandparksvej, det atelier, som Palladium overtog i 1922 og filmfabrikken Danmarks atelier på Almevej. Til at hjælpe sig med det store optagelsesarbejde fik Ankerstjerne den senere kendte filmfotograf Rudolf Frederiksen som assistent.

Det var en kæmpeopgave Benjamin Christensen havde sat sig: Han ville skildre middelalderens heksetro og hekseforfølgelser. Flere års historiske studier var gået forud. Resultatet blev en mærkelig, men også genial film. Genremæssigt var den en blanding af et kulturhistorisk foredrag, en dokumentarfilm og en kunstnerisk henførende skildring af middelalderens heksetro. *'Heksen'* vrimlede med tekniske eksperimenter, idet både Benjamin Christensen og Ankerstjerne benyttede alle mulige virkemidler for at opnå det bedst mulige resultat.

I et foredrag holdt på Tekniska Museet i Stockholm den 12.11.1951 fortæller Johan Ankerstjerne om nogle af filmens landvindinger: For første gang i dansk films historie anvendtes, fortalte han, pankromatisk film i et par scener. Carl Th. Dreyer, om hvem man har sagt var tidligt ude med hensyn til anvendelsen af pankromatisk film, tog den først i anvendelse under indspilningen af

Filminstruktøren A.W. Sandberg omgivet af fem af Nordisk Films Kompagnis fotografer: I forreste række: Louis Larsen, A.W. Sandberg og Carl F. Fischer. Bagved: Johan Ankerstjerne, Sophus Wangoe og Marius Clausen. Ca. 1915.

'Jeanne d'Arc' i 1927. Som lyskilde brugte man i 'Heksen' fortrinsvis jupiterlamper, det vil sige baglyslamper. De var ganske vist ved at blive gammeldags på det tidspunkt og blev erstattet af spotlys, der var lettere at håndtere. Når både Ankerstjerne og Benjamin Christensen foretrak jupiterlamperne, skyldtes det udelukkende, at de syntes, at disse lamper gav smukkere billeder, blødere lys end spotlysene. Med hensyn til det kamera, der blev anvendt til filmens optagelser oplyste Ankerstjerne ved det samme foredrag, at kameraet hed: 'Füenberg-Hilliard'. Det skulle ifølge hans mening være det bedste kamera på markedet. Fra en fotografisk synsvinkel er der især en scene, der må fremhæves. Det er en scene, der beskriver en heksesabat. Scenen åbner med, at vi ser en middelalderlandsby - en kæmpedekoration anbragt på en drejescene. Op af et par af byens skorstene stiger nogle hekse, siddende overskrævs på et kosteskaf. De er på vej til Bloksbjerg. Scenen blev til på følgende måde: Først optog Ankerstjerne nogle skuespillerinder, der sad overskrævs på et kosteskaf. De blev optaget på en klar baggrund. Derefter kørtes kameraet tilbage til scenens begyndelse. Kameraet filmede nu landsbyen, samtidig med, at drejeskiven drejede hurtigt rundt. Denne drejeskive var så stor, at den krævede fire heste og 25 stærke mænd for at komme i gang. - takket være denne drejeskiveoptagelse, skabtes en illusion af, at hekserne susede gennem luften. I 1921, da filmen blev til, var en sådan optagelse mageløs, og både Benjamin Christensen og Johan Ankerstjerne høstede stort bifald for resultatet.

Samtidens kritikere forstod i det hele taget at værdsætte Johan Ankerstjernes indsats. Jens Flik (pseudonym for Carl Björnberg) skrev således i 'Nya Dagligt Allehanda' ved verdenspremieren i Stockholm i 1922: "Fotograferingen, som blev varetaget af Johan

Ankerstjerne, er usædvanlig. Turen til Bloksbjerg og andre tekniske vanskeligheder har denne mester i kameraets manøvrering, løst med en overlegenhed, som må vække beundring."

Med 'Heksen' kulminerede Johan Ankerstjernes indsats som filmfotograf. Herefter var han kameramand på endnu to film, begge optaget i udlandet: Den første var 'Pan', en norsk filmatisering af Knut Hamsuns roman af samme navn. Den var instrueret af Harald Swenzen og havde premiere den 4. september 1922. Den anden film, Ankerstjernes sidste, blev optaget i Island. Den var instrueret af Gudmundur Kamban og havde urpremiere den 1. januar 1924 i København.

Da Ankerstjerne ophørte som aktiv filmfotograf blev han omgående engageret af Nordisk Films Kompagni, denne gang som chef for selskabets tekniske afdeling. Denne stilling havde han lige til han i marts 1932 åbnede sin egen filmfabrik på Lygten på Nørrebro. Det var et velvalgt tidspunkt for at åbne en ny filmfabrik. Talefilmens gennembrud havde bevirket, at der nu blev brug for danske undertekster til udenlandske film. Og med 16 mm formatets opfindelse og snarlige udbredelse åbnedes snart et stort marked for 16 mm kopier til skoler og forsamlingshuse. Desuden opstod der i 30'erne nye danske filmselskaber, først og fremmest Saga og Asa, som Johan Ankerstjerne snart fik som kunder. I 1935 fik Ankerstjerne desuden en biografbevilling, først til en mindre biograf Apollo Teatret. Men i 1951 fik han overført bevillingen til den meget større biograf Bispeberg Bio. Filmfabrikken på Lygten var dog lige til Johan Ankerstjernes død i 1959 hans største virksomhed. Takket være hans dygtighed blev denne fabrik snart en af de største i Skandinavien. ●

Bog- & udstillingsomtale

Lars Kiel Bertelsen: *Fotografiets grå mytologi*. Format: 22,5x15,6 cm indbundet. 269 sider. Illustreret i s/h & farve. Forlag: Rævens Sorte Bibliotek 2000. Pris: 298,- ISBN 87-7378-204-1.

Boggaver er altid spændende - hvad har ens nærmeste nu tænkt sig, at man skal begaves med? Bogens titel *Fotografi og skulptur* fra 1994 havde af en eller anden grund forbigået mit fotohistoriske falkeblæk. Efter at have slugt sidste side med vemod måtte man trøste sig med, at dens forfatter Lars Kiel Bertelsen nok ikke kunne holde sig fra at beskæftige sig yderligere med emnet. Forfatterens nye udgivelse med undertitlen: *Historier på kanten af et medie* er en rammende betegnelse på et skrift, der tangerer den perfekte afhandling.

Lars Bertelsen fastslår, at han på ingen måde er bekymret for misbrugsfortolkning af det digitale billede, vi har ganske simpelt aldrig kunnet stole på det analoge billede - sandhedsværdien vil og har aldrig befundet sig i billedet, men i den sammenhæng hvori det optræder - altså menneskets bestemmelse af brugen. I bogen får man forskellige eksempler på, hvad der menes. I Fox Talbots 'bibel' med verdens første indklæbede fotografier *'The Pencil of Nature'* optræder som bekendt en række billeder af koste, river stiger og kurve, disse effekter får af Lars Bertelsen 'påhæftet' en symbolværdi, som nok kan få håret til at rejse sig på de fleste. Det var ikke kun genstande som tilfældigvis og naturligt nok stod ude i haven på landstedet Lacock Abbey!

Trods megen indforstået uforståelighed er det en imponerende afhandling, som man ikke kommer uden om. Et sjældent overblik gennemsyrrer det medrivende sprog, som enhver kunsthistoriker vil fryde sig over. Som læser har man tit lyst til at sige forfatteren imod, men det er svært at gennemskue analysen - eller er det? Bogen kan anbefales som en nøgle der åbner nye porte til emnet - hvad er et fotografi og hvad er kunst! Noteapparatet og litteraturhenvisningerne er guld værd for dem, der arbejder seriøst med fotohistoriens endnu langt fra udforskede områder. ●

Per Bak Jensen: *Hengivne øjeblikke*. Format: 28,5x34 cm heftet. 112 sider. Illustrationer i farver. Forlag: Gyldendal 2001. Pris: kr. 395,- ISBN 87-00-49074-1.

Per Bak Jensen er en af de fotografer, som man enten hader eller elsker. Jeg kender en person, som totalt stivner, når han bliver konfronteret med de storladne mennesketomme stiliserede fotografier. Den utroligt flot anlagte bog med billeder på kun den ene side af næsten kartonagtigt papir gengiver sine motiver med et maksimum af farvemæthed og skarphed - alt bliver således forenet som ikonografiske gengivelser. Mange

af billederne bærer forfaldets gådefulde poesi, bl.a. de smukke rådne æbler, der som pausesignaler gennemsyrrer billedværket. Motiverne minder om den parisiske prospektfotograf Eugène Atgets billeder fra begyndelsen af 1900'tallet. Vi kender motivet så godt, men pludselig får man endnu et lag af oplevelser set af en billedkunstners røntgenøj. Fotohistoriens nyeste mekaniske frembringelser gør disse billeder mulige - hvorledes eftertiden vil bedømme dem er en helt anden sag. ●

Mette Sandbye: *Mindesmærker - tid og erindring i fotografiet*. Format: 22x15 cm heftet. 351 sider. Illustreret i s/h & farve. Forlag: Rævens Sorte Bibliotek 2001. Pris: kr. 298,- ISBN 87-7378-211-4.

Fototeoretikeren Mette Sandby har skrevet en Ph.D.-afhandling om fotografiet som erindring. Det er blevet til en blændende beskrivelse fra den teoretiske scene influeret af samtidens 'guruer' på området. Nutidens mennesker mener sig tvunget til at være og opføre sig som DEM på TV. Man korrigerer sig selv med 'lånte fjer', man vil være en omvandrende succes. Ved et held eller uheld bliver vi 'aftaget', men bliver det et virkeligt billede af os - som mennesker?

Mette Sandbye begiver sig, med stor virtuositet, ind på et område som er uhyre vanskeligt at beskrive - det hjælper dog en del, at bogen indeholder mange symbolgivende fotografier, desværre for småt gengivet. Vi lever i en tid hvor de kollektive værdier går i opløsning om ørerne på os, og fotografiet kredser omkring samhørighedens sidste sted: familien. Desværre vil vi om få år stå med gulnede næsten usynlige billeder af vor egen nære fortid. Der er meget langt mellem den slags bøger (afhandling), det teoretisk akademiske sprog er ikke kiosklæsning, men gider man anstrenge sig - så er der læsestof til langt ind i den kommende vinter! ●

Per Folkver: *Forbi Færøerne (1994-2000)*. Format: 23,5x16,5 cm heftet. 200 sider alle farvesider. Forlag: Politisk Revy 2001. Pris: kr. 268,-

En sand færøsk billedstorm må være den rette betegnelse for en usædvanlig billedbog i farver - uden ord! Per Folkver, billedredaktør på Politiken tager os ved hånden for at fremvise et øsamfund i et dokumentarisk sprog med et fabulerende glimt i øjet. Der veksles mellem smukke landskabsbilleder og tætte personskildringer af livet på øens mange udsteder. Hans snapshot-skud viser tydeligt fotografens evne til at opfange livets mange små pudsigheder. *Forbi Færøerne* giver nogle billedglimt, som registrerer nationalkultur, folkedans, grindedrab og rituel kultus, men også den moderne tids ungdom med mærkevarer og usund kost. De mange smukke landskabsbilleder viser naturens storhed, kraft og farlighed. Hvis man vil opleve Færøerne uden at begive sig ud på den lange rejse, så er denne billedbog fuldtud dækkende. ●

'Kvinden i fokus - dengang' Udstilling på Danmarks Fotomuseum fra 23. juni - 16. september 2001.

Danmarks Fotomuseums leder Bjarne Meldgård har været nede i museets kælder og 'plukket' i de mange indsamlede og donerede glasplader, optaget af anonyme amatørfotografer fra perioden på den anden side af århundredskiftet. Det er blevet til over 100 billeder som giver os et usædvanligt indblik i kvindens liv i hverdag og fest. Vi citerer et udsnit af Lise Grunnets anmeldelse i Herning Folkeblad: *"Vi er tilbage i de såkaldt gode gamle dage, og i den drømmende, tydelige stillen sig an for fotografen, som sikkert oftest har været en mand, gemmer der sig en masse stolthed, fortrolighed og varme. Det hele er der. Her er det rene kunstfotografi, her er dokumentaren og de underfundige, fangede øjeblikke fra en svunden tid, der fortæller historie, se blot på klædedragten, hattene, lampeskærmene, møblerne, gardinerne.*

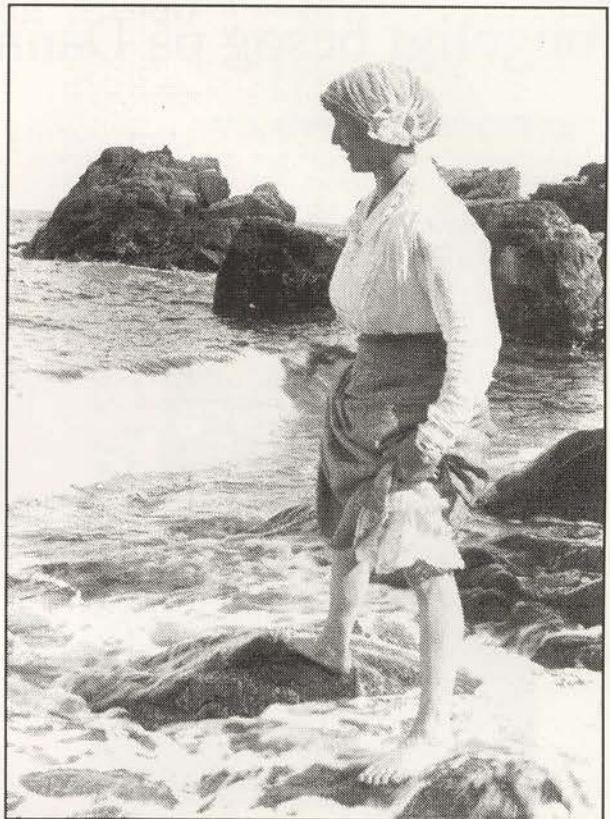
Her er kvinden, som mor og hustru, her er hun i tæt samvær med andre kvinder, på stranden, i haven, på cykel, og erotikken står i de direkte og drømmende blikke. Her er intet overstaaet på et splitsekund, det fine tøj er fundet frem, for alt skulle forberedes og krævede en tålmodighed, der gav plads for både de store befriende grin og de lidt undseelige fnis og små skæve smil.

Dufte og strandsand

Mange af motiverne er så levende, at man næsten kan mærke duftene i stuerne, havens svale sommerbrise gennem de åbne vinduer, duften af lavendel, rengøring, strandsand og marehalm, ja lægger man øret og sjælen til, kan man høre havets brusen. Det summer af sol og sommer mens den trygge favn i skikkelse af en stor bred bedstemor med håret og det hele spiser is og betragter det leben, der er omkring hende. Det er det bedste borgerskabs kvinder, både fruene og de hjælpende ånder, billederne præsenterer med enkelte afstikkere til arbejdssituationer uden for hjemmet, kavalkaden viser ikke tidernes skyggesider og de kvinder, der kæmpede med fattigdom og druk og mod alle odds holdt sammen på stumperne og gav børnene i hvert fald en flig af tryghed". Dette smukke indblik i vor fortid finder forhåbentlig vej til København. Hold øje med dagspressen! ●

**DANMARKS
FOTOMUSEUM**
Museumsgade 28, 7400 Herning

Fotomuseet er åben tirsdag-søndag kl. 13-17. 1 juli åbent alle ugens dage.

"- lægger man øret og sjælen til, kan man høre havets brusen".

"- det er det bedste borgerskabs kvinder, både fruene og de hjælpende ånder".

Kongeligt besøg på Danmarks Fotomuseum

Af Vagn Buch-Pedersen, Herning Bladet

Borgmester Helge Sander, museets formand Hugo E. Madsen flankeret af museumsleder Bjarne Meldgård og prins Joachim.
Foto: Mogens Lair

En talerstol og en enlig, centralt placeret stol på gulvet i Danmarks Fotomuseums udstillingsgalleri talte for sig selv om, at der i dag skulle ske noget særligt. Dagen var torsdag, og det særlige var, at museet nu skulle have sit første besøg af sin kongelige protektor, prins Joachim.

Museumsleder Bjarne Meldgård var i nobelt dress til lejligheden, og museets haveanlæg havde haft besøg af Herning Kommunes parkafdeling, forhaven så mere pyntelig og net ud end i mange år. Sådant et besøg er ikke helt ligegyldigt. Heller ikke når man ser på antallet af pressefotografer, som i en lind strøm kom myldrende sammen med journalister fra den danske verdenspresse.

Verdensmænd

Man så på de slidte læderjakker, de kamerabehængte skuldre og den afslappede påklædning, at her var tale om verdensmænd, for hvem et royalt besøg er hverdagskost. Så hvorfor skulle man da også slukke mobildummen i den anledning...

Det var tydeligt, at havde det ikke været for prinsen, så havde disse andre højheder aldrig bevæget sig til dette alt for ydmyge sted.

Og så var han der pludselig. Den nydelige unge mand, høj og venligt smilende, elegant og dog afslappet - rolig og hvilende i sig selv. En helt anden verdensmand end verdenspressens selvbevidste egoer.

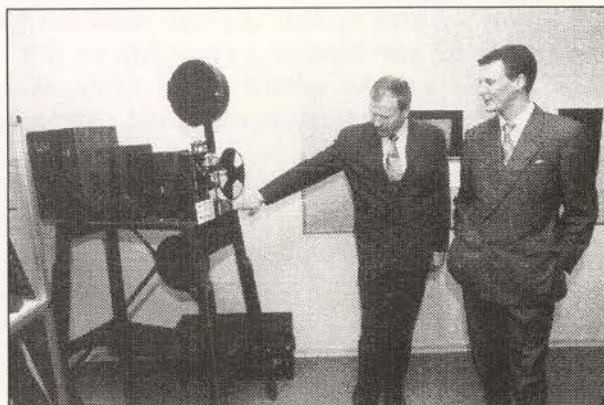
Museets formand, Hugo E. Madsen bød velkommen, hvorefter dagens udstiller, Tove Pedersen fortalte om, hvordan hun har fundet inspiration i det hun ser, her og nu, og i at man bliver, hvad man laver. Ud fra det har

Fotograf Tove Pedersen og prins Joachim.

Bjarne Meldgård fremviser kopien af Daguerreotypikameraet fremstillet af medlemmer af Dansk Fotohistorisk Selskab.

Her demonstreres Jens Poul Andersens Kinoaapparat Nr.1.

Prins Joachim med får overrakt en sparebøsse udformet som et kamera - en gave til prins Nicolai.

Foto: Vagn Buch-Pedersen

hun søgt mennesker, der hver på sin måde har været med til at præge det rum, vi omgiver os med. Så her var billeder af jordemoderen, kunstneren, maleren, kokken, bonden, pottemageren, journalisten, men også af prinsen. Og der var billeder af deres hænder. Hænder, der former det våde ler, hænder, der holder det nyfødte barn og hænder, der lader kornet risle vurderende gennem fingrene.

Gaver

Efter sin korte tale overrakte Tove Pedersen den bog, som er lavet på grundlag af udstillingens billeder til prinsen, hvorefter borgmester Helge Sander stod for den officielle åbning af udstillingen.

Museumsleder Bjarne Meldgård overrakte derefter den kongelige gæst en hilsen fra museet til den lille prins Nicolai, idet han håbede, at han ville vokse op og blive meget interesseret i foto, hvad gaven også skulle afspejle.

– Men eftersom han stadig er lige lille nok til et rigtigt kamera får han dette, sagde Bjarne Meldgård og overrakte til stor moro for både prins Joachim og de mange forsamlede en sparebøsse, udformet som et gammeldags bælgkamera.

Afslappet og lyttende prins

Herefter var det tid til en rundvisning, og en i begyndelsen tydeligt genert Tove Pedersen fortalte om sine enkelte billeder og arbejdet med dem til en interesseret lyttende prins, der med en hånd monchalant i lommen og nippende til et glas vin forstod at få kunstneren til at slappe af. Her fornemmede man hans evne til at skabe kontakt på tværs af den afstand, der ellers ligger i hans titel og stilling.

Efter den aktuelle udstilling blev prins Joachim vist rundt i museets store tekniske samling, hvor Bjarne Meldgård kunne vise alt, hvad der har med fotografi at gøre, heriblandt sjældne og enestående kameraer som de

Modtagelse på rådhuset

Senere gik turen til den officielle modtagelse på rådhuset, hvor borgmester Helge Sander fortalte om, hvordan byen har haft besøg af hele hans nærmeste familie - med undtagelse af prins Nicolai, og fortalte om den udvikling, der er sket på egnen siden det meste var bar hede - på kortene beskrevet som "skadeligt sand". Her fik prinsen historien om en egn, hvor man i høj grad har været nødt til at gøre tingene selv og hvor intet er blevet foræret. Der skal bestilles og skabes noget - og det gør vi så, som borgmesteren sagde.

Egn med initiativ

Han fortalte om egnens store eksport og nævnte eksempler på initiativer, som samtiden rystede på hovedet af, men som i dag ville være svære at have været foruden - som Herning Hallen, der udviklede sig til det 17.000 kvm store Herning Kongrescenter og det 95.0000 kvm store Messecenter Herning, Skandinavien største messecenter.

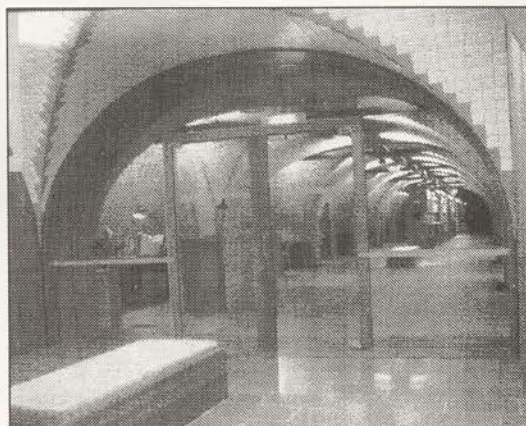
Og han fortalte om, hvordan kommunen har været foregangskommune med hensyn til udnyttelsen af biogas og forsøg med fyring med affaldskorn.

– Når vi løfter i flok, kan vi også løfte store opgaver. Det er der god tradition for her på egnen. Om Herning så er smuk eller grim, spændende eller kedelig, det er jeg ikke den rette til at udtale mig om. Herning er vores by, og vi er stolte over at vise den frem i dag for Deres kongelige Højhed, sluttede borgmesteren sin tale inden han overrakte byens gave, et smukt billedtæppe fra en af egnens markante tekstilvirksomheder, Ege Tæpper. ●

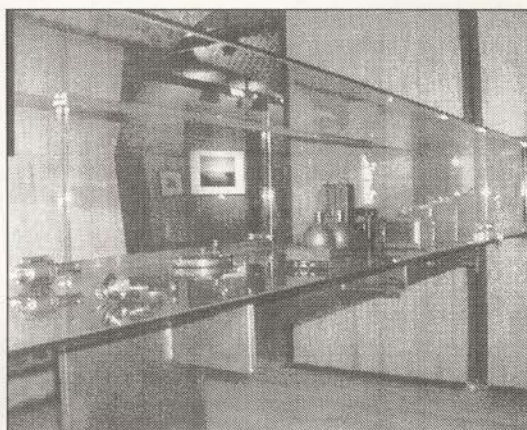
Genindvielse af 'Norsk museum for fotografi - Preus Fotomuseum' i Horten

D.F.S. og D.F.'s gave til museet. Norsk Fotografisk Selskab på besøg i Danmark 1872-73.

En imponerende entré.

Lidt af det udstillede 'isenkram'.

En nations 'smykkeskrin'

Den 26. maj blev Norsk museum for fotografi - Preus fotomuseum genindviet, 1.100 gratulanter var mødt op for at fejre et museum som har kostet den nette sum af 90 millioner norske kroner. Formanden for bestyrelse, Sigmund Thue holdt festtalen hvori han bl.a. bemærkede at det ikke altid havde været morsomt at takle de mange problemer som opstod under projektets opførelse. Det imponerende museum havde ikke været muligt uden dets grundlægger og fotohistoriske samler Leif Preus, som modtog megen hyldelse. Kulturminister Eilen Horn ønskede al held og lykke, hvorefter silkesnoren blev klippet over. Leif Preus, hvis store dag det var, gav udtryk for stor tilfredshed med at samlingen havde fået det løft som gav museet international status som forskningscenter.

Direktør Øivind Storm Bjarke modtog på museets vegne blomster og gaver. Fra Preus Foto modtog man 9 bind med presseklip fra åbningen i Langgatan i 1976 frem til 1994. Danmarks Fotomuseum og Dansk Fotohistorisk Selskab modtog museet et fotografi af kgl. hoffotograf Carl Sonne optaget i 1872-73. Både Danmark, Finland og Sverige har for længst fået deres fotohistoriske museer, men der er næppe tvivl om at museet på Karljohanvern er det mest komplette i Norden. For Leif Preus var denne dag kronen på hans livsværk. Indtil dato har museet allerede haft 8.000 besøgende!

Norsk museum for fotografi - Preus fotomuseum er en stiftelse med staten som ejer, driftmidler tilføres via statsmidler. Adresse: Nedre vei 8, Karljohanvern, 3183 Horten. Telf: 3303 1630. Åbningstider: tirsdag - søndag 12:00 - 16:00. ●

Berigtigelse:

I forbindelse med artiklen: Genindvielse af 'Norsk museum for Fotografi' i Horten, Objektiv nr. 92, side 51, har grundlægger og museumsstifter Leif Preus bedt om følgende korrektioner:

Aftalen mellem den Norske Stat og Preus Foto AS blev underskrevet d. 26. maj 1994, men overtagelsen fandt først sted d. 1. januar 1995. Preus Foto AS drev derfor museet for egen regning frem til årsskiftet. Samlingen af fotografika blev i 1973 vurderet til 73 millioner, uden hensyn til den efterfølgende værdistigning. Salgssummen var på 46 millioner som blev betalt over tre år.

Museet første leder var Leif Preus, som direktør fra 1. januar 1995 til 1. marts 1997, hvor han forlod stillingen efter eget ønske. Fra 1. marts 1997 var Hanne Holm Johnsen konstitueret som leder indtil Øivind Storm Bjarke blev ansat som direktør fra efteråret 1997. H.H. Johnsen overgik til sin oprindelige stilling.

L.P. gør også opmærksom på, at de engelske eksperter **IKKE** godkendte købesummen. Begge parter brugte konsulenter i perioden uden **Godkendelsesmyndighed**. Vedr. professor Naraths arkiv er dette kun en brøkdel af museets bogsamling. De mange sjældne bøger og arkivalier er indkøbt fra hele verden gennem en lang årrække af Leif Preus. ●

Det rene 'blændværk'

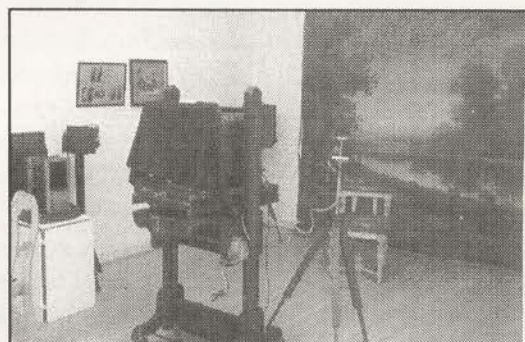
Mange fotointeresserede mødte op på åbningsdagen.

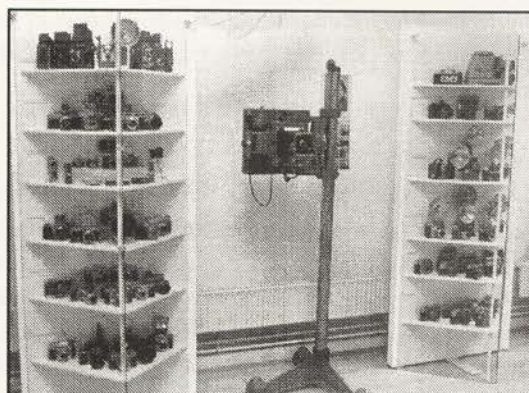
Erwin Meyer har vist taget forskud på sit fotomuseum.

Der var mange fine ting at beundre.

Et rigtigt historisk studieatelier fra en fjern fortid.

- ikke mindst et flot Polyfoto-apparat.

'Fotografika' kan ses på Aabenraa Museum frem til den 4. november. H.P. Hansens Gade. Åben mandag til søndag 10:00-16:00, lukket mandag.

Når den 63-årige Erwin Løock Meyer fremviser et udvalg på 500 apparater ud af en samling på over 4.600 går det ikke upåagtet hen. Særudstillingen 'Fotografika' på Aabenraa Museum er ikke det rene blændværk, men et virkeligt tilløbsstykke.

Erwin Meyer er i vort selskab kendt som den altomfavnende samler af fotografiske effekter. Den flot arrangerede udstilling er da også et kontant bevis på samlingens bredde. Særlig opmærksomhed tiltrak Erwins fine specialsamling af kameraer anvendt af det østtyske sikkerhedspoliti, Stasi. Disse Carl Zeiss produkter var med til at overvåge den tyske befolkning. Erwin Meyer leder med lys og lygte efter en mulighed for få etableret et museum - gerne i Aabenraa - som bekendt lykkedes det i Herning. I næste nummer af Objektiv bringer vi et interview og yderligere billeder af hans imponerende samling. ●

'Samlerdillen'

Bevaring af fotografika:

Spaltelukker, spejlrefleks & prismesøger

Svend Frederiksen

Fotohistorisk er perioden fra 1960 til 1980 historien om kampen mellem den tyske og den japanske kameraindustri. Men den er nært knyttet til udviklingen af spejlreflekskameraet, som nåede en kvalitet, man stadig må beundre. Ikke alt er dog idyl, så lad os se nærmere på nogle tekniske detaljer.

Vi finder elementerne til spejlreflekskameraets succes rundt omkring i fotohistorien: Leicas meget enkle, vandret løbende spaltelukker i småbilledkameraet fra 1925 blev et forbillede for mange konstruktører. Ihagee kombinerede den med spejlrefleks søgeren i 1936 (Kine Exakta), og i 1949 kronede de værket hos Zeiss, Dresden, ved at sætte et pentaprisme på toppen (Contax S). Komponenterne til det ideelle kamera var på plads.

Men det var japanerne, som satte endeligt skred i sagen, bl.a. da Nikon i 1959 sender Nikon F på markedet med lukkergardiner af titanium og udskiftelig søger, som snart efter får koblet lysmåling (Photomic). Det havde vist sig, at tyskernes stofgardiner ikke var holdbare; derfor titanium - det var i hvert fald lystæt, og man holdt fast ved denne løsning til og med F3 i 1980. Det blev dog ikke til så mange modeller med metalgardiner: Canon brugte dem i F1, Minolta i XK (XK). Stofgardinerne blev efterhånden forbedret, og de var billigere end dem af metal.

Det banede vejen for de mere folkelige modeller som f.eks. Spotmatic fra Asahi, SRT 101 fra Minolta og FTb fra Canon. Uopslidelige apparater, som ofte er som nye den dag i dag.

Det var også hovedsageligt fra Japan, at en stribe indlysende forbedringer blev indført i hurtig rækkefølge: Returnerende spejl, Cds og Silicium lysmålere, automatisk blænde, lysmåling gennem objektivet ved åben blænde, automatisk indstilling af lukkertid eller blænde osv.

Spaltelukkeren

Spaltelukkeren (den vandret løbende) består af to små rullegardiner, bogstaveligt talt! Under eksponeringen bliver de to gardiner rullet op/ ud af hver sin fjederpåvirkede spole. 1.gardin åbner for eksponeringen. 2.gardin følger efter (i større eller mindre afstand, afhængigt af den indstillede lukkertid) og lukker for eksponeringen.

De korte tider

Gardinerne bevæger sig forbi billedvinduet på ca. 1/60 sekund. Ved en eksponering på 1/60 sek. er spalten altså ca. 36mm bred: 1.gardin når at lukke helt op inden

2.gardin lukker igen. Ved 1/125 sek. eksponering er spalten ca. 18mm bred, ved 1/250 ca. 9mm og så fremdeles. D.v.s. at ved 1/1000 sek. er spalten et par mm. bred, og nu begynder problemerne at melde sig. Man kan nemt forestille sig hvilken præcision, der ville være nødvendig ved endnu kortere tider! Det er således ikke nogen tilfældighed, at netop 1/1000 nærmest var standard som hurtigste tid i tredserne. På de ældste konstruktioner som f.eks. Exakta er det endda med nød og næppe, at apparatet kan justeres til en pålidelig lukkertid på 1/1000.

En forudsætning er, at gardinerne løber lige hurtigt, selv om de ikke er koblet sammen. Derfor kan fjedrene i de to spoler justeres enkeltvis, indtil dette er opnået. Men det er ikke særligt præcist, for 1.gardin må på mange modeller trække en hale af tandhjul rundt under sin vandring, og har svært ved at komme af vejen inden 2.gardin kommer buldrende.

Efterhånden overlod man derfor løsningen til eksperterne hos f.eks. Copal, som udviklede nogle af de mest raffinerede stykker mekanik verden har set, med lodret løbende lukkerlameller af metal. Vejen var banet for lukkertider på 1/2000 og endnu kortere. Det betød også, at der meget snart sad det samme lukkermodul i alle fabrikater af spejlrefleksapparater, meget lig situationen i centrallukkerens æra med dens Compur og Prontor lukkere.

De lange tider

Stilles apparatet til længere tider end 1/60 sek. sker udløsningen af 2.gardin når 1.gardin er rullet helt op, men 2.gardin bliver så hængende på et hæmværk stort set mage til det, som sidder i centrallukkeren. Billedvinduet står helt åbent imedens. Først når hæmværket er løbet ud, slippes 2.gardin endeligt løs, så det kan lukke for billedvinduet.

En kædereaktion

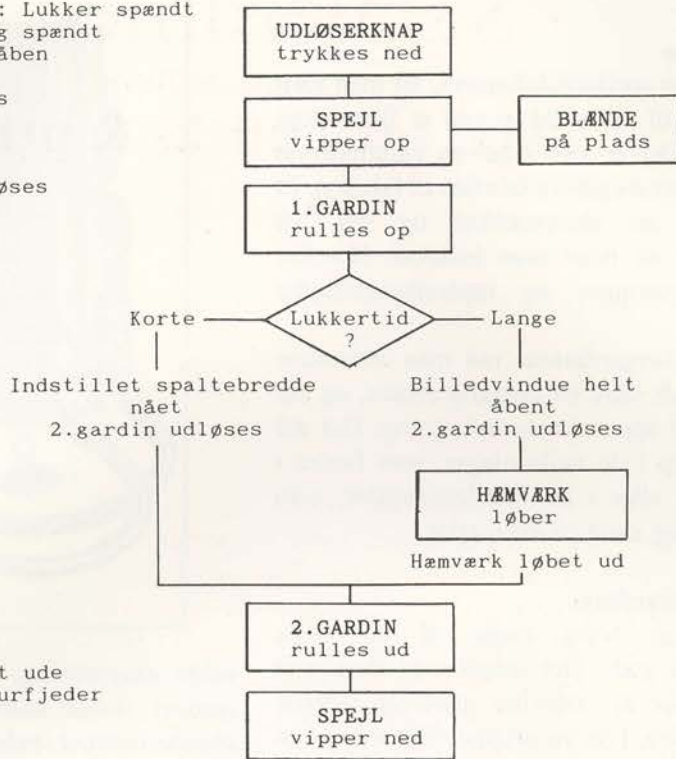
Når man ser på hele forløbet under en eksponering, viser der sig en kæde af enkeltbegivenheder, som hele tiden udløser næste led i rækken. Udløserknappen udløser ikke lukkeren - men spejlet. Først når spejlet er helt i top udløser det 1.gardin. 1.gardin udløser 2.gardin o.s.v. Se diagrammet, som kan være til nytte under fejlsøgning og reparation. Det er typisk, at ligegyldigt hvad, der svigter undervejs, er resultatet et blokeret kamera: Optræksarmen er låst og udløserknappen virker ikke. Det gælder i den situation om at fastslå, hvor langt apparatet er nået i kæden, så fejlen kan indkredses. Er spejlet oppe? Er

Udgangspunkt: Lukker spændt
Spejl nede og spændt
Blænde helt åben

Spejl udløses

Spejl i top
1.gardin udløses

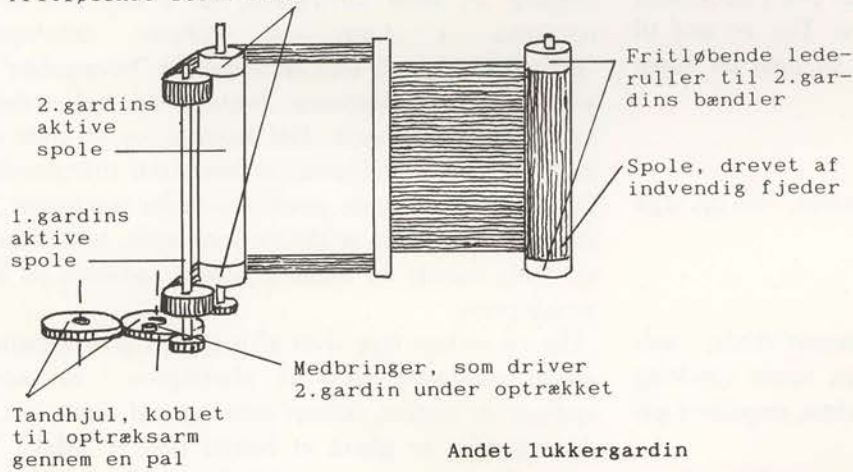

2.gardin helt ude
Spejlets retur fjeder udløses

Optræk frigives
Udløserknapp låses
Blænde åbnes

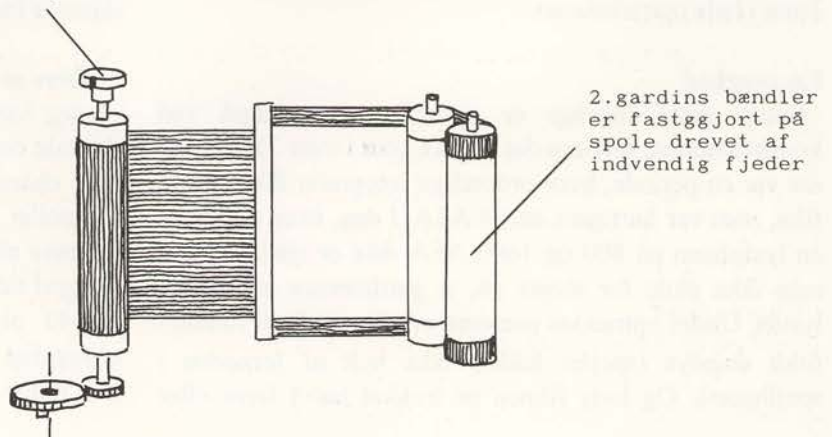
Første lukkergardin

Fritløbende lederuller

Andet lukkergardin

Kobling, som kontrollerer 2.gardins udløsning

lukkeren udløst? Står lukkeren åben osv ??

Topdæksel og spejlhus

Skal man arbejde på et spejlreflekskamera, får man først og fremmest adgang til mekanikken ved at fjerne top- og/eller bunddæksel. Det er som regel en ukompliceret øvelse, som ikke varierer meget fra fabrikat til fabrikat. Et godt gummiværktøj, en skruetrækker og evt. en elektronik-rundtang er alt hvad man behøver. Herefter kan de fleste renoverings- og reparationsarbejder gennemføres.

For at komme til lukkergardinerne må man afmontere spejlhuset. Det kan godt være en drilagtig affære, og her er der store forskelle i apparaternes opbygning. Det må anbefales at søge hjælp i de vejledninger, som findes i f.eks. Tomosys bøger eller i de fabriksmanualer, som tilbydes af enkelte forlag, samt på internettet.

Udskiftning af lukkergardiner

Som tidligere nævnt holdt nogle af de tyske lukkergardiner ikke så godt. Det betyder, at man som samler kan få brug for at udskifte møre og hullede gardiner i f.eks. et Exakta. I denne artikel bliver der ikke tale om en egentlig beskrivelse af processen, men det er dog nok værd at se på nogle af de faktorer, som indgår i arbejdet.

Materialet

En "skiftepose" eller mørkekammerpose er lavet af det ideelle materiale til gardiner. Bestil den evt. i fællesskab med andre samlere hos fotohandleren. Der er stof til mange apparater. Gardinerne skæres til med en skarp kniv, og limes med kontaktlim.

Kopier originalen

Forsøg at lave en præcis kopi af originalen. Mål op, tegn skitser og mærk op på spolerne.

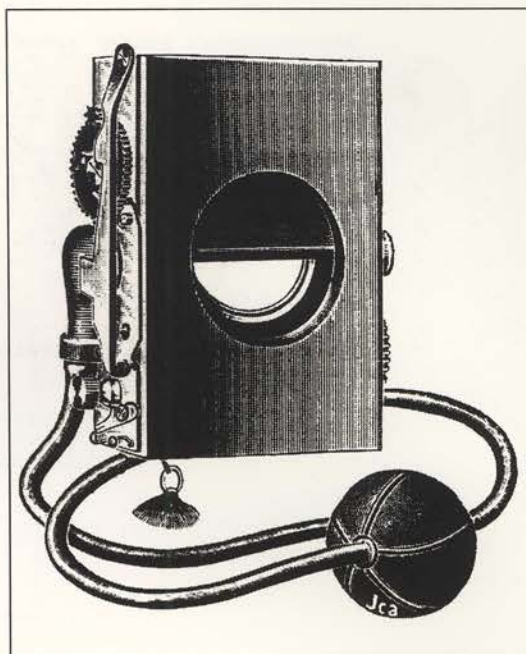
De aktive spoler

Det er spolerne modsat de fjederpåvirkede, som bestemmer gardinernes placering. Den totale vandring skal fordeles, så gardinerne dækker vinduet, respektivt går fri af vinduet.

Der skal være et overlap mellem de to gardiner på ca. 3mm i hele optræksfasen.

En svaghed

Netop dette overlap er egentlig en svaghed ved konstruktionen, selv om det er gået godt i over 75 år. Men det var en periode, hvor ordentlige fotografer ikke brugte film, som var hurtigere en 64 ASA. I dag, hvor film med en lysfølsom på 800 og 1600 ASA ikke er sjældne, skal man ikke stole for meget på, at gardinernes overlap er lystæt. Under optrækket passerer overlappet forbi filmen i fuldt dagslys (spejlet lukker ikke helt af forinden i spejlhuset). Og hvis filmen er trukket halvt frem efter

sidste eksponering, befinder overlappet sig midt ude i vinduet. Holder man så objektivet godt op mod den lyse sommerhimmel under tilbagespolingen af sin 1600 ASA film, er der lagt op til problemer! Trods den matsorte lak kan det reflekterede lys nemt give falsk lys på filmen.

Lærepenge

Op igennem halvfjerdsere dukker der flere og flere komponenter af plastik op i apparaterne. Det blev i første omgang en slem forringelse, for i dag kan man se resultatet i form af opløste tætningslister, "læderbeklædning", som skrumper og "bevægelige" dele, som binder. Fabrikkerne høstede en del erfaring i anvendelsen af plastik. Det kommer os til gode i dag, hvor den slags problemer er løst fuldt tilfredsstillende. Plastik i dag er ofte de gamle materialer overlegent, men i de gamle apparater er det en katastrofe, som kræver en tålmodig indsats fra samlere, som er indstillet på at løse problemerne.

Det vil sikkert tage livet af mangt et godt apparat, når ejeren genfinder det i en plastikpose i skunken, og opdager de ulækre, opløste pakninger af skumplast. Hvis der samtidig er glemt et batteri (det er måske 25 år gammelt) i apparatet, er det ikke sikkert, at selv den tapreste indsats vil kunne redde mekanikken.

Købers marked

I dag kan herlighederne købes for beskedne beløb. Er der tale om apparater med defekter, er prisen helt i bund. Tag chancen, for i de fleste tilfælde er der tale om bagateller. Kun prestige-modellerne opnår høje priser, og de mere almindelige er lige så sjove at arbejde med. Giv dig god tid: Der er ingen hurtige løsninger. Et pust fra en WD40 oliespray kan på et øjeblik gøre et apparat ubrugeligt og vil koste mange timers arbejde, hvis skaden skal rettes op. ●

Peter Hennig: Historien om Contax. Format ca. 2/3 A4-format heftet. 68 sider. Illustreret. Forlag: LP FOTO AB, Rådmanngatan 39, 113 58 Stockholm. auktion@lphoto.se. Hjemmeside: www.lphoto.se. Pris skr. 350,-, exk. porto.

"Historien om Contax, Zeiss Ikon AG-tiden 1932-1962" er fortalt af den her i bladet velkendte fotoskribent Peter Hennig. Han her tidligere skrevet om bl.a. det sovjetiske Kiev-kamera. Den opgave han har sat sig er ambitiøs, at skrive hele historien om Contax inden for rammerne af 68. sider. For anmelderen er stoffet velkendt. Men til trods for det har jeg under læsningen grebet mig selv i forventningens spænding, efterhånden som Peter Hennig udvikler forløbet. Han skruer simpelt hen historien godt sammen. Bogen er ikke tænkt som et fuldstændigt værk om Zeiss Ikons Contax, det ene af de to banebrydende småbilledkameraer i fotohistorien. Forfatteren henviser selv sine læsere til Hans Jürgen Kucs meget omfattende værk "Auf den Spuren der Contax I-II". Her er tale om en populæruddgave med en summarisk gennemgang af det historiske stof og de tekniske landvindinger ved Contaxens fremkomst og senere udvikling. Hovedvægten er lagt på det historiske, især udviklingen under krigen og årene lige efter, hvor Tyskland, Zeiss og Zeiss-Ikon bliver delt. Der er ikke mangel på anekdoter, hverken de kendte eller helt nye. Desuden fremsættes en række ræsonnementer og alternative teorier om det faktiske historiske forløb efter krigen, som i sig selv gør bogen bemærkelsesværdig.

Bogen er delt op i 4 afsnit: Historien om Contax (målesøgermodellerne, men også spejlreflekskameraet Contax S frem til 1949 og det sovjetiske Kiev). Noter til historien, et appendix med gennemgang af modellerne og tekniske detaljer, og endelig et kort efterskrift om Carl Zeiss' 150-års jubilæum i 1996. Ikke mindst noterne og appendixet er interessant læsning. Bogen kan anbefales. ●

Lars Schönberg-Hemme.

Sælges:

Focomat Ic med Focotar samt Leitz org. klappamme. Autofokusering 2-10 x, inc. Hirsch belsyningsur. Alt i god stand. Kr. 3.000,-.

"Fotovik" i org. kuffert som ny. Optisk/elektronisk apparat til at overføre dias til video. Kr. 3000,- (nypris kr. 7.000,-).

1 stk ABODIA lysskab til 10.000 dias, kr. 3000,-

Leitz læseapparat til filmruller (meget sjælden) samt Prado diaprojektor med 5 cm + 9 cm, kr. 2.000,-

Ny elektrisk søjleboremaskine, kr. 500,-

Ole Schelde Plantagevej 43, 3460 Birkerød. Telf: 4581-2020. Fax: 4581-2820.

Smalfilm Kino - Cinema

efterlyses af

Privat samler

Både enkelte dele, men også større samlinger søges
Kameraer/optagere/udstyr/tilbehør mv. (ej gengivere)
Alt spændende har interesse.
Brugt - Nyt - Defekt - Tilbehør - Reservedele
Instruktionsbøger - Brochurer - Reparationshåndbøger mv.
dobb8, single8, super8, 9½mm, 16mm, 17,5mm, 35mm.

Det skulle glæde mig, om du var indehaver af noget sådant udstyr.
 Søg i gamle gemmer
 skuffer
 og
 skabe.

1885...1890...1895...1899...1900...1910...1920...1930...1940...
 1950...1960...1965...1970...1975...1980...1988

Kontakt uforbindende
Jan Fleinert
 København

Tlf. 4580 1153 (aften 18-21.00) - evt. 4516 0433 (dagtid)

E-mail: janfuse@image.dk

PS! Søger du selv oplysninger/information om div. cameraer el. lignende, er jeg meget gerne behjælpelig. Er du selv interesseret i udstyr eller vil bytte, så hører jeg også gerne.

Fremover skal al henvendelse vedrørende ANVISNINGSSALG ske til
Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C. II, 1850 Frederiksberg C.

Telf: 3321 4367. Helst mellem 10:00-11:00.

E-mail: leif-gj@vip.cybercity.dk

'DIT & DAT'

GENERALFORSAMLING & LANDSMØDE

ÅR 2001

Den første generalforsamling efter selskabets 25-års jubilæum begyndte med flot rejsevejr, strålende sol og forventninger om endnu et berigende, hyggeligt og inspirerende landsmøde hvor øst og vest fik mulighed for at lære hinanden bedre at kende. Formanden Svend Hugo ønskede alle velkommen hvorefter loppemarkedet løb af stablen. Det store lokale var, trods mangel på udluftning, velegnet til den klassiske opstilling af borde og andre faciliteter. Handlen var tilsyneladende livlig - mange fine sager skiftede hænder - nogle fandt det de søgte - andre søgte uden at finde - loppemarkedets hårde betingelser. Ved middagstid fristede den lille restaurant i Medborgerhuset med velsmurt smørebød til en meget rimelig pris.

Formandsberetningen

Klokken 13:30 begyndte generalforsamlingen. Svend Frederiksen, som blev valgt til dirigent, konstaterede at generalforsamlingen var lovligt indkaldt - hvorefter formanden Svend Hugo fik ordet og konstaterede at tiden var inde til at gøre status for år 2000. Efter sommerferien startede vi sæsonen med en ekskursion til Ystad Konstmuseum, hvor Dansk Fotohistorisk Selskab og Danmarks Fotomuseum viste en sammensat udstilling af 1800-tals Dansk Fotografi. Det store fremmøde af medlemmer fik en overvældende modtagelsen - som afsluttedes med et kulinarisk måltid. Udstillingen blev i løbet af udstillingsperioden set af mere end 10.000 mennesker!

I september afholdtes ordinært bestyrelsesmøde i København, hvor man drøftede nye idéer for fremtiden. Anvisningssalget forløb planmæssigt i samme måned.. I oktober begyndte Svend Frederiksen sine kursus i renovering af kameraer m.m. - stor tak til Svend. I Herning afvikledes et stort loppe og anvisningssalg under direktion af vort nye bestyrelsesmedlem i det jyske Kjeld Jensen. Omsætningen var sløj, men Kjeld lover at 'vråde armen' næste gang.

De københavnske mødeaftener begyndte med en stor Canon-aften, hvor Niels Resdahl Jensen og Jørgen Moss havde delt aftenens foredrag imellem sig. Kinoaften med Jan Fleinert som præsenterede sin flotte samling, der forhåbentlig vil give andre inspiration til dette samlerområde. December måned blev overskygget af DFS 25-års jubilæum. En tak til arrangørerne for en stor succes. Bestyrelsen benyttede lejligheden til at udnævne Flemming Berendt til æresmedlem af selskabet for et

kvart århundredes indsats som redaktør og primus motor i selskabet. Julemødet afvikledes som altid, stor omsætning og godt julehumør.

I januar 2001 var der ekskursion til Alfred Köpke's studie 66 i Sønderborg. Fin tilslutning med fremvisning af spændende fotografika. Den 10/11 februar tog Svend Frederiksen toget til Ringkøbing for at lære andre end sjællændere at 'fikse' deres gamle kameraer. DFS kurser med overnatning!! På opfordring afholdtes en filmaften med Ole Schelde som viste sin H.C. Andersen film og Hagen Hasselbalchs film 'Mennesker i København' - et dejligt gensyn. På årets sidste mødeaften gik der en 'klap ned' for Svend Frederiksen - han havde ydermere fundet ud af hvordan den gik ned, og lavet små modeller af forskellige klappmekanismer.

De 3 årlige Objektiver + temanummer indeholdt bl.a. FB's historie om atelieret & mørkekammerets historie gennem tiderne. Sidste del af Svend Erik Jeppesens historie om EXA. En artikel om et atelier i Tivoli, portrætter af kendte personer forfattet af Dorte Pedersen. Rudi Hass havde forsket i historien bag en statuette, museumskenodie nr. 22 - endelig havde Leif Hammelev skrevet om 'øjebliksfotografiet'. Årets temanummer om kgl. hoffotograf Peter Elfelt indeholdt mange pragtfulde billeder og historier. Økonomien blev tilvejebragt ved sponsorering af firmaet Goecker, fotografika, Københavns Fotoimport, men ikke mindst af Dansk Fotografisk Forening, som tillige udsendte temanummeret til dets medlemmer - en fin reklame for DFS. I nr. 91 fik vi en kavalkade over selskabets 25-årige historie fortalt af FB til stor glæde for nye medlemmer. Svend Frederiksen fortsatte sin serie om bevaring af fotografika. I det sidste nummer for år 2000 havde Leif Germann Jensen historien om hvad der skete lige før fotografiet blev opfundet. Saglig og kompetent beskrevet. Hans Bonnesen gav en vurdering af P. Elfelt som fotograf. Cecil Foto blev beskrevet af Gunni Jørgensen som havde interviewet den nuværende ejer. Marguerite Engberg begyndte en serie artikler om gamle danske stumfilmfotografer - som har fået sin egen klumme: DREJ & SE - FILM.

Formanden takkede derefter alle som havde bidraget med artikler og fotografier - ikke mindst de velvillige annoncører. Peter Haagen fik tak for styring af hjemmesiden og hjælp med indkøring af den nye teknik. Niels R. Jensen fik overrakt et par gode flasker som tak

for 22 års trofast indsats med anvisningssalgssarbejdet, som kræver energi, overblik men ikke mindst et stykke økonomisk skrivearbejde.

Redaktørens beretning

Redaktør for Objektiv Flemming Berendt fik derefter ordet. Sigfred Løvstads pludselige sygdomsforværring ændrede på flere måder planerne for de kommende temanumre. Temanummeret for 2001 vil omhandle firmaet Carls Zeiss omfattende påvirkning af den europæiske fotohistorie før og efter århundredskiftet. Lars Schönberg-Hemme, kendt for sine tidligere artikler om firmaets produkter, arbejder intenst på at bearbejde det omfattende arkivmateriale for færdiggørelse til december. De øvrige numrene vil bl.a. omhandle hidtil ukendte præsentationer af historisk og teknisk interesse. Et temanummer om Kehlet & Stella Nova vil blive videreført af Flemming Berendt - med planlagt udsendelse i 2002 eller 2003 afhængig af de økonomiske muligheder. Redaktøren takkede alle de som havde ydet bidrag til bladets fremstilling. Under spørgsmål til redaktøren blev der fremført kritik af selskabets hjemmesider som uindspirerende og manglende relevante oplysninger. Redaktøren kunne dog tilbagegive de konkrete eksempler: Det **ER** muligt at rekvirerer Objektiv gratis via hjemmesiden. Temanumrenes indhold beskrives, desuden kan indholdsfortegnelsen fås på skærmen. Men det har aldrig været hverken målet eller hensigten at kunne udprinte Objektiv ellers dets temanumre i fuld ordlyd. Redaktøren opfordrede i øvrigt en af spørgerne til at fremkomme med forslag til forbedringer på området. Læs venligst 'DFS - idé og målsætning' efterfølgende!

Kassererens beretning

Da Svend Erik Jeppesen var forhindret i at være til stede havde bestyrelsen godkendt at revisor Willy Thomsen fremlagde det omdelte regnskab. Det var med stor glæde at revisoren kunne præsentere et regnskab med et klækkeligt overskud samt tilbagebetaling af for meget erlagt moms. De enkelte poster blev derefter gennemgået nøje. Næste års budget blev fremlagt - bestyrelsen kalkulerer med en mindre medlemstilbagegang. På en forespørgsel kunne revisoren meddele at den opsparede kapital ville blive placeret så lønsomt som muligt. I øvrigt var man ikke helt færdig med indkøb af ny teknik, men afventede forskellige løsningsmodeller i løbet af år 2001. Til sidst blev regnskab og budget vedtaget enstemmigt.

Indkomne forslag

Bestyrelsen fremkom med ændringer af selskabets vedtægter (se **Objektiv nr. 92, s.31**). De nye vedtægter blev nøje gennemgået og kommenteret fra panelet, hvorefter de enstemmigt blev vedtaget.

Valg til bestyrelsen

På valg til bestyrelsen var: Flemming Berendt, Leif

Valg til bestyrelsen

På valg til bestyrelsen var: Flemming Berendt, Leif Germann Jensen, Svend Erik Jeppesen og Svend Hugo. Da der ingen modkandidater var opstillet - modtog alle genvalg.

Følgende bestyrelsesmedlemmer fratrådte inden udlobet af deres valgperiode: Gunni Jørgensen og Niels Resdahl Jensen. Bestyrelsen foreslog Allan Bunton. Da der ingen modkandidater var opstillet blev han valgt. Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med følgende sammensætning:

Formand: Svend Hugo, **næstformand:** Leif Germann Jensen, **redaktør:** Flemming Berendt, **kasserer:** Svend Erik Jeppesen, **bestyrelsesmedlem:** Allan Bunton. **Jyllands afdeling:** Kjeld Jensen.

Kontingent

Bestyrelsen foreslog uændret kontingent for 2001.

Valg af revisorer

Lars Schönberg-Hemme og Willy Thomsen modtog genvalg.

Eventuelt

Ingen medlemmer bad om ordet

Anvisningssalg

Anvisningssalgslederen Andreas Trier Mørch og Svend Hugo var nu klar til den store salgsrunde. Hånd og hammer blev svunget bravt til tonerne af kroner 1, kroner 10, kroner 50, o.s.v. - o.s.v.....omsætningen endte med 15.000 kr.- flot gået. Formanden afsluttede det vellykkede landsmøde med at takke for ro og orden på gensyn næste år! ●

NY MEDLEMSLISTE TIL DECEMBER

Udfyld venligst fremsendte oplysningsskema
fremsendes senest d. 1.OKTOBER 2001
pr. POST eller E-MAIL til Sv.E. Jeppesen

Dansk Fotohistorisk Selskab
September 2001

Oplysningsskema til medlemsliste 2001

Navn _____
Adresse _____
Informations- eller nyhedsoplysning i medlemslisten
e-mail adresse _____

Medlemsnummer (se bagved): _____

Det er frivilligt at oplyse samlerområder.
Det vil gerne henføres under samlerområder end de angives.

Oplysningerne skal være fremkommet senest den 1. oktober 2001 enten pr. post på linje tilskud eller
pr. e-mail til _____

Sendt Erik Jeppesen
Nørrevej 14
8270 Højbjerg
E-mail: Eje@supernetmail.dk

Hvis vi ikke hører fra dig senest den 1. oktober, vil du blive optaget i medlemslisten med navn
og adresse samt det indkomne nummer vi eventuelt har registreret på dig.

Hvis du ikke ønsker at blive optaget i medlemslisten skal dette også meddeles
senest den 1. oktober 2001.

Dansk Fotohistorisk Selskab

- idé og målsætning!

Flemming Berendt

I Dansk Fotohistorisk Selskabs vedtægter § 2 kan man læse følgende: *'Selskabets formål er et kontaktsted for interesserede i fotografika og fotografiets historie'* i § 3 hedder det: *'Som medlem optages enhver, for hvem studiet af fotografika og fotografiens historie har interesse'*.

Det er ud fra disse to paragraffer medlemmerne skal bedømme bestyrelsens virksomhed. Konkret betyder dette at studiet af fotografika og dansk fotografis historie skal ansues i bredeste forstand - fra studiet af skruer og møtrikers tekniske funktion i det enkelte fotografiapparat, til den mere akademiske fortolkning af dansk fotonhistories spændende udviklingsforløb. Beskrivelsen af de første fotografiske optagelser fra begyndelsen af 1840'erne til 1850'erne er da blevet muligt at fastholde 'det sete', menneskets gerninger og oplevelser - her lå drivkraften for udviklingen af de tekniske apparaters kommende præstationer. Det er studiet af dette samspil, som gør fotonhistorien spændende og til tider overraskende, når nye fortolkninger og perspektiver fremdrages, analyseres og publiceres.

Vort tidsskrift *Objektiv* er en afgørende faktor for at dette arbejde skal lykkes. Tanken og idéen om at frembringe mere dybdegående beskrivelser af enkeltfirmaer, fotografiske emneområder blev helt naturligt begyndelsen på vore temanumre. Det er nu blevet til 11 stk. omfattende en bred vifte af den historisk- tekniske udvikling, monografier og fotonhistoriske afhandlinger.

DFS's næsten 400 medlemmer er en forskelligartet samling af mennesker som dyrker og interesserer sig for fotografika og fotografiens historie. Fra den rene kamerasamler til enhver tænkelig form for individuel detalje og historierne bag effekterne. Det er dog umuligt at tilgodese enhver samtidig, derfor vil der tid efter anden opstå det dilemma at *Objektiv* henvender sig til en mere snæver kreds af læsere f.eks. en fotonhistorisk afhandling som er væsentlige bidrag til forståelsen af dansk fotonhistories 161-årige udviklingsforløb.

Det er glædeligt at forskellige studiegrupper er ved at etablere sig rundt omkring i landet - en udvikling som bestyrelsen kun kan tilskynde på enhver måde. Teknisk bistand, hjælp til selvhjælp, studiet af visit- og kabinetsbilleder, sammenkomster hos udvalgte

medlemmer. Herudover har redaktionen kontakt til flere faglige eksperter, skribenter og andre som er i gang med at skrive bøger afhandlinger eller på anden måde gør brug af vort selskab og Danmarks Fotomuseum. Fra udlandet kommer man til Danmark for at høre om hvorledes DFS fungerer - ikke mindst hvorledes *Objektiv* bliver fremstillet. Alle disse tiltag kan kun holdes i live ved en aktiv medvirken fra medlemmernes side.

En ny generation står for døren, hvad er de unge menneskers ønsker: er de samlere, aktive 'mekanikere', historisk interesserede eller vil de blot underholdes - alle ønskerne er lige relevante, men det er vigtigt at medlemmerne af bestyrelsen har antennerne ude og opfange signalerne - kun på den måde kan vi opveje de uundgåelige tab af en aldrende medlemstab som er en naturlov. I håbet om at denne opfordring til at videreføre en aktiv forening vil ikke blot blive hørt, men også modtaget i den rette ånd - vi har ikke brug for negativ kritik uden positive forslag - tænd computeren eller fat kuglepennen og lad redaktionen drukne i gode idéer og forslag. ●

Nekrolog

Hvis man hørte til dem som fik kontakt til Ørsted-Bagger havde man samtidig fået adgang til et stort menneskes altfavnende viden og sprudlende gode humør, når ellers helbredet tillod det. Arkitekten, altmuligmanden og storsamlere af 1930'ernes Rolleiflex - det hele kunne besigtiges i hans hjem lidt sydpå - som vi engang gjorde det på en ekskursion.

Det er mange år siden man for første gang hørte Mogens 'milde' røst ved anvisningssalg og anden sammenkomst i vort selskab. Her var ikke kun tale om en systematisk samler, men også om et menneske der med utrolig viden og sikker tidsførmelse kunne levendegøre vor fortid i det gamle København eller det store 'bondeland' - hvoraf vi alle er kommet. Ørsted-Bagger's barnlige glæde ved at finde en hidtil ukendt dims til bare noget der 'lignede' Rolleiflex var smittende. Vi er mange som vil savne et kompetent medlem af Dansk Fotohistorisk Selskab som har været med til at skabe interesse, respekt og social glæde, som han i rigt mål delte ud af.

Ørsted-Baggers sidste dag blev den 31. maj, to dage efter sin 80-års dag! Mogens vil længe blive savnet! ● F.B.

Anvisningssalgslisten til søndag d. 29.4 2001.

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slæg
1	"Objektiv", årgang 1980-98 komplet			600
2	Cornwall auktionkataloger, 13 stk.			190
3	Priser på fotografica + Umstætter's katalog			110
4	Hasselblad brochurer + lidt Leica			30
5	9 bøger fototeknik, forskelligt			20
6	Fotografisk Årbog, 7 stk., 1950/60-erne			10
7	Fotografisk Årbog, 4 stk., 1936-37-38/1966-67			50
8	"Kamera" fotohandlerkataloger, 1970/80-erne			20
9	2 stk. danske fremkaldertanke, bækelit.			10
10	Trækasse med ca. 35 stk. filtre			110
11	Årets største begivenheder i billeder, 1900-68, 28 bind = det udgivne			60
12	Life Library of Photography, 17 bind + index = det udgivne			220
13	6 bind fotobøger om Kongehuset, Chr.X, Fred.IX, Dr.Ingrid+Margrethe			80
14	Kasse med diverse danske fotobøger			10
15	Kasse med diverse udenlandske fotobøger, mest Amerika			20
16	2 postkortalbum, hvoraf ca 200 med danske skuespillere + div. norske			800
17	Kasse med stereobilleder, visitkort og div. fotos			700
18	Forstørrelsesapp. Durst M601 + 50mm Nikkor + 80mm Rodenstock			375
19	Kasse med mørkekammerlamper, ur, lysbord etc.			340
20	Miranda FV spejreflex (1966) med 35+50+135mm. obj. og tasker	AB		280
21	Tysk 4,5x6 "RUBERG" model2 (fra 1934) med Rodenstock optik	AB		320
22	"Minox 35 EL" (1975) m. org. etui. + mini-blitz (ikke-Minox)	A		140
23	BRAUN PAXETTE II M. m. udskiftelig Steinhell Cassarit 2,8/45 og BT	AB		240
24	Polaroid Image-System Autofocus	AB		100
25	Praktica MTL5 m. Exaktar 1,7	AB		320
26	Minolta SRT 101 m. Rokkor-PF 1,7 samt BT	AB		200
27	PRADO 150			100
28	Zeiss Contina m. Pantar 2,8 samt BT	AB		50
29	Minox 35 EL med BT	B		90
30	Yashica Elektro 35 GS m. Yashinon 1,7 samt BT	AB		60
31	Beauty Lightomatic II m. Biokor 1,9 samt BT	AB		120
32	LOMO COSMIC bækelit kult-kamera med BT	A		120
33	Fujica Auto M med Fujinon 2,8			50
34	ERNI afstandsmåler, dansk kvalitet.	AB		100
35	ViewMaster betragter med lys			110
36	Ernemann Unox 35mm fremviser fra 20'erne, nyere lampe-knap	BC		500 kr
37	Ernemann box, Film K, 6 x 6	B		300
38	Kodak Retinette, Reomar 4,5/50, Promtor S	AB		140
39	Stereoforsats, Jena	AB		850
40	Auto Kenlock, 300mm			30
41	Agfa Klap 6x9, Bilinar	B		50
42	Chinon 35 F-M, f.2,8/38mm Chinonex	B		10
43	Agfa Compact Electronic, f.2,8/39mm.	B		100
44	Minolta f.2,7 Rokkor	A		30
45	Olympus Quickmatic, f.2,8/36mm.	B		40
46	Agfa Klap, f.2,8 Igestar	B		30
47	Agfa Isolette 6x6	B		70.
48	MINOX forstørrelsesapparat (m. objektiv)			1000
49	MINOX dagslys-fremkaldertank (mangler lille metalbøjle på sneglen).			30

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slæg
50	MINOX dagslys-fremkaldertank i orig. Æske			140
51	McKeown's Price guide 1990-91			110
52	Trækasse med diverse ældre objektiver/lukkere			200
53	Trækasse med 3 gamle objektiver.			240
54	Gl. messingobjektiv (til projektion?)			150
55	Gl. spaltelukker af træ med rulle-jalousi			170
56	Betragter til postkort og fotos. (- træ med hulspejl)			200
57	PENTOR SUPER TL m. Oreston f.1,8/50mm.			170
58	KODAK 35, rangefinder model, (lukker hænger).			200
59	KODAK FILM TANK model B-2, m. trækasse og orig. emballage			400
60	Gl. messingmikroskop i trækasse			200
61	CANON AE-1 u. obj. / Praktica LLC m. Oreston. (- funktion ? / ?)			120
62	2 stk. ZEISS IKON Wechsel Magazin (35mm).			320
63	Weston Master V, lysmåler i læderetui			50
64	Soligor Spot Sensor lysmåler			170
65	SIGMA spejlelele f.8/600mm, til Canon, i orig. taske og emballage.			460
66	Rolleiflex Automat Model 4, - defekt.			300
67	Novoflex Noflexar f.4,5/240mm objektiv			400
68	Novoflex bælg			50
69	Schneider-Kreuznach Tele-Xenar f.5,6/200mm			110
70	CANON AE-1 m. Canon f.2,5/35mm + Canon f.3,5/200mm + motor + Seimar f.2,8/28mm + Tokina f.3,5/17mm. / i slidt kuffert			750
71	4 gamle objektiver			240
72	Kasse med div. mellemringe, Ihagee - Edixa - Soligor m.m.			140
73	5 stk. div. gamle objektiver			110
74	Kodak 35, rangefinder model	B/C		240
75	Agfa Flexilette 24x36. Apotar 2,8/45	B		360
76	Olympus Trip 35. D.Zuico 1:2,8/45	B		10
77	C.P. Goertz. Dopp. Anastigmat 1:7,7/210. Serie 3 no.74437	B		440
78	Minolta FS 35 Auto	C		20
79	Ricoh FF-1s. Electronic f.2,8/35mm.	C		20
80	Olympus Trip AF. Zuico 1:3,4/35mm.	C		10
81				
82	BENEFICE:			
83				
84				
85				
86				
87				
88				
89				
90				
91				
92				
93				
94				
95				
96				
97				

MØDERÆKKEN:

20/9 - 29/9 - (6/10 i Århus) - 18/10 - 15/ - 6/12

Torsdag 20. september

Vil man opleve 'Det Formidable Selskabs' 25-års jubilæumsfest som lyd-dias serie er det blot at møde op. Herudover vises en kavalkadeserie fremstillet af Egon Andersen & Ove Lynsie fra Københavns Fotografiske Amatørklub. Medlemmer som er 'sommerskrot' til salg er velkommen!

Lørdag 29. september

LOPPEMARKED & ANVISNINGSSALG

Begynder præcis kl. 13:00

Efterårets store loppe- og anvisningssalg afholdes traditionsmæssigt i Østerbro Medborgerhus, Århusgade 103. ANVISNINGSSALGET begynder kl. 15:00 under direktion af Andreas Trier Mørch & Svenne Hugo. Kl. 16:30 afsluttes med kollektiv oprydning - hvor ALLE deltager!

JYLLANDSMØDE

Loppemarked & anvisningssalg i Århus

Lørdag den 6. oktober i

'Beboerhuset' Langelandsgade 52,
8000 Århus C

Program

Kl. 10:30

Vi mødes i 'Beboerhuset' - hvor man stiller op til loppemarked

Kl. 11:00

Kjeld Jensen byder velkommen

Kl. 13:00

Middagspause samt eftersyn

Kl. 14:00

ANVISNINGSSALGET begynder

Kl. 17:00

Oprydning

Foreningen byder på kaffe/the og brød

TILMELDING SENEST 22.

SEPTEMBER FOR BORDPLADS!

Kjeld Jensen

Høbrovej 19,

6950 Ringkøbing

TELEFON: 9733-5816

Torsdag 18. oktober

'Mit liv som portrætfotograf'

Fotografmester Inge Aasmul anden generation af et firma som så dagens lys i 1904 vil fortælle om atelierets mangeårige historie med tilhørende lyd-dias. En spændende serie af rejseoplevelser bl. a. fra en tur med den Transsibirske Jernbane, men ikke mindst en skildring af det tillukkede Kuwait, hvor Inge Aasmul fik lejlighed til at optage en serie unike billeder. Som den mest hædrede portrætfotograf i Danmark (Årets fotograf 2000), det er ialt blevet til 45 danske og udenlandske priser. Den 14. august blev fru en valgt som ny oldermænd (!) i Kjøbenhavns Håndværkerforening som repræsentant for fotografmesterlauget. Der afsluttes med det sædvanlige 'skrotsalg'.

Nye medlemmer

Eric Eriksen
Frederiksborgvej 25,
4000 Roskilde.

Carsten Bundgaard
Brogade 6,
7361 Eistrup Holm.

Saeed Shahinkia
Storkelykken 67,
5270 Odense N.

Jens Mogensen
Værebrovej 48,
2880 Bagsværd.

Henrik Lindemann
Højsgårds Allé 77,
2900 Hellerup.

Klaus Lindemann
Nedervej 5,
7140 Stouby.

Velkommen!

NY MEDLEMSLISTE TIL DECEMBER

Udfyld venligst fremsendte oplysningsskema
fremsendes senest d. 1. OKTOBER 2001
pr. POST eller E-MAIL til Sv.E. Jeppesen

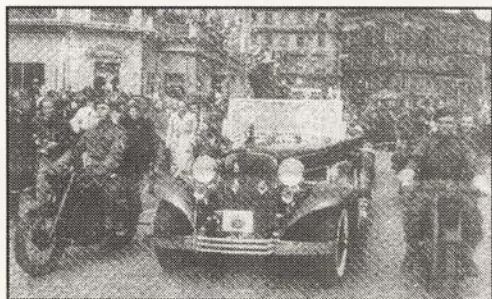

Hold dig ikke tilbage.....

Hvis andet ikke er angivet finder medlemsmøderne sted den 3. torsdag i månederne januar, februar, marts & september, oktober, november, december. Mødetid kl. 19:30 i Østerbro Medborgerhus Århusgade 103. København Ø. Tlf. 3538 1294.

Torsdag 15. november

'Fotografiet & bilen' er overskriften på aftenens emne: Ole Emil Riisager redaktør af Bilhistorisk Selskabs tidsskrift 'Veteran Tidende' kommer og fortæller om hvor vigtigt det er at gamle fotografier af veteranbiler ikke havner i skraldebøtten, men det rette sted! 'Skrotsalg' afslutter aftenen.

Bevaring af fotografika:

Renover selv dine apparater!

Hvis man samler på fotografika, kan man nemt komme ud for 'isenkram', som trænger til en reparation eller renovering. Har du lyst til selv at gå i gang, kan du få svar på nogle af de mange spørgsmål, som melder sig under arbejdet ved at deltage i selskabets værkstedsaftener.

Medbring selv værktøj og arbejdslampe. En række emner vil blive taget op, teoretisk og praktisk - medlemmer som ønsker at deltage uden at skille noget ad, er også velkomne. Tilmelding er **IKKE** nødvendig.

Værkstedsaftenerne afvikles i Østerbro Medborgerhus på følgende datoer:

Den 3. oktober, 31. oktober og 6. marts 2002.

Vi mødes i lokale nr.1, kl. 19:30.

Har du forslag til emner, så ring til Svend Frederiksen. Telf: 5534-0819.

Velkommen!

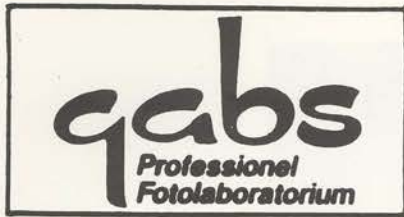
Torsdag 6. december

JULEANVISNINGSSALGET ÆNDRET MØDETID: KL. 19:00

Årets højdepunkt: Juleanvisningssalget begynder som sædvanlig med at Andreas Trier Mørch & Svenne Hugo svinger hammer og viser effekterne frem. Det indleverede fotografika **SKAL** være **NUMMERERET** og opstillet på salgsbordet.

Cabinets og visitkortsamlere!

Lillian Bodnia og andre fotografi-interesserede mødes 2 gange i dette efterår. Første gang **d. 27. september, anden gang d. 21. november kl. 19:00** på adressen: Biblioteket Danasvej 30B, Frederiksberg. Alle er velkomne!

Fabrikvej 7 DK-6270 Tønder
Telefon 7372 3211

NJAL FOTO

NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. 3254 5590

Fax: 3254 3858

Kodak A/S

Guldalderen 14-18
Postboks 500
2640 Hedehusene

Kamera-specialisten

FREDERIKSSUNDSVEJ 136 - 2700 BRØNSHØJ -

TELF/FAX: 3860-6317.

GOECKER
PROF-SERVICE
35821100

Tiltingade 13A • 2200 København N
Postboks 666 • Fax 35 82 52 00

◆ Polaroid

Toftebakken 2 G

Postboks 9

3460 Birkerød Tlf. 45 82 52 90

Fax 45 82 52 95.

Christianshavns

FOTO

FILM fremkaldes
og kopieres

artikler TORVEGADE 55

Telefon: 3257 7871

brugt foto
købes -
køb - salg -
bytte

ALT I TRYKSAGER

IDÉ/LAYOUT, DTP, REPRO.

1, 2 & 4-FARVE OFFSET, DIGITALT TRYK,
MASSEKOPI, FARVEKOPI, GIGANTKOPI
BOGBIND OG Udstansning

TOBEMO OFFSET A-S

SMEDEVANGEN 2 • 3540 LYNGE • TLF. 48 19 28 48

VESTERBROGADE 179

Telefon 3321 4476

Abent: ma.-to. 9-1730, fr. 9-19, lø. 9-13
50% RABAT PÅ FOTOARBEJDE - POSTORDRE

Fax: 3131 1416

HERBST & PREUSS FOTO

ØSTERBROGADE 54 - 2100 KØBENHAVN Ø. TELF: 3542 7117

COLOR FOTO
FREDERIKSBERG

COLOR FOTO
ESPERGÆRDE

HØRSHOLM FOTO
HØRSHOLM

3 8 1 0 8 2 1 3 4 9 1 3 2 3 7 7 4 5 8 6 0 3 5 0

BESTYRELSEN - ADRESSER M.M:

Formand:

Svenn Hugo
Orebyvej 27,
4990 Saksøbing.
Tlf: 5470 5595
vildmanden@email.dk

Næstformand & anvisningssalgsleder:

Leif Germann Jensen
Gl. Kongevej 172c.II.
1850 Frederiksberg C.
Tlf: 3321 4367 (helst 10-11)
leif-gj@vip.cybercity.dk

Æresmedlemmer:

Sigfred Løvstad
John Philipp
Kurt Petersen
Flemming Berendt

Redaktør:

Flemming Berendt
Postboks 49
Teglgårdsvej 308,
3050 Humlebæk.
Tlf. og fax: 4919 2299
dfs@post.tele.dk

Kasserer:

Svend Erik Jeppesen
Arnakvej 74,
8270 Højbjerg.
Tlf.: 8627 2124
l-se.jeppesen@mail.dk
Giro konto nr. 1 50 64 47
Kontingent kr. 300,-

Bestyrelsesmedlemmer:

Allan Bunton
Nordfeldvej 21, st. Brønshøj.
Tlf: 3880 0090

Møder: København:

3. torsdag i måneden kl. 19.30.
I perioden september - april.
Østerbro Medborgerhus
Århusgade 103. 2100 Købh. Ø.
Tlf: 3538 1294

Jyllands/afdeling:

Kjeld Jensen
Høbrovej 19. Hvingel
6950 Ringkøbing.
Tlf.: 9733 5816
kjeld5@worldline.dk

Møder: Jylland:

Oktober og januar/februar

Skiftende steder:

År 2001: i Århus.

Redaktion

Objektiv udsendes i april, september og december. Gamle numre kan købes.

Ca. hvert andet år udsendes en opdateret medlemsliste.

Indholdsfortegnelse over alle numre af Objektiv kan rekvireres.

Henvendelse: Flemming Berendt.

internet & e-post:

<http://home0.inet.tele.dk/dfs/>

dfs@post.tele.dk

Webmaster

Peter Haagen

Tlf.: 8669-6057.

haagen@post6.tele.dk

Økonomi & adresseændring:

Kontingent: kr. 300,-. (Medlemsperiode: 1. Januar til 31. december).

Girokort udsendes med decembernummeret af Objektiv.

Kontingentet skal være betalt senest **1. februar**. DFS's gironummer **150-64 47**

Henvendelse: Svend Erik Jeppesen.

Anvisningssalg & loppemarked:

Medlemskab af DFS er obligatorisk for at kunne deltage i anvisningssalg. Sælger og køber betaler hver 12.5% i salær til DFS.

Skriftligt bud fremsendes til anvisningssalgslederen. Anvisningssalg afholdes ved generalforsamlingen i Odense i april, i oktober i Jylland. Desuden i september og december i København. Derudover afholdes loppemarked i januar/februar, april, september og oktober.

Henvendelse: Leif Germann Jensen.

Tilmelding af fotografika pr. post eller e-mail senest **1. marts, 10. august og 1. november.**

Gl. Kongevej 172C.II, 1850 Frederiksberg C. Telf: 3321 4367 (helst 10-11). leif-gj@vip.cybercity.dk

Medlemmer kan fremsende BUD pr. telf, brev eller e-mail.

Følgende har bidraget med materiale eller andet:

Danmarks Fotomuseum - Cote Cuculiza - Lene Duchéne - Jan Fleinert - Peter Haagen - Laurent Vallon

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er KUN tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab.

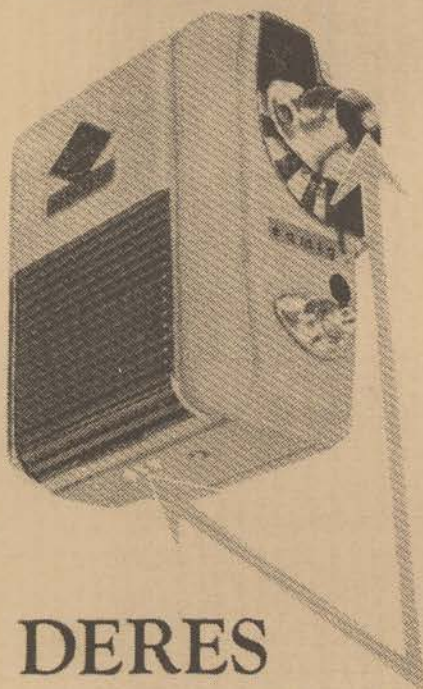
No part of this publication may be reproduced in any form without permission in writing from the Copyright holder.

Copyright Dansk Fotohistorisk Selskab ©. All right reserved under international Copyright Convention.

Indsendt materiale er underlagt bladets almindelige layout. ISBN 0107-6329 Denmark

Tryk: PE Offset, Tømrervej 9, 6800 Varde.

eumig electric

ELEKTRISK DRIFT

skal aldrig trækkes
op — derfor altid
parat!

Med original farve-
korrigeret EUGON
1:2,8

kr. **398.-**

DERES GARANTI

eumig optagere og gengivere er af for-
nemste præcisionstilvirkning. Som ga-
ranti for kvaliteten har fabriken på
hvert apparat og på hvert objektiv
efter endt afprøvning og kontrol an-
bragt et fabriksnummer.

**Disse numre er Deres garanti
for ægte EUMIG-kvalitet!**

Køb Deres eumig-apparater hos et
medlem af FOTOHANDLERFORENIN-
GEN. Kun der får De den rette eumig-
service.

Import: BELGISK IMPORT COMPAGNI

PHOTOGRAFICA

CLASSIC CAMERAS

SKINDERGADE 41 • 1159 KØBENHAVN K • TEL 33141215 • WWW.PHOTOGRAFICA.COM

